



rijksuniversiteit
 groningen

faculteit gedrags- en
 maatschappijwetenschappen

Werk en zorg in balans: de invloed van werkuren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen

Onderzoek naar de invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan verwanten of niet-verwanten en de rol van verschillende werkgerelateerde factoren.

*Balancing work and care: the influence of working hours on the willingness to provide informal care.
 Examining the influence of hours of paid work on the willingness to provide informal care to relatives or non-relatives and the role of various work-related factors.*

door

Verena Ovaa

S5252350

Master scriptie

Sociologie

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Onder begeleiding van prof. dr. R.P.M. (Rafael) Wittek

Referent: prof. dr. B.J.M. (Nardi) Steverink

Werk en zorg in balans: de invloed van werkuren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen

Onderzoek naar de invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan verwanten of niet-verwanten en de rol van verschillende werkgerelateerde factoren.

Balancing work and care: the influence of working hours on the willingness to provide informal care.

Examining the influence of hours of paid work on the willingness to provide informal care to relatives or non-relatives and the role of various work-related factors.

Naam: Verena Ovaa
Studentnummer: S5252350
Emailadres: v.a.ovaa@student.rug.nl
Instituut: Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Cursus: Afstudeerscriptie
Begeleiders: Prof. dr. R.P.M. (Rafael) Wittek (intern) & Jesse David Marinus (extern)
Referent: Prof. dr. B.J.M. (Nardi) Steverink
Datum: 6 november 2024
Aantal woorden: 17886

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie, het afsluitende onderzoek voor de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Met dit onderzoek heb ik mij verdiept in de gevolgen van de vergrijzende bevolking, waarbij de focus lag op de zorgsector en de arbeidsmarkt. Tijdens de bachelor Bedrijfskunde en de pre-master Sociologie is mijn interesse in arbeidsgerelateerde vraagstukken binnen de zorgsector ontstaan. Zo heb ik eerder onderzoek gedaan naar het ontwerpen van een flexpool voor het Nij Smellinghe ziekenhuis in Drachten. Het kiezen tussen de specialisaties arbeidsrelaties & levensloop en gezondheid, welzijn & zorg was dan ook erg lastig voor mij. Met dit onderzoek heb ik beide interesses kunnen combineren en veel nieuwe kennis opgedaan rondom deze thema's.

Ik wil mijn dank uitspreken naar Planbureau Fryslân voor de leerzame stageperiode en het beschikbaar stellen van de paneldata. In het bijzonder wil ik Jesse David Marinus bedanken voor de prettige begeleiding, het vertrouwen en het meedenken tijdens het onderzoek.

Daarnaast wil ik professor dr. R.P.M. Wittek bedanken voor de begeleiding en kritische feedback. Dankzij de feedbackmomenten en interessante gesprekken heb ik een mooi eindproduct kunnen neerzetten. Ook mijn referent, professor B.J.M. Steverink, heeft met waardevolle inzichten bijgedragen aan het eindresultaat.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Verena Ovaa

6 november 2024

Samenvatting

Nederland is aan het vergrijzen; de oudere leeftijdsgroepen worden groter en de werkende bevolking neemt af. Dit leidt tot een stijgende vraag naar zorg en een toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Door de vergrijzing heeft de overheid twee beleidsmaatregelen hoog op de agenda staan: het inzetten van mantelzorgers en het stimuleren van mensen om meer uren te werken. In dit onderzoek is aan de hand van de volgende vragen gekeken in hoeverre deze twee verwachtingen samengaan: *wat is de invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen en hoe beïnvloeden de werkgerelateerde factoren inkomen, controle over werkuren en werkdruk dit verband? Zijn er verschillen te zien afhankelijk van de relatie tussen mantelzorger en zorgbehoevende?* Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de paneldata van Planbureau Fryslân (N=1435). Via twee lineaire regressieanalyses zijn de resultaten verkregen. De bevindingen tonen aan dat de bereidheid om mantelzorg te verlenen redelijk hoog is in Friesland, waarbij de bereidheid hoger is voor familieleden dan voor vrienden en burens. Het aantal uren dat mensen werken lijkt geen rol te spelen in hun bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie, vrienden of burens. Wel blijkt dat mensen die meer controle hebben over hun werkuren eerder bereid zijn om mantelzorg te verlenen. Naast de belangrijke rol van het hebben van controle over werkuren, lijken de andere werkgerelateerde factoren geen invloed te hebben op de bereidheid van de Friese bevolking om mantelzorg te verlenen. Een mogelijke verklaring voor deze bevindingen is dat er onvoldoende rekening is gehouden met de positieve impact van het verlenen van mantelzorg op het algemeen welzijn van de mantelzorger. De resultaten van dit onderzoek bieden interessante aanknopingspunten voor beleid omtrent mantelzorg en arbeidsparticipatie. Beleidsmakers en werkgevers moeten focussen op het aanbieden van flexibele werkregelingen, zodat mensen hun werk beter kunnen combineren met eventuele mantelzorgtaken. Daarnaast is vervolgonderzoek nodig om de emotionele en relationele voordelen van het verlenen van mantelzorg te verkennen en te onderzoeken in welke mate deze voordelen opwegen tegen de fysieke en mentale belasting. Dit zal helpen om de beweegredenen van mensen om mantelzorg te verlenen beter in beeld te brengen.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	5
2. THEORETISCH KADER	11
2.1 DE INVLOED VAN UREN BETAALD WERK OP DE BEREIDHEID OM MANTELZORG TE VERLENEN	13
2.2 DE INVLOED VAN INKOMEN OP HET VERBAND TUSSEN AANTAL UREN BETAALD WERK EN DE BEREIDHEID OM MANTELZORG TE VERLENEN	14
2.3 DE INVLOED VAN CONTROLE OVER WERKUREN OP HET VERBAND TUSSEN AANTAL UREN BETAALD WERK EN DE BEREIDHEID OM MANTELZORG TE VERLENEN.....	16
2.4 DE INVLOED VAN WERKDRIK OP HET VERBAND TUSSEN AANTAL UREN BETAALD WERK EN DE BEREIDHEID OM MANTELZORG TE VERLENEN	17
2.5 VERSCHIL TUSSEN VERWANTE EN NIET-VERWANTE ZORGBEHOEVENDEN	19
2.6 LEEFTIJD, GESLACHT EN OPLEIDINGSNIVEAU	20
2.7 HYPOTHESEN.....	21
3. METHODEN	22
3.1 DATA EN VRAGENLIJST.....	22
3.2 OPERATIONALISATIES	23
3.3 ANALYSE-OPZET.....	28
4. RESULTATEN	32
4.1 BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN	32
4.1.1 <i>Univariate statistieken</i>	32
4.1.2 <i>Bivariate statistieken</i>	34
4.2 MODELINSPECTIE	36
4.2.1 <i>Controle assumpties</i>	36
4.2.2 <i>Multicollineariteit, uitbijters en invloedrijke punten</i>	37
4.3 MODELSCHATTINGEN	38
4.3.1 <i>Evaluatie van de modellen</i>	38
4.3.2 <i>Hypothesetoetsing</i>	43
5. CONCLUSIE EN DISCUSSIE	47
5.1 CONCLUSIE.....	47
5.2 DISCUSSIE.....	51
5.2.1 <i>Kritische evaluatie</i>	51
5.2.2 <i>Praktische implicaties en beleid</i>	52
LITERATUURLIJST	54
BIJLAGE I: TOELICHTING OP DE OPERATIONALISATIES	66
BIJLAGE II: ANALYSERESULTATEN	84
BIJLAGE III: CONTROLE ASSUMPTIES	99
BIJLAGE IV: MULTICOLLINEARITEIT EN UITBIJTERS	105

1. Inleiding

De gezondheids- en welzijnssector is met ruim 1.6 miljoen werknemers de grootste sector binnen de Nederlandse economie. Ondanks het toenemende aantal werknemers in de zorg de afgelopen decennia, blijven de personeelstekorten groeien (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023a; NOS, 2022). Dit komt door de stijgende vraag naar zorg in Nederland (Gielen, 2022). Nederland heeft te maken met vergrijzing; de oudere leeftijdsgroepen worden groter en de werkende bevolking wordt steeds kleiner. Begin 2023 was 20.2% van de Nederlandse bevolking 65 jaar of ouder. In 1990 was het percentage Nederlanders van 65 jaar of ouder slechts 12.8% (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023b). De vergrijzing in Nederland is grotendeels het resultaat van een lager geboortecijfer in combinatie met een langere levensverwachting. Mensen krijgen steeds vaker minder kinderen, waardoor de jongere generatie steeds kleiner wordt. Daarentegen leven mensen steeds langer, waardoor de groep ouderen nog verder toeneemt (Nidi, 2020). De vergrijzing heeft een tweezijdig effect op de samenleving; enerzijds neemt de vraag naar zorg toe en anderzijds neemt de krapte op de arbeidsmarkt toe.

Het eerste gevolg van de vergrijzing in Nederland is de toenemende vraag naar zorg. Oudere mensen zijn kwetsbaarder en hebben over het algemeen meer zorg nodig. Zij zullen dus ook vaker langs de huisarts of het ziekenhuis gaan (Houtman et al., 2017; Woittiez et al., 2021). Dit is terug te zien in het toegenomen aantal huisarts- en ziekenhuisbezoeken en naar verwachting zal dit de komende jaren verder toenemen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023e). Ouderen hebben vaker last van chronische ziekten en door een hogere levensverwachting zijn er steeds meer mensen met chronische ziekten (Van Oostrom et al., 2017). Ook steeds meer mensen hebben meerdere chronische ziekten, ook wel bekend als multimorbiditeit (Van Oostrom et al., 2017). Dit zorgt ervoor dat er niet alleen meer vraag naar zorg is, maar dit maakt de zorg die verleend moet worden ook een stuk complexer (De Groot et al., 2016). Niet alleen de vergrijzing speelt een rol bij de toename in chronische ziekten, ook vervroegde diagnostisering en een ongezondere leefstijl spelen een rol. Daarnaast worden medische behandelingen steeds beter, waardoor mensen met chronische ziekten langer blijven leven (Van Oostrom et al., 2017). Mensen met chronische ziekten hebben over het algemeen meer zorg nodig, met als gevolg dat door het toenemende aantal chronische ziekten de vraag naar zorg nog harder stijgt (Menting et al., 2019). Ook het personeelsbestand binnen de zorgsector wordt steeds ouder wat leidt tot een grotere uitstroom. De zorgbehoevende bevolking neemt toe en het aantal zorgmedewerkers neemt af (Houtman et al., 2017). Met een steeds groter wordend tekort aan zorgmedewerkers moet steeds meer en complexere zorg geleverd worden. Als het zorgsysteem op deze manier

blijft bestaan zal in 2040 25% van de werkende Nederlandse bevolking werkzaam moeten zijn in de zorg. Dit brengt grote uitdagingen mee voor de economie, maatschappij en politiek. In die situatie moeten we ongeveer 20 procent van ons inkomen uitgeven aan zorg (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022; Rijksoverheid, 2022).

Het tweede gevolg van de vergrijzing is een toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Niet alleen in de zorgsector, maar over de gehele arbeidsmarkt blijft de krapte toenemen. Dit betekent dat er meer mensen met pensioen gaan dan dat er nieuwe mensen bij komen op de arbeidsmarkt. Er staan meer vacatures open dan het aantal werkzoekenden. Dit zorgt ervoor dat binnen bepaalde sectoren de vraag naar personeel blijft toenemen (Van Der Meer, 2022). Doordat bedrijven en organisaties niet voldoende werknemers kunnen inzetten zal de economische groei afnemen (De Beer, 2020). De krapte op de arbeidsmarkt is ook een bedreiging voor de welvaart. Er ontstaat schaarste op het gebied van onderwijs, zorg, transport et cetera. Het volgen van goed onderwijs of het krijgen van de juiste zorg is niet meer zo vanzelfsprekend als voorheen, dit resulteert in een toenemende ongelijkheid (SER, 2023). Het aantal openstaande vacatures blijft toenemen, maar opvallend is dat de arbeidsparticipatie onder zowel mannen als vrouwen blijft toenemen. Het huidige arbeidsparticipatiepercentage van bijna 75 procent is nog nooit eerder gezien in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024a). Vooral bij vrouwen zijn er grote verschillen te zien. Waar het voorheen normaal was dat vrouwen thuisbleven om voor de familie te zorgen, is het nu gebruikelijk dat ook vrouwen een baan hebben (Van Doorne-Huiskes & Schippers, 2010). Ondanks dat een steeds hoger percentage mensen een baan heeft blijft de krapte op de arbeidsmarkt bestaan. Dit komt naast de vergrijzing mede door het grote aantal deeltijdwerkenden in Nederland. Ruim 48 procent van de werkende bevolking werkt in deeltijd, dit gaat om het werken van minder dan 35 uur per week. Het aantal deeltijdwerkenden blijft toenemen, waarbij het aantal mensen met een fulltimebaan steeds kleiner wordt (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024b).

Om de gevolgen van de vergrijzing tegen te gaan heeft de overheid twee beleidsmaatregelen hoog op de agenda staan. De eerste beleidsmaatregel heeft betrekking op het vergroten van de inzet van informele zorgmedewerkers, om zo de druk op de zorg te verminderen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Informele zorgverleners, ook wel mantelzorgers genoemd, zijn mensen die zorgtaken verrichten voor een hulpbehoevende uit zijn of haar directe sociale omgeving zonder hiervoor betaald te krijgen. Dit gaat vaak om zorg voor naasten zoals familie, vrienden of buren. De zorgbehoevenden zijn vaak mensen die chronisch ziek,

gehandicapt, op leeftijd of kwetsbaar zijn (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023d; De Klerk et al., 2017). In 2022 was 13 procent van de 16-plussers actief als mantelzorger. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (2023d) telt hierbij enkel de mantelzorgers die minstens 3 maanden mantelzorg verricht hebben of minstens 8 uur in de week mantelzorg verrichten. Gebaseerd op de definitie van het Sociaal en Cultureel Planbureau valt 32 procent van de 16-plussers onder mantelzorger. Hierbij wordt mantelzorg gezien als hulp bieden aan naasten die hulpbehoevend zijn vanwege lichamelijke beperkingen, geestelijke beperkingen of ouderdom (De Klerk et al., 2017). Vooral vrouwen verlenen mantelzorg en de meeste mantelzorgers zijn tussen de 45 en 70 jaar (Bruggink, 2024).

Het tekort aan zorgmedewerkers speelt vooral in de ouderenzorg een grote rol. Ouderen moeten steeds langer wachten tot ze geholpen kunnen worden en ook de wachtlijsten voor verpleeghuizen worden steeds langer (Bremmers, 2023; NOS, 2023b). Van begin 2022 tot eind 2022 is het aantal ouderen op de wachtlijst voor een verpleeghuis toegenomen met meer dan 70 procent (Van de Klundert & Schrader, 2022). In het overheidsprogramma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen wordt de nadruk gelegd op ‘zelf als het kan; thuis als het kan en digitaal als het kan’. Het doel is dat ouderen langer thuis blijven wonen, om zo de druk op de zorg te verminderen. Verpleeghuizen zijn uitsluitend bedoeld voor ouderen met een grote kwetsbaarheid en een complexe zorgvraag (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Veel ouderen voldoen echter niet aan de criteria om specifieke hulp of zorg te krijgen, maar hebben wel hulp nodig (NOS, 2023c). Dit heeft een grote impact op de kwaliteit van leven van deze ouderen. Vaak worden bestaande problemen verergerd en belanden kwetsbare thuiswonende ouderen regelmatig in het ziekenhuis of op de spoedeisende hulp. Dit alles doordat ouderen niet de juiste hulp aan huis krijgen. Dit zorgt voor een grotere belasting voor de ziekenhuizen, wat voorkomen kan worden wanneer thuiswonende ouderen passende zorg aan huis krijgen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2021).

Het streven is om ouderen passende zorg te geven vanuit wijkverpleging en daarnaast de focus te leggen op informele zorgverleners, waarbij ouderen thuis blijven wonen en hulp aan huis krijgen. De hoop is dat dit de druk op de zorg zal doen afnemen. Dit leidt wel tot een grotere belasting van het sociaal netwerk van mensen en vraagt om inzet van de bevolking (Kooiker et al., 2019). Hierbij wordt gefocust op het thema ‘samen’, waarbij gestreefd wordt naar samenwerking tussen formele en informele zorgverleners (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Niet alleen de belasting door ouderen van de zorg moet omlaag, over de gehele zorgsector is het

van belang dat de druk afneemt (Rijksoverheid, 2022). De Rijksoverheid benadrukt het belang van het in eerste instantie inzetten van het eigen sociaal netwerk, voordat er hulp gevraagd wordt aan zorginstanties. Dit geldt voor ouderen, maar ook voor andere zorgbehoevenden (De Klerk et al., 2017; Ministerie van Algemene Zaken, 2023a). Dit beleid is van groot belang voor de Nederlandse zorgsector, de druk op de zorg moet afnemen en daarnaast moeten de hoge kosten van langdurige zorg omlaag (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022).

De tweede beleidsmaatregel heeft betrekking op het tegengaan van de krapte op de arbeidsmarkt. De overheid focust zich op het stimuleren van meer uren werk. Wanneer deeltijdwerkers meer uren zouden gaan werken, kan dit de grote tekorten op de arbeidsmarkt tegengaan. Vanuit de overheid wordt er veel aandacht besteed aan dit thema. Zo wil de overheid meer werken aantrekkelijker maken, meer werken moet meer opleveren. Daarnaast wordt meer uren werken gestimuleerd door bijvoorbeeld de vergoeding voor kinderopvang te verhogen of door het invoeren van voltijdsbonussen (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2023; SER, 2022). In 2023 lanceerde minister Van Gennip van Sociale Zaken de campagne ‘meer uren werken, laat het merken’. Deze campagne stelt het belang van meer uren werken centraal, om werknemers te stimuleren meer uren te werken en werkgevers te stimuleren meer uren werk aan te bieden (NOS, 2023a).

De overheid heeft dus een dubbele verwachting; enerzijds moeten meer mensen zich inzetten als mantelzorg, anderzijds moeten mensen meer uren betaald werk verrichten. Twee redelijk tegenstrijdige beleidsmaatregelen, aangezien beide beleidsmaatregelen om een aanzienlijke tijdsinvestering vragen. Er wordt van burgers verwacht dat zij hun betaalde baan kunnen combineren met het verlenen van mantelzorg. Maar wat bepaalt nou eigenlijk de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen, wanneer zowel op het gebied van werk als zorg veel van hen verwacht wordt?

Er zijn veel onderzoeken uitgevoerd rondom het thema mantelzorg. Zo is er veel gekeken naar de effecten van het verlenen van mantelzorg op de mantelzorger. Hierbij wordt bijvoorbeeld gefocust op de psychologische en fysieke effecten (Roth et al., 2015). Er is ook veel aandacht besteed aan de effecten van het verlenen van mantelzorg op de arbeidsparticipatie van mensen (Bauer & Sousa-Poza, 2015; Carmichael et al., 2008; Van Houtven et al., 2013; Michaud et al., 2010; Schneider et al., 2012). Deze onderzoeken richten zich op de invloed van mantelzorg op arbeidsparticipatie, maar niet op wat van invloed is op de bereidheid om mantelzorg te verlenen.

Er zijn wel eerdere onderzoeken uitgevoerd naar de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen. Deze onderzoeken richten zich echter veelal op de sociaalpsychologische processen, zoals attitudes, solidariteit, normen en waarden (Van Groenou & De Boer, 2016). Er is een gering aantal onderzoeken te vinden die bij de bereidheid om mantelzorg te verlenen de focus leggen op werkgerelateerde factoren. De meeste van deze onderzoeken richten zich alleen op het wel of niet hebben van een baan en het wel of niet verlenen van mantelzorg (Boaz, 1996; Carmichael et al., 2010). Daarnaast zijn er tegenstrijdige resultaten te zien binnen de bestaande literatuur. Zo zijn er studies die wel een significant negatief effect aantonen tussen (uren) betaald werk en de bereidheid mantelzorg te verlenen. Uit deze studies blijkt dat het hebben van werk of meer werkuren maken de bereidheid om mantelzorg te verlenen doet afnemen (Carrino et al., 2022; He & McHenry, 2015; Josten & De Boer, 2015; Soldo & Hill, 1995). Maar er zijn ook studies die geen effect vinden tussen (uren) betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen (Dykstra & Van Der Putten, 2010; Henz, 2004). Dit maakt het interessant om opnieuw naar dit tegenstrijdige verband te kijken en daarbij ook dieper op dit eventuele verband in te gaan door de invloed van meerdere werkgerelateerde factoren te onderzoeken. Daarnaast is er een duidelijke leemte te zien in de bestaande literatuur met betrekking tot de relatie tussen mantelzorger en zorgbehovende. Bestaande studies onderzoeken de bereidheid om mantelzorg te verlenen als één dimensie en kijken niet naar verschillen afhankelijk van de relatie tussen mantelzorger en zorgbehovende (Carmichael et al., 2010; Josten & De Boer, 2015). Mogelijke variaties in de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan bijvoorbeeld familie, vrienden, burens of andere bekenden blijven onderbelicht. Vaak wordt er gekeken naar het verschil in bereidheid bij mantelzorg binnen of buiten het huishouden. Dit heeft meer met de fysieke afstand te maken dan met de relatie tussen mantelzorger en zorgbehovende (Carrino et al., 2022; He & McHenry, 2015).

De relatie met de zorgbehovende kan een rol spelen bij de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De zorgbehovende kan verschillen van iemand die heel dichtbij staat tot een verre kennis. Het grootste deel van de mantelzorg wordt verleend door familie zoals partner, kinderen, kleinkinderen en overige familie. Vrienden en burens geven ook mantelzorg, maar dit komt een stuk minder voor dan familieleden (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023c; De Klerk et al., 2021). Het wegvallen van mantelzorgers binnen de familiekring wordt vaak opgevangen door niet-verwante mantelzorgers, zoals vrienden of burens. Vooral voor oudere mensen is te zien dat vrienden en burens de afgelopen jaren een steeds belangrijkere rol hebben bij het bieden van hulp en steun (Suanet & Antonucci, 2016).

In dit onderzoek wordt gekeken hoe variaties in de bereidheid om mantelzorg te verlenen verklaard kunnen worden, waarbij de focus wordt gelegd op de invloed van werkgerelateerde factoren. Dit wordt gedaan door de relatie tussen werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen te onderzoeken. Ook wordt onderzocht hoe verschillende andere werkgerelateerde factoren dit verband mogelijk beïnvloeden. Daarnaast zal er een onderscheid gemaakt worden in het verlenen van mantelzorg aan verwanten of niet-verwanten. Op deze manier wordt inzichtelijk gemaakt of het verband tussen werkgerelateerde factoren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen afhankelijk is van de relatie tussen mantelzorger en zorgbehovende. De volgende vragen staan centraal in dit onderzoek: *Wat is de invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen en hoe beïnvloeden de werkgerelateerde factoren inkomen, controle over werkuren en werkdruk dit verband? Zijn er verschillen te zien afhankelijk van de relatie tussen mantelzorger en zorgbehovende?* Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zullen er aan de hand van literatuuronderzoek hypothesen opgesteld worden. Deze hypothesen zullen getoetst worden met data van het panel van Planbureau Fryslân.

2. Theoretisch kader

Voor dit onderzoek naar de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen wordt de sociale productiefunctie theorie als vertrekpunt gebruikt. Het uitgangspunt van de theorie van de sociale productiefuncties is dat mensen twee belangrijke behoeften nastreven om hun algemene welzijn te vergroten, namelijk fysiek welzijn en sociale goedkeuring (Lindenberg, 1996). Deze twee behoeften worden ook wel beschreven als fysiek en sociaal welbevinden (Steверink, 2009). Meer gedetailleerd gekeken naar de twee behoeften kunnen deze onderverdeeld worden in vijf fundamentele behoeften. Zo wordt fysiek welbevinden ‘geproduceerd’ door het vervullen van twee fundamentele behoeften, namelijk comfort en stimulatie. Comfort heeft onder andere betrekking op het hebben van eten, geld en een goede gezondheid. Stimulatie verwijst naar het hebben van een aangename mate van fysieke en mentale bezigheden. Sociaal welbevinden wordt ‘geproduceerd’ door het vervullen van drie fundamentele behoeften, namelijk affectie, gedragsbevestiging en status. Affectie heeft betrekking op het hebben van vrienden en familie. Gedragsbevestiging verwijst naar de goedkeuring die mensen krijgen van hun naasten en het gevoel ergens bij te horen. Status heeft te maken met het gevoel van toegevoegde waarde te zijn en aanzien te hebben in een sociale omgeving. Mensen zullen er altijd naar streven hun fysiek en sociaal welbevinden te maximaliseren, door zoveel mogelijk van de fundamentele behoeften te vervullen; comfort, stimulatie, affectie, gedragsbevestiging en status. Wanneer het lastig is om de ene behoefte te vervullen, zullen mensen substitueren naar een andere behoefte en daar extra veel aandacht aan besteden. Het bereiken van fysiek en sociaal welbevinden, door het vervullen van de vijf fundamentele behoeften, heeft invloed op de keuzes die mensen maken in hun leven (Lindenberg, 1996; Steверink, 2009).

De sociale productiefunctie theorie omschrijft dus eigenlijk twee belangrijke pilaren; enerzijds fysiek welbevinden en anderzijds sociaal welbevinden. Mensen maken een afweging tussen fysiek welbevinden en sociaal welbevinden wanneer ze keuzes maken. Wanneer iemand kiest voor fysiek welbevinden kan het zijn dat dit consequenties heeft voor het sociaal welbevinden, en andersom. Verschillende onderzoeken tonen aan dat fysiek welbevinden voor veel mensen op de eerste plek komt te staan, mensen focussen in eerste instantie op hun eigen gezondheid en individuele welzijn (Gino et al., 2016; Machan, 2016; Miller, 1999). Dit wordt ook weerspiegeld in Maslow’s *Hierarchy of Needs Pyramid*, waarin eerst wordt gestreefd naar primaire levensbehoeften, zoals eigen gezondheid. Pas wanneer deze basisbehoeften zijn vervuld, kunnen mensen zich richten op het vervullen van sociale behoeften en het bevorderen van sociaal welbevinden (Mustofa, 2022). De sociale productiefunctie theorie geeft echter als kritiek dat mensen soms ook

juist de keuze maken fysiek welbevinden minder prioriteit te geven om sociaal welbevinden te bevorderen (Lindenberg, 1996). Een goed voorbeeld hiervan is wanneer iemand vrije tijd opgeeft om extra werk te verrichten en daarmee zijn of haar status op het werk te vergroten.

Ondanks dat het soms voorkomt dat mensen fysiek welbevinden op de tweede plek zetten, wordt in dit onderzoek de aanname gedaan dat mensen over het algemeen fysiek welbevinden prioriteren boven sociaal welbevinden. De eerder besproken onderzoeken benadrukken het belang van fysiek welbevinden als basis voor het functioneren in het dagelijks leven en als voorwaarde om sociaal welbevinden te kunnen nastreven (Gino et al., 2016; Machan, 2016; Miller, 1999; Mustofa, 2022). Dit betekent dat ervan uitgegaan wordt dat mensen bereid zijn mantelzorg te verlenen, maar het moet niet te veel van het fysiek welbevinden vragen. Een belangrijke vraag hierbij is of dit streven naar fysiek welbevinden verschuift naar sociaal welbevinden wanneer de band tussen mantelzorger en zorgbehoevende sterker is. Zou het zo kunnen zijn dat mensen hun fysieke welbevinden eerder opzijzetten voor familie dan voor vrienden of burens?

Vanuit het oogpunt van de sociale productiefunctie theorie wordt bestudeerd wat bepaalt dat sommige mensen meer bereid zijn dan anderen om mantelzorg te verlenen. Deze theorie biedt een goed kader om de keuzes die mensen maken te verklaren. Het is echter van belang om te benoemen dat wanneer het gaat om mantelzorg niet iedereen de keuze heeft om wel of niet mantelzorg te verlenen. Voor sommige mensen is het verlenen van mantelzorg geen eigen keuze, maar is het noodzaak. Dit kan het geval zijn wanneer er geen andere opties zijn, bijvoorbeeld door een tekort aan professionele zorg of financiële middelen. Maar ook ouders met een ziek kind zullen deze zorg niet als keuze zien, maar als verantwoordelijkheid. De theoretische benadering die wordt behandeld heeft betrekking op de mensen die wel zelf een keuze hebben in hoeverre ze bereid zijn mantelzorg te verlenen. Hierbij wordt gefocust op de werkgerelateerde factoren werkuren, inkomen, controle over werkuren en werkdruk. Zo wordt beredeneerd hoe iemands werksituatie invloed heeft op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Daarnaast zal gekeken worden of de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen verschilt tussen het verlenen van mantelzorg aan familie of aan vrienden en burens. Met de sociale productiefunctie theorie als vertrekpunt worden er verschillende hypothesen opgesteld die de variatie in bereidheid kunnen verklaren.

2.1 De invloed van uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen

In de bestaande literatuur is betaald werk in combinatie met mantelzorg veel onderzocht. Deze onderzoeken richten zich vooral op de invloed van het verlenen van mantelzorg op arbeidsparticipatie. Mensen met zorgverantwoordelijkheden ervaren beperkingen op de arbeidsmarkt. Zo zijn mantelzorgers eerder geneigd te stoppen met werken of minder te gaan werken (Bauer & Sousa-Poza, 2015; Carmichael et al., 2008; Van Houtven et al., 2013; Michaud et al., 2010; Schneider et al., 2012). Dit komt doordat het verlenen van mantelzorg een tijdsintensieve taak kan zijn, waardoor mantelzorgers minder of zelfs helemaal niet meer werken. Het combineren van een betaalde baan en mantelzorg kan belastend en stressvol zijn (Carmichael et al., 2008; Van Houtven et al., 2013). Deze onderzoeken tonen aan dat het verlenen van mantelzorg impact heeft op de arbeidsparticipatie van mensen. Maar onbeantwoord blijft de vraag hoe bereid mensen zijn die een baan hebben om daarnaast mantelzorg te verlenen.

De invloed van werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is een verband dat minder vaak onderzocht is. Een klein aantal studies heeft onderzocht hoe iemands werksituatie invloed heeft op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De focus ligt hierbij vooral op het hebben van een betaalde baan of het niet hebben van een betaalde baan. Het hebben van een betaalde baan lijkt een sterk negatief effect te hebben op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Mensen met een baan zullen minder snel geneigd zijn mantelzorg te verlenen (Carmichael et al., 2010). Vanuit het oogpunt van de sociale productiefunctie theorie kan dit verklaard worden door het feit dat deze mensen zowel fysiek als sociaal welbevinden halen uit hun werk. Het hebben van een baan zorgt ervoor dat mensen zowel fysieke als mentale bezigheden hebben en zich niet snel verveeld zullen voelen. Ook hebben mensen sociale interacties dankzij hun werk en hebben ze het gevoel ergens bij te horen, dit zorgt voor gedragsbevestiging (Hodson, 2004). Daarnaast staan mensen ergens voor binnen hun beroep en bouwen ze een zekere mate van status op (Evans & Repper, 2000). Dit maakt de behoefte om stimulatie, gedragsbevestiging en status buiten het werk te zoeken kleiner. Mensen zonder baan zullen fysiek en sociaal welbevinden sneller op een andere manier zoeken. Bijvoorbeeld door het verlenen van mantelzorg of het doen van vrijwilligerswerk (Stukas et al., 2014).

Meer specifiek gekeken naar de invloed van het aantal uren dat iemand werkt op de bereidheid om mantelzorg te verlenen, is aangetoond dat mensen met een fulltimebaan over het algemeen minder zorgtaken verrichten dan mensen zonder baan (Boaz, 1996). Wanneer iemand meer uren betaald werk verricht neemt de bereidheid tot het verlenen van mantelzorg af (Carrino et al.,

2022; Josten & De Boer, 2015; Plaisier et al., 2014). Het verhogen van iemands uren betaald werk met 10% zorgt voor een vermindering in bereidheid van 2% (He & McHenry, 2015). De verminderde bereidheid ontstaat vooral doordat er minder vrije tijd over blijft en het daardoor lastiger is deze twee taken te combineren. Wanneer mensen meer uren werken zijn ze minder uren beschikbaar om mantelzorg te verlenen (Carrino et al., 2022; He & McHenry, 2015; Soldo & Hill, 1995). Daarnaast wordt het combineren van veel uren betaald werk en mantelzorg gezien als een te grote mentale en fysieke belasting (De Jong et al., 2022). Dit heeft een negatieve invloed op het fysiek welbevinden van mensen. De fysieke en mentale belasting kan invloed hebben op het comfort van mensen. Om het eigen fysiek welbevinden te maximaliseren zullen mensen met een baan met veel uren minder ruimte ervaren voor het verlenen van mantelzorg naast hun werk. Wanneer mensen minder uren werken zal het makkelijker zijn werk en mantelzorg te combineren, zonder dat dit negatieve effecten heeft op iemands fysiek welbevinden.

De bovenstaande inzichten en argumenten hebben geresulteerd in de volgende hypothese:

H1: Naarmate mensen meer uren betaald werk verrichten zijn ze minder bereid mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren.

Deze hypothese zal afzonderlijk getoetst worden voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y_1) en aan vrienden/buren (y_2).

2.2 De invloed van inkomen op het verband tussen aantal uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen

De vorige alinea toont het verwachte verband aan tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Niet alleen het aantal uren betaald werk heeft invloed op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De hoogte van het inkomen kan dit verband, en daarmee de bereidheid om mantelzorg te verlenen, beïnvloeden (Carmichael et al., 2010; Carrino et al., 2022). Het effect van inkomen op de bereidheid om mantelzorg te verlenen kan beredeneerd worden door te kijken naar de opportuniteitskosten. Opportuniteitskosten, ook wel opofferingskosten, zijn de kosten die het gevolg zijn van een bepaalde keuze. Het gaat hierbij om de misgelopen opbrengst wanneer iemand een uur mantelzorg verleent in plaats van een uur werkt (Hassink & Van Den Berg, 2011). Voor werkenden met een hoger inkomen zijn de opportuniteitskosten voor het verlenen van mantelzorg hoger, aangezien zij voor ieder gemist uur werken meer geld mislopen. Deze mensen zullen dan ook minder snel bereid zijn werkuren in te leveren voor het verlenen van mantelzorg (Carrino et al., 2022).

Vanuit het oogpunt van de sociale productiefunctie theorie is dit effect te verklaren door de behoefte aan fysiek welbevinden. Mensen streven naar zoveel mogelijk comfort, waar geld een belangrijke hulpbron voor is (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009). Mensen met een hoger inkomen lopen meer geld mis wanneer zij uren werk opofferen voor mantelzorg dan mensen met een lager inkomen.

Eerder werd al benoemd dat mensen die een baan hebben sociaal welbevinden ervaren door de sociale contacten die ze op hun werk hebben en de status die ze op de werkvloer opbouwen. Aangezien werkenden vaak al een zekere mate van sociaal welbevinden ervaren, zullen ze in hun keuze om mantelzorg te verlenen de focus leggen op het ervaren van fysiek welbevinden. Het fysiek welbevinden kan gemaximaliseerd worden door onder andere het inkomen te verhogen, om zo naar meer comfort te streven (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009). Mensen zullen hun betaalde baan en andere verplichtingen zo inrichten dat hun inkomen gemaximaliseerd wordt en de kosten geminimaliseerd. Mensen met een hoger inkomen maken hogere kosten wanneer zij een uur niet werken dan mensen met een lager inkomen en zullen daardoor minder bereid zijn mantelzorg te verlenen (Becker, 1965; Bertogg & Strauß, 2018; Carmichael et al., 2008).

Naast fysiek welbevinden, waar het inkomen een belangrijke hulpbron voor is, speelt status ook een grote rol bij het welbevinden van mensen (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009). Het missen van uren betaald werk leidt naast het mislopen van inkomen er ook toe dat men arbeidsgerelateerde voordelen kan mislopen. Dit kan invloed hebben op de ontwikkeling van mensen en kan zo iemands status negatief beïnvloeden. Zo kan het verlenen van mantelzorg naast een betaalde baan zorgen voor minder flexibiliteit op de werkvloer of minder tijd voor persoonlijke ontwikkeling (trainingen, congressen, bijeenkomsten). Dit kan iemands positie op de arbeidsmarkt verslechteren of loopbaankansen belemmeren (Fast et al., 1999).

Mensen met een hoger inkomen lijken dus minder bereid mantelzorg te verlenen, dit betekent niet dat deze mensen hun naasten niet willen helpen. Ook deze mensen streven naar gedragsbevestiging van hun naasten. Mensen met een lager inkomen zijn echter meer afhankelijk van het zelf verlenen van informele zorg en vertonen daardoor een grotere bereidheid om mantelzorg te verlenen (Quashie et al., 2021). Mensen met een hoger inkomen pakken het vaak op een andere manier aan. Voor mensen met een hoger inkomen kan het voordeliger zijn zorg uit te besteden dan zelf werkuren op te offeren. Vaak zijn de kosten van het uitbesteden van zorg lager dan het misgelopen inkomen wanneer zij zelf mantelzorg verlenen. Ook dit heeft invloed

op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Mensen met een hoger inkomen zullen minder bereid zijn zelf mantelzorg te verlenen, omdat het voor hen mogelijk en soms zelfs voordeliger is om de zorg uit te besteden (Bertogg & Strauß, 2018). Een zichtbare trend in landen als Duitsland, Italië en Spanje is dan ook dat mensen met een hoger inkomen zorgtaken voor naasten uitbesteden aan migranten. Dit omdat migranten vaak voor een lager salaris werken en de hele dag beschikbaar zijn, omdat ze zelf weinig andere verplichtingen hebben in hun nieuwe woonland. Deze migranten vervangen de zorgtaken van mensen met zorgbehoevende naasten. Het uitbesteden van zorgtaken is echter niet voor iedereen weggelegd, aangezien er voldoende financiële ruimte moet zijn (Safuta et al., 2022).

De bovenstaande inzichten en argumenten hebben geresulteerd in de volgende hypothese:

H2: Het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hoger inkomen hebben.

Deze hypothese zal afzonderlijk getoetst worden voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden/buren (y2).

2.3 De invloed van controle over werkuren op het verband tussen aantal uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen

Het combineren van betaald werk en mantelzorg is niet makkelijk. Het vervullen van de ene rol maakt het lastiger de andere rol te vervullen. Naast dat het combineren van werk en mantelzorg kan leiden tot fysieke en mentale belasting kan het, wanneer iemand weinig flexibiliteit krijgt op het werk, ook invloed hebben op het inkomen. Het verminderen van het aantal uren betaald werk om mantelzorg te verlenen heeft gevolgen voor het inkomen en bij de meeste mensen kan dit niet zonder gevolgen gerealiseerd worden (Bijnsdorp et al., 2019; Oldenkamp et al., 2017; Plaisier et al., 2014). Wanneer het inkomen ineens minder is dan voorheen kan dit negatieve gevolgen hebben voor het fysiek welbevinden. Zo kan dit leiden tot stress wanneer mensen moeite hebben om hun vaste lasten te betalen. Het conflict tussen twee rollen kan enigszins verminderd worden door mensen meer controle te geven over de tijdsindeling van de twee rollen. Zo kunnen flexibele werktijden of de mogelijkheid om vrije dagen op te nemen het makkelijker maken om werk en mantelzorg te combineren (Zuba & Schneider, 2012). De voorkeur bij werknemers gaat dan ook uit naar het bespreken van de mogelijkheden met de werkgever. Zo hebben werknemers enorme baat bij flexibele werktijden, waarbij iemand bijvoorbeeld het werk een uurtje kan verlaten en dit later kan inhalen (Bijnsdorp et al., 2019; Oldenkamp et al., 2017;

Plaisier et al., 2014). Daarnaast komen ook andere opties naar voren, zoals de mogelijkheid om thuis te werken en het tijdelijk in deeltijd werken (Bijnsdorp et al., 2019; Carmichael et al., 2008).

Werknemers meer controle over hun werkuren geven zorgt voor een zekere mate van flexibiliteit en dit maakt het combineren van betaald werk en mantelzorg gemakkelijker. De flexibiliteit die werknemers krijgen zorgt ervoor dat het combineren van werk en mantelzorg een minder grote last is voor het fysiek welbevinden. Daarnaast zorgt deze flexibiliteit ervoor dat zowel het fysiek welbevinden als het sociaal welbevinden gemaximaliseerd kan worden, doordat mensen hun uren kunnen blijven werken, maar er daarnaast ook voor hun naasten kunnen zijn. Hierdoor zal de bereidheid om mantelzorg te verlenen toenemen (Bijnsdorp et al., 2019; Carmichael et al., 2008; Oldenkamp et al., 2017). Ook ander onderzoek laat zien dat het hebben van controle over je werkuren bijdraagt aan het ondersteunen van mantelzorgers. Werknemers hebben baat bij flexibiliteit op de werkvloer, zodat ze niet hun werkuren hoeven in te korten of te stoppen met werken. Dit is ook van groot belang voor het behoud van arbeidsparticipatie (Arksey & Morée, 2008). De controle die mensen hebben over hun werkuren lijkt het negatieve verband tussen werkuren en mantelzorg te verzwakken, waarbij het hebben van controle over werkuren leidt tot een grotere bereidheid om mantelzorg te verlenen (Arksey & Morée, 2008; Bijnsdorp et al., 2019; Carmichael et al., 2008; Oldenkamp et al., 2017; Zuba & Schneider, 2012).

De bovenstaande inzichten en argumenten hebben geresulteerd in de volgende hypothese:

H3: Het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt zwakker naarmate mensen meer controle hebben over hun werkuren.

Deze hypothese zal afzonderlijk getoetst worden voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden/buren (y2).

2.4 De invloed van werkdruk op het verband tussen aantal uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen

Banen kunnen erg verschillen qua werkdruk, sommige banen zijn veeleisender dan andere banen. Bij veeleisende banen moeten mensen hard werken om hun werk af te krijgen of om het gewenste resultaat te behalen. Het hebben van een grote verantwoordelijkheid wordt ook als veeleisend gezien en kan ook leiden tot een hoge werkdruk. Verder is te zien dat banen die fysiek of psychosociaal veel van iemand vragen ook resulteren in een hoge werkdruk (Carrino et al., 2022). De mate waarin werkuren van invloed zijn op de bereidheid om mantelzorg te verlenen

wordt beïnvloed door de werkdruk die men ervaart op zijn of haar werk. De bereidheid om mantelzorg te verlenen neemt af wanneer een baan veeleisend is en mensen een hoge werkdruk ervaren. Dit heeft er mede mee te maken dat belastende banen invloed hebben op het fysiek welbevinden van iemand, waardoor iemand minder in staat is naast het werken mantelzorg te verlenen (Carrino et al., 2022). Een van de belangrijkste redenen waarom mensen niet bereid zijn mantelzorg te verlenen is het gebrek aan tijd en energie. Vooral bij veeleisende banen met een hoge werkdruk speelt zowel tijd als energie een grote rol (Heitink et al., 2017). Het gebrek aan tijd zorgt ervoor dat mensen simpelweg minder uren overhouden om mantelzorg te verlenen. De grote belasting voor het fysiek welbevinden zorgt ervoor dat mensen na werktijd geen ruimte ervaren om mantelzorg te kunnen verlenen. Het verlenen van mantelzorg zorgt voor een nog grotere belasting op het fysiek welbevinden. Mensen met een hoge werkdruk zijn minder bereid mantelzorg te verlenen, omdat ze hun fysiek welbevinden naast de hoge werkdruk willen maximaliseren (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009).

Eerder werd al benoemd dat flexibiliteit ervoor zorgt dat werk en mantelzorg makkelijker te combineren zijn, waardoor het verlenen van mantelzorg minder invloed heeft op iemands fysiek welbevinden. Het ervaren van een hoge werkdruk zorgt er juist voor dat het combineren van werk en mantelzorg lastiger wordt, door de grote fysieke en mentale belasting die de werkdruk met zich mee brengt (Zuba & Schneider, 2012). Het ervaren van conflicten tussen werk en privé, en daarmee het fysiek welbevinden, wordt zelfs sterker bepaald door de mate van werkdruk dan door het aantal uren dat iemand werkt (Skinner & Pocock, 2008). Het ervaren van een hoge werkdruk lijkt ervoor te zorgen dat het negatieve verband tussen werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen sterker wordt.

De bovenstaande inzichten en argumenten hebben geresulteerd in de volgende hypothese:
H4: Het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hogere werkdruk ervaren.

Deze hypothese zal afzonderlijk getoetst worden voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden/buren (y2).

2.5 Verschil tussen verwante en niet-verwante zorgbehoevenden

Mantelzorg wordt grotendeels verleend aan naasten, hierbij kan gedacht worden aan familie, vrienden of buren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023d). De bereidheid om mantelzorg te verlenen kan verschillen tussen mensen, de verschillen in bereidheid zijn afhankelijk van veel factoren (Zarzycki et al., 2022). In het voorgaande is gefocust op de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De invloed van de werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen kan echter sterk variëren afhankelijk van de relatie tussen mantelzorger en zorgbehoevende (Zarzycki et al., 2022). Het zou zo kunnen zijn dat iemand met een fulltimebaan wel bereid is in de avond te koken voor zijn hulpbehoevende moeder, maar niet bereid te koken voor een hulpbehoevende buurtbewoner.

Het verlenen van mantelzorg kan een tijdrovende en intensieve taak zijn. Mensen moeten er moeite in steken en krijgen er vaak, naast gedragsbevestiging en voldoening, niet veel voor terug. Mensen streven naar sociaal welbevinden en vinden het fijn bevestiging te krijgen van anderen en het gevoel te hebben ergens bij te horen (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009). Het verlenen van mantelzorg kan een grote bijdrage leveren aan het sociaal welbevinden van mensen. De voordelen voor het sociaal welbevinden geven echter niet altijd genoeg motivatie om de intensieve taak van mantelzorger te vervullen. Het verlenen van mantelzorg kan zoals eerder benoemd namelijk ook een negatieve invloed hebben op het fysiek welbevinden. Deze tijd en moeite steekt men niet zomaar in elk persoon. De relatie die twee mensen onderling hebben lijkt een grote rol te spelen bij de bereidheid om iemand te helpen (Ferolino & Labaclado, 2016; Madsen et al., 2007; Rachlin & Jones, 2008). In eerste instantie streven mensen naar het eigen fysiek welbevinden, maar wanneer er gekeken wordt naar de relatie tussen mantelzorger en zorgbehoevende lijkt dit te verschuiven van het eigen fysiek welbevinden naar sociaal welbevinden.

Hoe dichtbij iemand bij de hulpbehoevende staat is van grote invloed op de bereidheid om mantelzorg te verlenen, maar ondanks de band tussen twee mensen is verwantschap een nog sterker bepalende factor. Het feit dat mensen eerder geneigd zijn hulp te bieden aan familieleden kan verklaard worden doordat men verwacht dat een familielid ook sneller hulp aan hen zal aanbieden. Deze wederkerigheid zorgt ervoor dat diegene zich meer verplicht voelt om zelf ook hulp aan te bieden. Bij vrienden of buren is het minder vanzelfsprekend dat zij dezelfde hulp zullen bieden. De gedragsafkeuring zal dan ook groter zijn wanneer iemand geen hulp biedt aan familie dan wanneer iemand geen hulp biedt aan vrienden/buren (Ferolino & Labaclado, 2016;

Rachlin & Jones, 2008). Wanneer iemand hulp nodig heeft is de band tussen verwanten toch sterker dan de band tussen niet verwanten (Ferolino & Labaclado, 2016). De bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie is dus groter dan de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren. Mensen zullen eerder bereid zijn het eigen fysiek welbevinden deels op te geven om familie te helpen dan vrienden en buren. Ze zullen de bereidheid om mantelzorg te verlenen minder laten afhangen van hun werksituatie, zoals het aantal werkuren, de hoogte van het inkomen, de controle die ze hebben over hun werkuren of de ervaren werkdruk. De verwachting is dan ook dat de invloed van de onderzochte werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen minder sterk zal zijn wanneer het gaat om mantelzorg aan familie. Wanneer het gaat om hulp bieden aan familie zullen mensen daar meer moeite in steken, door bijvoorbeeld uren werk te missen of de taak van mantelzorger te combineren met werk. Ook wanneer ze het al erg druk op het werk hebben, of het combineren van werk en mantelzorg lastig is.

De bovenstaande inzichten en argumenten hebben geresulteerd in de volgende hypothese:
H5: De invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is minder sterk wanneer het gaat om mantelzorg aan familie.

2.6 Leeftijd, geslacht en opleidingsniveau

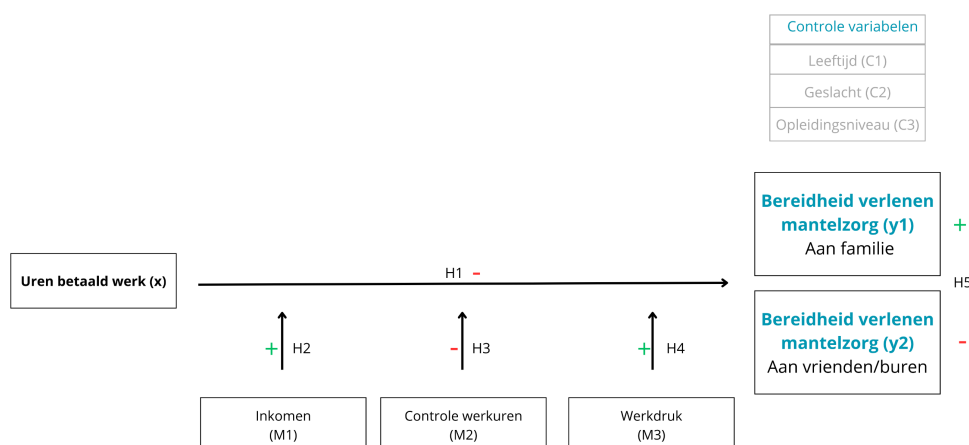
Naast de invloed van werkgerelateerde factoren en de relatie tussen mantelzorger en zorgbehoevende zijn er meer aspecten die invloed kunnen hebben op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De aspecten leeftijd, geslacht en opleidingsniveau worden in dit onderzoek als controlevariabelen meegenomen. De verwachte invloed van deze factoren wordt kort toegelicht.

Het grootste deel van de mantelzorgers is tussen de 45 en 70 jaar oud. Dit komt mede doordat mensen in deze levensfase het meest te maken krijgen met zorgbehoevende naasten. De bereidheid om mantelzorg te verlenen is het grootst voor deze leeftijdsgroep. Wanneer mantelzorgers zelf gezondheidsproblemen krijgen door ouderdom, zal de bereidheid afnemen. Een hogere leeftijd zorgt dus voor een grotere bereidheid, maar er is een omslagpunt, waarna de bereidheid zal afnemen (Bruggink, 2024; Carmichael et al., 2010). Ook is er een duidelijk verschil te zien in het aantal vrouwelijke en mannelijke mantelzorgers. Bijna twee keer zoveel vrouwen verlenen mantelzorg (Bruggink, 2024; Vicente et al., 2022). De verwachting is dan ook dat de bereidheid om mantelzorg te verlenen een stuk groter is onder vrouwen. Verder lijkt het

opleidingsniveau van mensen de bereidheid om mantelzorg te verlenen te beïnvloeden. Zo komt naar voren uit meerdere studies dat mensen met een lager opleidingsniveau over het algemeen een grotere bereidheid tonen om mantelzorg te verlenen (Carmichael et al., 2010; Dykstra & Fokkema, 2012; (Zarzycki & Morrison, 2021).

2.7 Hypothesen

De voorgaande tekst toont aan wat wordt geconcludeerd over het verband tussen werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Daarnaast is ook gekeken naar bestaande inzichten over de invloed van verschillende werkgerelateerde factoren, zoals inkomen, controle over werkuren en werkdruk. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat er een negatief verband bestaat tussen werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Zowel inkomen als werkdruk lijken dit negatieve verband te versterken. Het hebben van controle over je werkuren lijkt dit verband echter te verzwakken. Als laatste is gekeken of de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen verschilt tussen mantelzorg aan familie of mantelzorg aan vrienden/buren. De verwachting is dat werkgerelateerde factoren een sterkere invloed hebben op de bereidheid om mantelzorg te geven aan vrienden/buren dan aan familie. De invloed van werkgerelateerde factoren zal dan ook afzonderlijk getoetst worden voor de twee afhankelijke variabelen: bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden of buren (y2). De verwachtingen die gebaseerd zijn op de bestaande literatuur zijn uitgewerkt in vijf hypothesen. De hypothesen zijn schematisch afgebeeld in een conceptueel model (zie Figuur 1). Ook de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau zijn te zien in het conceptuele model. Deze variabelen zullen constant gehouden worden tijdens de hypothesetoetsing.



Figuur 1: conceptueel model

3. Methoden

Dit hoofdstuk beschrijft de uitvoering van het onderzoek. Hierbij wordt aandacht besteed aan de gebruikte dataset, de onderzochte populatie en de vragenlijst. Daarnaast wordt er een gedetailleerde beschrijving gegeven van de operationalisaties en de statistische stappen die gezet zijn om de analyses uit te kunnen voeren.

3.1 Data en vragenlijst

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de paneldata van Planbureau Fryslân. Het panel van Planbureau Fryslân is opgericht in 2017. Het panel bestaat uit een representatieve groep van ruim 8.000 inwoners uit Friesland. Om de representativiteit te waarborgen maakt Planbureau Fryslân gebruik van een willekeurige steekproef onder alle inwoners van 18 jaar en ouder, waarbij zij uitgenodigd worden deel uit te maken van het panel. De steekproeven worden per gemeente getrokken en binnen iedere gemeente worden drie leeftijdsgroepen gemaakt (18 tot 35, 35 tot 50, 50 jaar en ouder). Elke twee jaar worden er nieuwe panelleden geselecteerd en toegevoegd aan het bestaande panel. Op deze manier wil Planbureau Fryslân de representativiteit blijven garanderen. Op eigen initiatief aanmelden voor het panel is niet mogelijk. De onderzoekspopulatie bestaat uit inwoners van de provincie Friesland van 18 jaar en ouder. De panelleden hebben verschillende opleidingsniveaus, inkomens en komen uit verschillende streken binnen de provincie Friesland. Jaarlijks worden er ongeveer zes vragenlijsten verstuurd naar de panelleden. De vragen hebben betrekking op verschillende actuele onderwerpen omtrent veiligheid, zorg, participatie, duurzaamheid, arbeidsstatus en leefbaarheid.

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de omnibus vragenlijst uit april 2024. De omnibus vragenlijst bevat een mix van verschillende onderwerpen en is niet gericht op een specifiek thema. Deze vragenlijst wordt veelal gebruikt om achtergrondgegevens, zoals opleiding en inkomen bij te werken. Verder wordt deze vragenlijst gebruikt om vragen toe te voegen die van belang zijn voor lopende actuele onderzoeken. De vragenlijsten worden online verstuurd naar de respondenten en deze worden dus ook online ingevuld. Van de ruim 8.000 panelleden is de vragenlijst ingevuld door 3.733 panelleden (46,66%). Dit is voor de panelvragenlijst een normaal responspercentage.

3.2 Operationalisaties

Voor dit onderzoek zijn 27 items gebruikt. Deze items zijn bewerkt tot uiteindelijk 9 variabelen. Hieronder wordt besproken welke items gebruikt zijn en of er eventuele bewerkingen hebben plaatsgevonden. In Bijlage I staat een gedetailleerd overzicht van de oorspronkelijke items met daarbij ook de eventuele bewerkingen en de uiteindelijk gebruikte items.

Belangrijk om voorafgaand aan de operationalisaties te vermelden is dat binnen dit onderzoek enkel wordt gekeken naar de mensen met een betaalde baan. Dit zijn alle respondenten die hebben aangegeven minimaal één uur per week betaald werk te verrichten. De vragen met betrekking tot de werkgerelateerde factoren (inkomen, controle over werkuren en werkdruk) zijn enkel relevant voor de mensen met een betaalde baan. De respondenten die hebben aangegeven nul uren te werken zijn dan ook na het uitdraaien van de oorspronkelijke items (Bijlage I) direct uit de dataset verwijderd. Dit resulteerde in een hoog percentage missende waarden op de andere variabelen. De steekproef bestaat uit 3.733 respondenten, hiervan geven 1.696 (45.43%) respondenten aan nul uren te werken. Dit percentage ligt redelijk hoog door het iets oververtegenwoordigde aantal gepensioneerden in het panel. Na het verwijderen van de respondenten die aangaven nul uren te werken bleven er 2.037 (54.57%) respondenten over.

De afhankelijke variabele is de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Deze afhankelijke variabele is opgesplitst in twee opzichzelfstaande afhankelijke variabelen; bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (v15) en bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren (v16). De bereidheid om mantelzorg te verlenen is gemeten aan de hand van zes stellingen, waarbij de respondent kon aangeven in hoeverre hij of zij bereid is hulp te bieden in verschillende situaties. Voor beide afhankelijke variabelen zijn dezelfde stellingen gebruikt, alleen de vraagstelling verschilt. De volgende vragen werden gesteld aan de respondenten om de bereidheid om mantelzorg te verlenen te meten: *Nu volgen enkele uitspraken over hulp aan familie, vrienden of buren.*

Wilt u steeds voor elke uitspraak aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent?

De stellingen zagen er als volgt uit: *Als iemand van mijn familie ziek wordt, ben ik.../ Als iemand van mijn vrienden/buren ziek wordt, ben ik...*

v15_1/v16_1 bereid om te helpen bij het huishouden, boodschappen doen en/of koken.

v15_2/v16_2 bereid om gezelschap of emotionele ondersteuning te bieden.

v15_3/v16_3 bereid om te helpen met vervoer

v15_4/v16_4 bereid om diegene te begeleiden bij bezoek aan een arts.

v15_5/v16_5 bereid om administratieve hulp te bieden

v15_6/v16_6 bereid om te helpen met persoonlijke verzorging.

De respondenten hadden zes antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens (1), mee oneens (2), niet mee oneens, niet mee eens (3), mee eens (4), helemaal mee eens (5), weet ik niet (6).

De antwoordoptie ‘weet ik niet’ is gecodeerd als missende waarde, doordat dit een inhoudsloos antwoord is. De zes items moesten samengevoegd worden tot de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren. Voordat de verschillende stellingen/items samengevoegd worden is het van belang een betrouwbaarheidsanalyse uit te voeren. De betrouwbaarheid van de items wordt getoetst door te kijken in hoeverre de items geschikt zijn om samen één schaal te vormen. De geschiktheid om samen één schaal te vormen is afhankelijk van de samenhang tussen de zes items. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach’s Alpha. De Cronbach’s Alpha scores zijn erg goed en tonen aan dat de items betrouwbaar zijn (mantelzorgbereidheid familie: 0.90; mantelzorgbereidheid vrienden/buren: 0.87). Na de betrouwbaarheidsanalyses zijn de items samengevoegd. Het samenvoegen is gedaan door voor elke respondent de gemiddelde score op de zes stellingen te berekenen. De score van een respondent op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren is dus het gemiddelde van zijn of haar scores op de zes stellingen. De zes items zijn samengevoegd tot de twee constructen genaamd ‘BereidheidMantelzorgFam’ en ‘BereidheidMantelzorgVrBu’. De constructen bestaan uit zes afzonderlijke items, maar ook respondenten die een ontbrekende waarde hebben op één van de zes items zijn meegenomen in de analyses. Dit is gedaan door bij het samenvoegen als vereiste aan te geven dat de respondenten minimaal vijf geldige antwoorden hebben gegeven. Respondenten met minder dan vijf geldige antwoorden worden automatisch niet meegenomen in de schaalconstructies (zie Bijlage I). Deze keuze is gemaakt omdat de overige vijf items een goede afspiegeling geven van de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Daarnaast wordt op deze manier een completer beeld van de data verkregen en wordt voorkomen dat veel waardevolle informatie verloren gaat. Respondenten die missende waarden hebben op meer dan één van de zes items zijn verwijderd uit de dataset (gecodeerd als missende waarde). Dit zijn veelal mensen die bij meer dan een van de items de optie ‘weet ik niet’ hebben aangeklikt of mensen die geen antwoord hebben gegeven. Voor het construct bereidheid mantelzorg familie is het percentage missende waarden 10.37% en voor het construct bereidheid mantelzorg vrienden/buren is dit 11.81%.

In dit onderzoek is één onafhankelijke variabele meegenomen, daarnaast zijn er drie modererende variabelen meegenomen. De onafhankelijke variabele is uren betaald werk. De volgende vraag werd aan de respondenten gesteld om te meten hoeveel uren betaald werk ze verrichten: *Hoeveel*

uren betaald werk verricht u gemiddeld per week? Als u meerdere banen hebt: het gaat om het totaal aantal uren. Ik werk gemiddeld ... uren per week. De respondenten konden zelf een getal invullen. De vraag naar werkuren is voor studenten en niet-studenten los uitgevraagd. Dit betekent dat deze twee losse items gecombineerd moesten worden, zodat er uiteindelijk één variabele is die de werkuren van zowel studenten als niet-studenten omvat. Dit is gedaan door een nieuwe variabele te maken die de maximale waarde van de twee items laat gelden. Na het filteren van de respondenten zonder baan uit de dataset bleven er geen respondenten met missende waarden op dit item over. De nieuwe variabele heeft de naam 'WerkurenG'.

De overige drie variabelen zijn modererende variabelen. Dit betekent dat bij deze variabelen onderzocht wordt of deze variabelen het hoofdverband versterken of verzwakken. De eerste modererende variabele is inkomen. De volgende vraag werd aan de respondenten gesteld om het inkomen te meten: *Wat is uw netto maandinkomen? Dit is het bedrag dat maandelijks op uw bankrekening wordt gestort (bijvoorbeeld uit salaris, toeslagen, pensioen, uitkeringen, enzovoort). Het gaat hierbij alleen om het eigen, persoonlijke inkomen van uzelf.* De respondenten konden hierbij kiezen uit twaalf opties, daarnaast werd ook de optie gegeven om dit privé te houden. Deze mensen kunnen echter niet meegenomen worden in de analyses (missende waarden). € 1.000 of minder / € 1.000 tot € 1.500 / € 1.500 tot € 2.000 / € 2.000 tot € 2.500 / € 2.500 tot € 3.000 / € 3.000 tot € 3.500 / € 3.500 tot € 4.000 / € 4.000 tot € 4.500 / € 4.500 tot € 5.000 / € 5.000 tot € 5.500 / € 5.500 tot € 6.000 / Meer dan € 6.000/ Weet ik niet, wil ik niet zeggen). De antwoordoptie 'weet ik niet, wil ik niet zeggen' is gecodeerd als missende waarde. Dit item heeft, na het filteren van de respondenten zonder baan uit de dataset, 267 missende waarden (13.11%). Dit zijn respondenten die hebben aangegeven niet te weten wat ze verdienen of het niet te willen zeggen. Deze respondenten zijn niet meegenomen met de analyses. De nieuwe variabele heeft de naam 'InkomenG'.

De tweede modererende variabele is controle over werkuren (v17). De controle die mensen hebben over hun werkuren is gemeten aan de hand van vier stellingen. De volgende vraag werd gesteld aan de respondenten om de controle over werkuren te meten: *De volgende uitspraken gaan over de controle die u heeft over uw werktijden. In welke mate zijn deze op u van toepassing?*

v17_1 Ik kan zelf beslissen wanneer ik een pauze neem.

v17_2 Ik kan min of meer een vrije dag opnemen wanneer ik wil.

v17_3 Ik kan mijn werk onderbreken om een praatje te maken met een collega.

v17_4 Ik kan mijn werk een uur verlaten zonder speciale toestemming als ik privé zaken heb.

De respondenten hadden vijf antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

Voor de variabele controle over werkuren moesten de bovenstaande vier items samengevoegd worden. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach's Alpha. De Cronbach's Alpha is 0.84. Dit is een erg goede score en laat zien dat de items betrouwbaar zijn. Het samenvoegen is gedaan door voor elke respondent de gemiddelde score op de 4 stellingen te berekenen. De vier items zijn samengevoegd tot het construct 'ControleWerkuren'. Het construct bestaat uit vier afzonderlijke items, maar ook respondenten die een ontbrekende waarde hebben op één van de vier items worden meegenomen in de analyses. Dit is gedaan door bij het samenvoegen als vereiste aan te geven dat de respondenten minimaal drie geldige antwoorden hebben gegeven. Respondenten met minder dan drie geldige antwoorden worden automatisch niet meegenomen in de schaalconstructies (zie Bijlage I). Deze keuze is gemaakt omdat de overige drie items een goede afspiegeling geven van de controle die mensen hebben over hun werkuren. Daarnaast wordt op deze manier een completer beeld van de data verkregen en wordt voorkomen dat veel waardevolle informatie verloren gaat. Respondenten die meer dan één van de vier stellingen niet hebben ingevuld zijn verwijderd uit de dataset (gecodeerd als missende waarde). Het construct heeft 367 missende waarden (18.02%).

De derde modererende variabele is werkdruk (v18). De werkdruk die mensen ervaren is gemeten aan de hand van vijf stellingen. De volgende vraag werd gesteld aan de respondenten om de werkdruk te meten: *Nu volgen enkele uitspraken over werkdruk. In welke mate zijn de volgende uitspraken op u van toepassing?*

v18_1 Ik moet onder hoge tijdsdruk werken.

v18_2 Ik moet heel veel werk doen.

v18_3 Ik moet heel hard werken.

v18_4 Ik krijg mijn werk niet af.

v18_5 Ik ervaar de werkdruk als een probleem.

De respondenten hadden vijf antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

Voor de variabele werkdruk moesten de bovenstaande vijf items samengevoegd worden. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach's Alpha. De Cronbach's Alpha is 0.82. Dit is een erg goede score en laat zien dat de items betrouwbaar zijn. Het samenvoegen is gedaan

door voor elke respondent de gemiddelde score op de vijf stellingen te berekenen. De vijf items zijn samengevoegd tot het construct ‘Werkdruk’. Het construct bestaat uit vijf afzonderlijke items, maar ook respondenten die een ontbrekende waarde hebben op één van de vijf items worden meegenomen in de analyses. Dit is gedaan door bij het samenvoegen als vereiste aan te geven dat de respondenten minimaal vier geldige antwoorden hebben gegeven. Respondenten met minder dan vier geldige antwoorden worden automatisch niet meegenomen in de schaalconstructies (zie Bijlage I). Deze keuze is gemaakt omdat de overige vier items een goede afspiegeling geven van de werkdruk die mensen ervaren. Daarnaast wordt op deze manier een completer beeld van de data verkregen en wordt voorkomen dat veel waardevolle informatie verloren gaat. Respondenten die meer dan één van de vijf stellingen niet hebben ingevuld zijn verwijderd uit de dataset (gecodeerd als missende waarde). Het construct heeft 369 missende waarden (18.11%).

In dit onderzoek zijn ook drie controlevariabelen meegenomen. De eerste controlevariabele is leeftijd. Respondenten kregen de vraag om hun geboortejaar en geboortemaand op te geven. Het item leeftijd heeft geen missende waarden. De tweede controlevariabele is geslacht. De respondenten hadden hierbij drie antwoordmogelijkheden: man (0), vrouw (1), anders (2). De antwoordoptie ‘anders’ is gecodeerd als missende waarde (0.34%). De derde en laatste controlevariabele is opleidingsniveau. De volgende vraag werd gesteld aan de respondenten: *Wat is de hoogste opleiding die u heeft afgerond?* De respondenten hadden acht antwoordmogelijkheden: Basisonderwijs / Praktijkonderwijs / Voortgezet speciaal onderwijs (vso) / Vmbo, havo-onderbouw, vwo-onderbouw, mbo-1 (inclusief mavo, ulo, mulo, lts, lhno, vbo) (1) / Havo-bovenbouw, vwo-bovenbouw (inclusief hbs, mms) / Mbo-2, mbo-3, mbo-4 (2) / Hbo-opleiding / Universitaire opleiding (3). Deze antwoordmogelijkheden zijn gecodeerd naar de drie categorieën laag (1), midden (2) en hoog (3)¹. Achter de acht antwoordmogelijkheden staat met een cijfer van 1 tot 3 aangegeven binnen welke categorie ze vallen. Het item opleidingsniveau is gewijzigd naar twee dummy variabelen, genaamd ‘D1opleidinglaag’ en ‘D2opleidingmidden’. Bij D1opleidinglaag staat het label 1 voor de categorie laag, het label 0 staat voor midden en hoog. Bij D1opleidingmidden staat het label 1 voor de categorie midden, het label 0 staat voor laag en hoog. De derde categorie, hoogopgeleiden, is de referentiegroep. Wanneer iemand het label 0 heeft op beide dummy variabelen valt diegene in de categorie hoog. Dit item heeft geen missende waarden.

¹ De meest recente terminologie voor opleidingsniveaus is praktisch en theoretisch opgeleid. De classificatie laag, midden en hoog wordt binnen dit onderzoek gehanteerd aangezien dit de gebruikelijke indeling is bij Planbureau Fryslân.

3.3 Analyse-opzet

De hypothesen worden getoetst door middel van lineaire regressieanalyses. Er worden twee lineaire regressieanalyses uitgevoerd, waarbij de eerste lineaire regressieanalyse betrekking heeft op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie en de tweede op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren. Er worden verschillende modellen geschat die de relaties tussen de variabelen inzichtelijk maken. Deze modellen zijn bij beide analyses gelijk. Voorafgaand aan het schatten van de modellen wordt gekeken naar de beschrijvende statistieken, hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen univariate en bivariate statistieken. De univariate statistieken worden gebruikt om te kijken naar de verdeling van de variabelen. Met de bivariate statistieken wordt er gekeken naar de samenhang tussen twee variabelen.

Na de beschrijvende statistieken zullen de modellen geschat. De verschillende modellen brengen het effect van de onafhankelijke variabele (uren betaald werk) op de afhankelijke variabele (bereidheid verlenen mantelzorg) in beeld, waarbij ook gekeken wordt naar de invloed van de modererende variabelen (inkomen, controle werkuren, werkdruk) op dit verband. Een moderatie-analyse onderzoekt of bepaalde variabelen het hoofdverband tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabele beïnvloeden. Het hoofdverband kan versterkt of verzwakt worden, maar de analyses kunnen ook uitwijzen dat de modererende variabelen weinig invloed hebben.

Om een modererende relatie te onderzoeken moeten er interactietermen toegevoegd worden aan de analyses. Een moderatie-analyse kijkt naar het gecombineerde effect van twee variabelen. De interactieterm is dan ook een vermenigvuldiging van de onafhankelijke en de modererende variabele. Voor het maken van interactietermen is het van belang de variabelen eerst te centreren. Centreren wordt gedaan door de gemiddelde waarde van alle variabelen af te trekken, zodat de gemiddelde waarde van de variabele gelijk aan nul is. Alle onafhankelijke en modererende variabelen die in lineaire regressieanalyses worden meegenomen zijn gecentreerd. Wanneer variabelen niet gecentreerd worden voordat er een interactieterm wordt gemaakt is de kans groot dat de interactieterm sterk correleert met de losse variabelen in het model. Dit zorgt voor multicollineariteit en maakt het interpreteren van de effecten lastig. Naast de onafhankelijke en modererende variabelen wordt er bij elk model gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.

Bij het onderzoeken van de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen wordt er onderscheid gemaakt tussen mantelzorg aan familie en mantelzorg aan vrienden/buren. De

onafhankelijke, modererende en controlevariabelen blijven gelijk voor beide analyses. Dit betekent dat er twee analyses uitgevoerd worden, waarbij de ene analyse inzicht geeft in de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie en de andere analyse inzicht geeft in de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren. Beide analyses bestaan uit 5 modellen.

1) In het eerste model wordt de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y_1) en aan vrienden/buren (y_2) voorspeld uit de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. De controlevariabele opleidingsniveau wordt aan de hand van de twee dummy's toegevoegd ($D1_{opleidinglaag}$ en $D2_{opleidingmidden}$). Dit model toont aan wat de invloed van enkel de demografische controlevariabelen is op de afhankelijke variabele (model 1a). Vervolgens wordt de (gecentreerde) onafhankelijke variabele uren betaald werk aan dit model toegevoegd. Dit model laat het effect van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen zien, waarbij gecontroleerd wordt voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Om het effect van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen te analyseren wordt er gekeken naar de helling van de onafhankelijke variabele (model 1b). Dit model wordt gebruikt om de eerste hypothese te toetsen: *naarmate mensen meer uren betaald werk verrichten zijn ze minder bereid mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren*. Model 1a en 1b kunnen met elkaar vergeleken worden om te kijken in hoeverre werkuren de proportie verklaarde variantie in de bereidheid om mantelzorg te verlenen laat toenemen. Hoe groter de proportie verklaarde variantie hoe beter de onafhankelijke variabele een voorspeller is voor de mate van bereidheid om mantelzorg te verlenen.

2) In het tweede model wordt de eerste (gecentreerde) modererende variabele toegevoegd aan het voorgaande model. In dit model wordt de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y_1) en aan vrienden/buren (y_2) voorspeld uit werkuren en inkomen gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (model 2a). Om het modererende effect van inkomen inzichtelijk te maken zal ook de interactieterm toegevoegd moeten worden. Dit wordt echter pas in een volgende stap gedaan, aangezien op deze manier eerst inzichtelijk wordt wat het directe effect van inkomen op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is. Mogelijk levert dit relevante resultaten op. Het direct toevoegen van de interactieterm maakt het lastiger deze mogelijke relatie te interpreteren. In het opvolgende model zal de interactieterm tussen werkuren en inkomen toegevoegd worden (model 2b). Aan de hand van de interactieterm kan gekeken worden naar het effect van inkomen op de relatie tussen werkuren en mantelzorgbereidheid. Dit model wordt

gebruikt om de tweede hypothese te toetsen: *het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hoger inkomen hebben.*

3) In het derde model wordt de modererende variabele inkomen weer uit het model gehaald en wordt de tweede (gecentreerde) modererende variabele toegevoegd aan het eerste model. Dit betekent dat in dit model de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en vrienden/buren (y2) voorspeld wordt uit werkuren en controle over werkuren gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (model 3a). De eerste modererende variabele wordt in dit model weggelaten, zodat enkel gekeken kan worden naar het (modererende) effect van controle over werkuren op het hoofdverband, zonder de invloed van de modererende variabele inkomen. Ook zal hier de interactieterm tussen werkuren en controle over werkuren in een volgende stap toegevoegd worden, zodat ook het directe effect van controle over werkuren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen inzichtelijk wordt. Het model met de interactieterm toegevoegd laat zien wat het effect van controle over werkuren is op de relatie tussen werkuren en mantelzorgbereidheid (model 3b). Dit model wordt gebruikt om de derde hypothese te toetsen: *het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt zwakker naarmate mensen meer controle hebben over hun werkuren.*

4) In het vierde model wordt de modererende variabele controle over werkuren weer uit het model gehaald. De derde en laatste (gecentreerde) modererende variabele wordt toegevoegd aan het eerste model, met enkel de onafhankelijke- en controlevariabelen. In dit model wordt de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden/buren (y2) voorspeld uit werkuren en werkdruk gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (model 4a). Ook hier wordt de interactieterm tussen werkuren en werkdruk in een volgende stap pas toegevoegd, zodat ook inzichtelijk wordt wat het directe effect van werkdruk is op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Het model met de interactieterm toegevoegd laat zien wat het effect van werkdruk is op de relatie tussen werkuren en mantelzorgbereidheid (model 4b). Dit model wordt gebruikt om de vierde hypothese te toetsen: *het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hogere werkdruk ervaren.*

5) In het vijfde model wordt de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (y1) en aan vrienden/buren (y2) voorspeld uit werkuren, inkomen, controle over werkuren en werkdruk gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (model 5a). Ook hier worden de interactietermen in een volgende stap pas toegevoegd, zodat ook inzichtelijk wordt wat het

directe effect van inkomen, controle over werkuren en werkdruk gezamenlijk is op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. In het laatste model worden naast alle modererende variabelen ook de drie interactietermen toegevoegd. In dit model wordt de bereidheid om mantelzorg te verlenen voorspeld uit werkuren waarbij wordt gekeken naar het effect van inkomen, controle over werkuren en werkdruk op de relatie tussen werkuren en mantelzorgbereidheid (model 5b). Ook hier wordt gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.

Uiteindelijk kunnen de twee analyses, met de verschillende afhankelijke variabelen, vergeleken worden met elkaar. Dit wordt gedaan door de richtingscoëfficiënten van de twee analyses met elkaar te vergelijken. Hierdoor wordt inzichtelijk of de invloed van werkgerelateerde factoren afhangt van de relatie tussen de mantelzorger en zorgbehoevende. Het vergelijken van de twee analyses wordt gedaan om de vijfde hypothese te evalueren: *de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is minder sterk wanneer het gaat om mantelzorg aan familie.*

Om de kwaliteit van de twee complete modellen te controleren zal er een assumptie-check gedaan worden. Bij het toetsen van lineaire regressiemodellen moet er rekening gehouden worden met vier algemene assumpties: onafhankelijkheid, lineariteit, homoscedasticiteit en normaliteit. De assumptiecontrole zal uitwijzen in welke mate er voorzichtig omgegaan moet worden met de uitkomsten van de analyses. Naast de vier algemene assumpties zal er ook gekeken worden naar multicollineariteit en eventuele outliers of invloedrijke punten.

Na het schatten van de verschillende modellen en het controleren van de assumpties worden de resultaten van de lineaire regressieanalyses geïnterpreteerd. Eerst worden de verschillende modellen geëvalueerd. Dit wordt gedaan door te kijken naar het percentage verklaarde variantie. Hoe groter het percentage verklaarde variantie, des te beter het geschatte model de mate van mantelzorgbereidheid kan voorspellen. De verschillende percentages verklaarde variantie kunnen met elkaar vergeleken worden, om zo te analyseren welk model het beste de mantelzorgbereidheid kan voorspellen. Vervolgens wordt er gekeken naar de geschatte richtingscoëfficiënten (helling). De helling geeft de sterkte aan van het effect, maar geeft ook richting aan het effect. De helling van de modererende variabelen laat zien in hoeverre het verband tussen werkuren en mantelzorgbereidheid sterker of zwakker wordt. Ook is het van belang om te kijken naar de significantie van de hellingen. Wanneer het effect significant is wijst dit erop dat het gevonden effect mogelijk ook in de bredere populatie, waaruit de steekproef getrokken, is bestaat.

4. Resultaten

De statistische analyses zijn gedaan met de opgeschoonde dataset. In Bijlage I is te zien welke stappen ondernomen zijn om de dataset op te schonen. Een uitgebreider overzicht van de resultaten staat in Bijlage II.

4.1 Beschrijvende statistieken

4.1.1 Univariate statistieken

Tabel 1 geeft inzicht in de verdeling van de afzonderlijke variabelen. Hierbij wordt gekeken of de variabelen representatief en toepasbaar zijn voor het onderzoek. De statistieken te zien in Tabel 1 hebben betrekking op de opgeschoonde data. De statistieken van de originele dataset en de stappen die gezet zijn om de univariate statistieken te berekenen staan in Bijlage I.

De gemiddelde scores op mantelzorgbereidheid liggen ruim boven het midden van de schaal. De schaal heeft een minimum van 1 en een maximum van 5, waarbij een hogere score een hogere bereidheid indiceert. Gebaseerd op deze gemiddelden kan ervan uitgegaan worden dat de respondenten over het algemeen eerder wel bereid zijn mantelzorg te verlenen, dan niet bereid zijn mantelzorg te verlenen. Er is een verschil te zien in gemiddelde bereidheid afhankelijk van de relatie met de zorgbehoevende. Zo ligt de mate van bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (*Gemiddelde*=4.30; *SD*=0.65) hoger dan de bereidheid mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren (*Gemiddelde*=3.83; *SD*=0.71). De standaarddeviaties laten zien dat er wel spreiding is in de mate van bereidheid, maar de spreiding is niet extreem hoog.

Het gemiddelde aantal werkuren per week is in de steekproef iets meer dan 33 uur. In Nederland ligt de gemiddelde arbeidsduur van de werkende bevolking op ongeveer 31 uur per week (Souren & Kromhout, 2024). Het gemiddelde aantal werkuren in de steekproef lijkt dus een goede afspiegeling te zijn van de populatie werkenden in Nederland. De groep 60-plussers is enigszins oververtegenwoordigd in de paneldata, maar doordat enkel de respondenten met een betaalde baan binnen de steekproef vallen zorgt dit niet voor een vertekening van de resultaten. Het grootste deel ouderen (gepensioneerden) valt buiten de steekproef, waardoor de oververtegenwoordiging van ouderen redelijk wordt gecompenseerd (zie Bijlage I). Het is opvallend dat het percentage laagopgeleiden erg laag ligt in de steekproef. In Nederland ligt dit percentage gemiddeld rond de 26% (Volksgezondheid en Zorg, 2024). In de steekproef is dit percentage slechts 7%. Het percentage hoogopgeleiden is daarentegen oververtegenwoordigd in de steekproef. Dit percentage van ruim 62% ligt een stuk hoger dan het landelijke gemiddelde

van 38% (Volksgezondheid en Zorg, 2024). Voor het indelen van de categorieën laag, midden en hoog zijn dezelfde criteria gebruikt, dit kan dus niet de oorzaak van het verschil zijn. De originele paneldata, zonder de bewerkingen, toont aan dat het opleidingsniveau redelijk overeenkomt met de landelijke verdeling van opleidingsniveaus. De hoger opgeleiden zijn wel iets oververtegenwoordigd in de paneldata. De grote verschillen met de landelijke percentages zijn pas zichtbaar bij de opgeschoonde data. Dit zou kunnen komen doordat de steekproef enkel bestaat uit mensen met een betaalde baan, gezien het te onderzoeken verband betrekking heeft op het aantal werkuren. Dat mensen met een betaalde baan vaker hoger opgeleid zijn zou ervoor gezorgd kunnen hebben dat de verdeling van opleidingsniveaus afwijkt van de landelijke verdeling.

Tabel 1: univariate statistieken onderzoeksvariabelen

Variabele	Gemiddelde ^a	Standaarddeviatie	Minimum	Mediaan	Maximum	N totaal
Bereidheid mantelzorg familie (schaal 6 items)	4.30	0.65	1.00	4.33	5.00	1435
Bereidheid mantelzorg vrienden/buren (schaal 6 items)	3.83	0.71	1.00	3.83	5.00	1435
Uren betaald werk	33.33	11.05	1.00	34.00	120	1435
Inkomen	5.36	2.48	1.00	5.00	12	1435
Controle werkuren (schaal 4 items)	3.71	1.02	1.00	4.00	5.00	1435
Werkdruk (schaal 5 items)	2.93	0.70	1.00	3.00	5.00	1435
Leeftijd	46.43	13.85	19	47.00	80	1435
Geslacht	Man: 54.00% Vrouw: 46.00%					1435
Opleidingsniveau	Laag: 7.00% Midden: 30.20% Hoog: 62.70%					1435

^a Bij categorische variabelen is de frequentieverdeling vermeld in percentages

4.1.2 Bivariate statistieken

De bivariate statistieken (Tabel 2) geven inzicht in de onderlinge samenhang tussen de onderzoeksvariabelen. Met enkele uitzonderingen is voornamelijk de Pearson correlatie gebruikt. De uitzonderingen staan aangegeven onder de tabel. De stappen die zijn gezet om tot de bivariate statistieken te komen staan in Bijlage II.

Tabel 2: correlaties onderzoeksvariabelen

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Bereidheid mantelzorg familie	-								
2. Bereidheid mantelzorg vrienden/buren	0.64 ^{a**}	-							
3. Uren betaald werk	-0.02	-0.03	-						
4. Inkomen	0.04	-0.01	0.47 ^{**}	-					
5. Controle werkuren	0.08 ^{**}	^{**} 0.08	0.17 ^{**}	0.24 ^{**}	-				
6. Werkdruk	0.03	<-0.01	0.21 ^{**}	0.11 ^{**}	-0.16 ^{**}	-			
7. Leeftijd	-0.09 ^{**}	-0.08 ^{**}	0.06 [*]	0.25 ^{**}	0.11 ^{**}	-0.05 ^{**}	-		
8. Geslacht	0.05	0.08 ^{**}	-0.39 ^{**}	-0.36 ^{**}	-0.23 ^{**}	0.07 ^{**}	-0.18 ^{**}	-	
9. Opleidingsniveau	0.10 ^{a**}	0.04 ^a	0.04 ^a	0.32 ^{a**}	0.14 ^{a**}	0.16 ^{a**}	0.21 ^{a**}	0.08 ^{b**}	-

^{*}Significant bij $p < 0.05$ (tweezijdig); ^{**}Significant bij $p < 0.01$ (tweezijdig); ^a Correlatie ANOVA; ^b Cramer's V

Tabel 2 toont aan dat de correlaties tussen de centrale variabelen erg zwak zijn. Dit betekent dat geconcludeerd kan worden dat er weinig samenhang is tussen de centrale variabelen in dit onderzoek. Ondanks de erg zwakke correlaties, zullen de belangrijkste correlaties kort besproken worden.

Het hoofdverband dat onderzocht wordt binnen dit onderzoek is het verband tussen werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De onafhankelijke variabele uren betaald werk en de afhankelijke variabelen mantelzorgbereidheid familie ($r = -0.02$; $p = 0.515$) en mantelzorgbereidheid vrienden/buren ($r = -0.03$; $p = 0.280$) hebben een zeer zwakke, bijna afwezige negatieve samenhang. De minimale correlaties zijn niet significant, dit betekent dat het zeer aannemelijk is dat deze samenhang op toeval berust.

Daarnaast richt dit onderzoek zich op de invloed van drie andere werkgerelateerde factoren: inkomen, controle over werkuren en werkdruk. Er is een zwakke, positieve samenhang te zien tussen de variabelen controle over werkuren en de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Deze zwakke positieve samenhang is significant (familie: $r=0.08$; $p=0.002$; vrienden/buren: $r=0.08$; $p=0.003$). Meer controle hebben over werkuren hangt samen met een grotere bereidheid om mantelzorg te verlenen, zowel aan familie als vrienden/buren. Deze samenhang is echter minimaal. Voor zowel inkomen als werkdruk wordt een zeer zwakke niet significante samenhang gevonden met de bereidheid om mantelzorg te verlenen.

De controlevariabele leeftijd hangt licht samen met de bereidheid om mantelzorg te verlenen (familie: $r=-0.09$; $p<0.001$; vrienden/buren: $r=-0.08$; $p=0.002$). Deze lichte, negatieve samenhang is wel significant. Dit betekent dat een hogere leeftijd samenhangt met een lagere bereidheid om mantelzorg te verlenen, zowel aan familie als vrienden/buren.

Geslacht hangt licht samen met de bereidheid om mantelzorg te verlenen (familie: $r=0.05$; $p=0.052$; vrienden/buren: $r=0.08$; $p=0.003$). De samenhang tussen geslacht en mantelzorgbereidheid is significant wanneer het gaat om mantelzorg aan vrienden/buren. Dit betekent dat vrouwen meer bereid zijn dan mannen om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren. De samenhang tussen geslacht en de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie valt net buiten de significantiedrempel. Deze positieve (significante) correlaties zijn echter zeer minimaal.

Opleidingsniveau hangt sterker samen met de mate van bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie ($r=0.10$; $p<0.001$), en minder sterk (verwaarloosbaar) samen met de mate van bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren ($r=0.04$; $p=0.217$). Deze correlatie, tussen een categorische en een continue variabele, is berekend door de wortel te nemen van de R-kwadraat (zie Bijlage II). Het is belangrijk te benadrukken dat de wortel van een kwadraat altijd een positief getal oplevert. Dit getal geeft enkel de sterkte van de correlatie weer en niet de richting. Om een uitspraak te kunnen doen over de richting is een kruistabel uitgedraaid met de gemiddelde scores op de bereidheid om mantelzorg te verlenen per opleidingsniveau. Tabel 3 laat zien dat een hoger opleidingsniveau samenhangt met een grotere bereidheid om mantelzorg te verlenen. Deze samenhang is echter minimaal en enkel significant tussen opleidingsniveau en de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie.

Tabel 3: kruistabel opleidingsniveau en bereidheid mantelzorg

Opleidingsniveau	Bereidheid mantelzorg familie	Bereidheid mantelzorg vrienden/buren
Laag	4.09	3.72
Midden	4.27	3.81
Hoog	4.34	3.85

4.2 Modelinspectie

De verschillende modellen zijn geschat (zie Bijlage II). Om gegronde conclusies te kunnen trekken uit de onderzoeksresultaten is het van belang de noodzakelijke assumpties te controleren. Daarnaast wordt er gekeken naar multicollineariteit en mogelijke uitbijters of invloedrijke punten.

4.2.1 Controle assumpties

Indien bepaalde assumpties geschonden worden kunnen aanvullende analysemethoden nodig zijn of moet er voorzichtiger omgegaan worden met het interpreteren van de analyseresultaten. In Bijlage III is te zien hoe de assumptiecontroles gedaan zijn en wordt een uitgebreidere toelichting gegeven.

De eerste assumptiecontrole heeft betrekking op het model met de afhankelijke variabele bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie. De assumptie onafhankelijkheid wordt niet geschonden. De assumpties lineariteit en homoscedasticiteit zullen waarschijnlijk niet of heel licht geschonden worden. Dit zal niet problematisch zijn voor de interpretatie van de resultaten. De assumptie normaliteit lijkt wel geschonden te worden.

De tweede assumptiecontrole heeft betrekking op het model met de afhankelijke variabele bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren. Ook hier wordt de assumptie onafhankelijkheid niet geschonden, gezien het om dezelfde steekproef gaat. De assumpties lineariteit en homoscedasticiteit zullen ook hier waarschijnlijk niet of heel licht geschonden worden, wat naar verwachting geen problemen zal veroorzaken. Ook hier is duidelijk te zien dat de assumptie normaliteit geschonden wordt.

Bij beide modellen is duidelijk dat de assumptie normaliteit geschonden wordt. Deze schending kan van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de p-waarden en betrouwbaarheidsintervallen. Dit kan ervoor zorgen dat er onterecht geconcludeerd wordt dat bepaalde uitkomsten significant zijn, terwijl dit in werkelijkheid niet zo is (type I-fout). Bij grotere steekproeven is de impact van

de schending van normaliteit kleiner. In dit onderzoek is de steekproef relatief groot ($N=1435$), wat betekent dat de schending een minder grote invloed heeft op de betrouwbaarheid van de p-waarden en betrouwbaarheidsintervallen. Hoewel de invloed minder groot is, blijft het belangrijk om rekening te houden met de schending van normaliteit bij het interpreteren van de resultaten. Om de kans op het maken van type I-fouten te verkleinen is besloten strenger te toetsen bij het interpreteren van de resultaten. Dit wordt gedaan door uit te gaan van een significantieniveau van 0.01 in plaats van 0.05.

4.2.2 Multicollineariteit, uitbijters en invloedrijke punten

Multicollineariteit ontstaat wanneer de variabelen in een model te sterk samenhangen onderling. Dit wordt gecontroleerd aan de hand van de variance inflation factor, ook wel VIF genoemd. De VIF-waarde geeft aan in hoeverre de verklaarde variantie toeneemt door multicollineariteit. Een VIF-waarde boven de vier wordt als onwenselijk gezien. Een te hoge VIF-waarde maakt het lastig de invloed van de afzonderlijke variabelen te beoordelen. In Tabel 4 en 5 staan de VIF-waarden van de twee complete modellen. Deze waarden vallen allemaal onder de bovengrens. Dit betekent dat bij beide analyses geen sprake is van een hoge mate van multicollineariteit.

Om mogelijke uitbijters of invloedrijke punten te identificeren wordt gekeken naar vijf verschillende maten die dit inzichtelijk kunnen maken. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in Bijlage IV. Hieronder zal een korte conclusie gegeven worden van de uitbijtercontroles.

In eerste instantie is gekeken naar cases die op minimaal drie van de vijf maten een overschrijdende waarde hebben. De controles hebben aangetoond dat er geen cases zijn die hieraan voldoen. Een schematisch overzicht van Leverage en Cook's Distance (Bijlage IV) laat zien dat er een aantal punten zijn die wel op deze twee uitbijtermaten een overschrijdende waarde hebben. Bij de analyse die betrekking heeft op de mantelzorgbereidheid voor familie zijn er 23 cases die op beide maten een overschrijdende waarde hebben. Bij de mantelzorgbereidheid voor vrienden/buren zijn dit 30 cases. Om het effect van deze mogelijke uitbijters op de resultaten van het onderzoek aan te tonen zijn beide analyses opnieuw uitgevoerd, waarbij de mogelijke uitbijters zijn weggelaten. De vergelijking van de modellen toont minimale verschillen in de modellen met of zonder de mogelijke uitbijters. Dit geldt zowel voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie als aan vrienden/buren. Deze minimale verschillen leiden niet tot veranderingen in de resultaten en hypothesetoetsing, waardoor besloten is de mogelijke uitbijters in de analyse te houden.

4.3 Modelschattingen

De resultaten van de analyses staan in Tabel 4 (bereidheid mantelzorg verlenen aan familie) en Tabel 5 (bereidheid mantelzorg verlenen aan vrienden/buren). Een uitgebreidere weergave van alle resultaten staat in Bijlage II.

4.3.1 Evaluatie van de modellen

Door middel van het percentage verklaarde variantie kan vastgesteld worden welk model de mate van mantelzorgbereidheid het best kan voorspellen. Hoe hoger het percentage verklaarde variantie, des te beter het model de mate van mantelzorgbereidheid kan voorspellen.

4.3.1.1 Mantelzorg aan familie

Uit de evaluatie van de modellen komt naar voren dat de proportie verklaarde variantie van 0.01 tot 0.03 loopt. Alleen model 3a en 5a laten een significante verbetering zien. Dit zijn de modellen waar de variabele controle over werkuren aan is toegevoegd. Het toevoegen van de variabelen inkomen, werkdruk en de drie interactietermen leidt niet tot een significante verbetering van de voorspelling van mantelzorgbereidheid.

Tabel 4 (model 1a) laat zien dat 2% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaard kan worden door leeftijd, geslacht en opleidingsniveau ($R^2=0.02$; R^2 change= 0.02). Dit percentage is erg laag en toont aan dat de mate van mantelzorgbereidheid niet goed voorspeld kan worden door de controlevariabelen. Het toevoegen van de variabele uren betaald werk (model 1b) leidt niet tot een verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.02$; R^2 change <0.01 ; $F(1, 1429)<0.01$; $p=0.962$).

In model 3a wordt de variabele controle over werkuren toegevoegd. Te zien is dat 3% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaard kan worden door leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, werkuren en controle over werkuren ($R^2=0.03$; R^2 change= 0.01). Dit is nog altijd een laag percentage, maar er is wel een significante verbetering te zien ten opzichte van het model met enkel de controle en onafhankelijke variabelen ($F(1, 1428)=12.28$; $p<0.001$). Het toevoegen van de interactieterm leidt niet tot een verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.03$; R^2 change <0.01 ; $F(1, 1427)=0.22$; $p=0.642$). Het onafhankelijk toevoegen van de variabelen inkomen, werkdruk en de drie interactietermen (model 2a, 2b, 4a en 4b), laat vrijwel geen verbetering zien in de proportie verklaarde variantie.

Het gezamenlijk toevoegen van de variabelen inkomen, controle over werkuren en werkdruk (model 5a) leidt tot een significante verbetering in verklaarde variantie ($R^2=0.03$; R^2 change=0.01; $F(3, 1426)=5.88$; $p<0.001$). 3% van de variantie in mantelzorgbereidheid kan verklaard worden door leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, werkuren, inkomen, controle over werkuren en werkdruk. Het toevoegen van de drie interactietermen (model 5b) leidt niet tot een verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.03$; R^2 change<0.01; $F(3, 1423)=0.78$; $p=0.505$).

Model 3a en 5a laten een significante verbetering zien ten opzichte van het voorgaande model (model 1b). Model 3a en 5a kunnen beide 3% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaren. De proporties verklaarde variantie zijn erg klein en vrijwel gelijk in de modellen. Om de kleine verschillen inzichtelijk te maken moet gekeken worden naar de niet afgeronde getallen in Bijlage II. Hoewel het toevoegen van de interactietermen (model 5b) niet leidt tot een significante verbetering ten opzichte van model 5a, verklaart dit complete model, gebaseerd op de niet afgeronde getallen in Bijlage II, wel het hoogste percentage variantie (3.1%). Gecorrigeerd voor het aantal variabelen dat is toegevoegd aan het model (R^2 adjusted) blijkt dat zowel model 5a als 5b met 2.4% de meeste variantie verklaren. De percentages zijn zeer minimaal en een groot deel van de variantie blijft onverklaard.

4.3.1.2 Mantelzorg aan vrienden en burens

Uit de evaluatie van de modellen komt naar voren dat de proportie verklaarde variantie van 0.01 tot 0.02 loopt. Model 3a en 5a laten een significante verbetering zien. De overige modellen laten geen significante verbetering zien ten opzichte van het voorgaande model.

Tabel 5 (model 1a) laat zien dat 1% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaard kan worden voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau ($R^2=0.01$; R^2 change=0.01). Het toevoegen van de variabele uren betaald werk (model 1b) leidt niet tot een verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.01$; R^2 change<0.01; $F(1, 1429)<0.01$; $p=0.979$).

Het toevoegen van de variabele controle over werkuren (model 3a) leidt tot een verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.02$; R^2 change=0.01; $F(1, 1428)=14.50$; $p<0.001$). In het opvolgende model wordt de interactieterm toegevoegd. Dit leidt niet tot een beter voorspelling van mantelzorgbereidheid ($R^2=0.02$; R^2 change<0.01; $F(1, 1427)=0.92$; $p=0.337$). De overige modellen (2a, 2b, 4a en 4b) laten geen significante verbeteringen zien ten opzichte van het model met de controle en onafhankelijke variabelen.

In model 5a worden de variabelen inkomen, controle over werkuren en werkdruk samen toegevoegd. Dit model kan 2% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaren ($R^2=0.02$; R^2 change=0.01). Dit is een lichte verbetering ten opzichte van het model zonder de modererende variabelen ($F(3, 1426)=4.91$; $p=0.002$). Het gezamenlijk toevoegen van de drie interactietermen (model 5b) leidt niet tot een significante verbetering van de verklaarde variantie ($R^2=0.02$; R^2 change<0.01; $F(3, 1423)=1.14$; $p=0.331$).

Model 3a en 5a laten een significante verbetering zien ten opzichte van het voorgaande model (model 1b). Model 3a en 5a kunnen beide 2% van de variantie in mantelzorgbereidheid verklaren. De proporties verklaarde variantie zijn erg klein en vrijwel gelijk in de modellen. Om de kleine verschillen inzichtelijk te maken moet gekeken worden naar de niet afgeronde getallen in Bijlage II. Hoewel het toevoegen van de interactietermen (model 5b) niet leidt tot een significante verbetering ten opzichte van model 5a, verklaart dit complete model wel het hoogste percentage variantie (2.4%). Ook wanneer er wordt gecorrigeerd voor het aantal variabelen dat is toegevoegd aan het model (R^2 adjusted) blijkt dat model 5b met 1.7% de meeste variantie verklaart. De percentages zijn zeer minimaal en een groot deel van de variantie blijft onverklaard.

Tabel 4: resultaten lineaire regressieanalyse mantelzorgbereidheid familie

	1a		1b		2a		2b		3a		3b		4a		4b		5a		5b		VIF
	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	
Intercept	4.49 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	4.50 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	4.48 (0.07)	0.000	4.50 (0.07)	0.000	4.49 (0.07)	0.000	
Leeftijd	<-0.01 (0.00)	0.005	<-0.01 (0.00)	0.005	<-0.01 (0.00)	0.001	<-0.01 (0.00)	0.001	<-0.01 (0.00)	0.002	<-0.01 (0.00)	0.002	<-0.01 (0.00)	0.005	<-0.01 (0.00)	0.005	-0.01 (0.00)	<0.001	-0.01 (0.00)	<0.001	1.16
Geslacht	0.04 (0.04)	0.248	0.04 (0.04)	0.295	0.06 (0.04)	0.124	0.06 (0.04)	0.130	0.06 (0.04)	0.100	0.06 (0.04)	0.103	0.04 (0.04)	0.284	0.04 (0.04)	0.284	0.07 (0.04)	0.059	0.08 (0.04)	0.054	1.34
D1opleidinglaag	-0.21 (0.07)	0.003	-0.21 (0.07)	0.003	-0.16 (0.07)	0.022	-0.17 (0.07)	0.021	-0.19 (0.07)	0.007	-0.19 (0.07)	0.007	-0.20 (0.07)	0.003	-0.20 (0.07)	0.004	-0.14 (0.07)	0.054	-0.14 (0.07)	0.060	1.18
D2opleidingmidden	-0.08 (0.04)	0.047	-0.08 (0.04)	0.047	-0.04 (0.04)	0.284	-0.05 (0.04)	0.258	-0.06 (0.04)	0.132	-0.06 (0.04)	0.128	-0.07 (0.04)	0.052	-0.07 (0.04)	0.053	-0.03 (0.04)	0.537	-0.03 (0.04)	0.498	1.21
^a Uren betaald werk			<-0.01 (0.00)	0.962	<-0.01 (0.00)	0.323	<-0.01 (0.00)	0.350	<-0.01 (0.00)	0.732	<-0.01 (0.00)	0.699	<0.01 (0.00)	0.886	<0.01 (0.00)	0.950	<0.01 (0.00)	0.175	<-0.01 (0.00)	0.224	1.55
^a Inkomen					0.02 (0.01)	0.020	0.02 (0.01)	0.022									0.02 (0.00)	0.045	0.02 (0.01)	0.040	1.71
Uren betaald werk X inkomen							<0.01 (0.00)	0.396											<0.01 (0.00)	0.474	1.11
^a Controle werkuren									0.06 (0.02)	<0.001	0.06 (0.02)	<0.001					0.06 (0.02)	<0.001	0.06 (0.02)	<0.001	1.17
Uren betaald werk X controle werkuren											<0.01 (0.00)	0.642							<0.01 (0.00)	0.576	1.15
^a Werkdruk													0.01 (0.03)	0.698	0.01 (0.03)	0.637	0.03 (0.03)	0.281	0.03 (0.03)	0.267	1.16
Uren betaald werk X werkdruk															<0.01 (0.00)	0.165			<0.01 (0.00)	0.282	1.10
R ²	0.02		0.02		0.02		0.02		0.03		0.03		0.02		0.02		0.03		0.03		
R ² adjusted	0.02		0.01		0.02		0.02		0.02		0.02		0.01		0.01		0.02		0.02		
R ² change	0.02		<0.01		<0.01 ^b		<0.01		0.01 ^b		<0.01		<0.01 ^b		<0.01		0.01 ^b		<0.01		
F change	6.40	<0.001	<0.01	0.962	5.40 ^b	0.020	0.72	0.396	12.28 ^b	<0.001	0.22	0.642	0.15 ^b	0.698	1.93	0.165	5.88 ^b	<0.001	0.78	0.505	
N	1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		

^aDe onafhankelijke en modererende variabelen zijn gecentreerd; ^bR² change en F change waarden ten opzichte van het model met enkel de controle en onafhankelijke variabelen (model 1b)

Tabel 5: resultaten lineaire regressieanalyse mantelzorgbereidheid vrienden/buren

	1a		1b		2a		2b		3a		3b		4a		4b		5a		5b		VIF
	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>p</i>	
	(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		(SE)		
Intercept	3.96	0.000	3.96	0.000	3.97	0.000	3.98	0.000	3.96	0.000	3.97	0.000	3.96	0.000	3.96	0.000	3.97	0.000	3.97	0.000	
	(0.07)		(0.07)		(0.08)		(0.08)		(0.07)		(0.07)		(0.08)		(0.07)		(0.07)		(0.08)		
Leeftijd	<-0.01	0.014	<-0.01	0.014	<-0.01	0.010	<-0.01	0.008	<-0.01	0.005	<-0.01	0.005	<-0.01	0.013	<-0.01	0.011	<-0.01	0.005	<-0.01	0.004	1.16
	(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		
Geslacht	0.09	0.018	0.09	0.030	0.10	0.021	0.10	0.020	0.12	0.005	0.12	0.004	0.09	0.025	0.10	0.018	0.12	0.005	0.13	0.003	1.34
	(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		
D1opleidinglaag	-0.07	0.340	-0.07	0.340	-0.06	0.479	-0.05	0.496	-0.05	0.529	-0.05	0.519	-0.08	0.304	-0.07	0.337	-0.04	0.642	-0.03	0.680	1.18
	(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		(0.08)		
D2opleidingmidden	-0.04	0.323	-0.04	0.324	-0.03	0.516	-0.03	0.563	-0.02	0.640	-0.02	0.669	-0.04	0.295	-0.04	0.297	-0.01	0.790	-0.01	0.836	1.21
	(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.04)		(0.05)		
*Uren betaald werk			<-0.01	0.979	<-0.01	0.725	<-0.01	0.682	<-0.01	0.729	<-0.01	0.805	<-0.01	0.889	<-0.01	0.687	<-0.01	0.602	<-0.01	0.771	1.55
			(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		(0.00)		
*Inkomen					0.01	0.420	0.01	0.404									0.01	0.631	0.01	0.623	1.71
					(0.01)		(0.01)										(0.01)		(0.01)		
Uren betaald werk X inkomen							<-0.01	0.338											<-0.01	0.394	1.11
							(0.00)												(0.00)		
*Controle werkuren									0.07	<0.001	0.07	<0.001					0.07	<0.001	0.07	<0.001	1.17
									(0.02)		(0.02)						(0.02)		(0.02)		
Uren betaald werk X controle werkuren											<-0.01	0.337							<-0.01	0.634	1.15
											(0.00)								(0.00)		
*Werkdruk													-0.02	0.511	-0.02	0.584	<0.01	0.915	0.01	0.871	1.16
													(0.03)		(0.03)		(0.03)		(0.03)		
Uren betaald werk X werkdruk															<0.01	0.072			<0.01	0.140	1.10
															(0.00)				(0.00)		
R ²	0.01		0.01		0.01		0.01		0.02		0.02		0.01		0.01		0.02		0.02		
R ² adjusted	0.01		0.01		0.01		0.01		0.02		0.02		0.01		0.01		0.02		0.02		
R ² change	0.01		<0.01		<0.01 ^b		<0.01		0.01 ^b		<0.01		<0.01 ^b		<0.01		0.01 ^b		<0.01		
F change	4.30	0.002	<0.01	0.979	0.65 ^b	0.420	0.92	0.338	14.50 ^b	<0.001	0.92	0.337	0.43 ^b	0.511	3.24	0.072	4.91 ^b	0.002	1.14	0.331	
N	1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		1435		

^aDe onafhankelijke en modererende variabelen zijn gecentreerd; ^bR² change en F change waarden ten opzichte van het model met enkel de controle en onafhankelijke variabelen (model 1b)

4.3.2 Hypothesetoetsing

Dit onderzoek richt zich op vijf hypothesen over de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Aan de hand van de geschatte modellen (Tabel 4 en 5) worden de verschillende hypothesen getoetst. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of aan vrienden/buren.

Hypothese 1 (*naarmate mensen meer uren betaald werk verrichten zijn ze minder bereid mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren*) wordt getoetst aan de hand van model 1b (Tabel 4 en 5). Het gevonden negatieve effect, waarbij wordt gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau, is verwaarloosbaar (familie: $b < -0.01$; $p = 0.962$; vrienden/buren: $b < -0.01$; $p = 0.979$). De p-waarden van 0.962 en 0.979 liggen ruim boven de significantiedrempel van 0.01, zoals gehanteerd binnen dit onderzoek. Dit betekent dat hypothese 1 niet ondersteund wordt door de data. Het aantal uren dat iemand werkt lijkt geen invloed te hebben op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie en vrienden/buren.

Om de resultaten verder te toetsen en mogelijke wisselwerkingen tussen variabelen te onderzoeken is er ook een compleet model uitgedraaid, waarbij alle onderzoeksvariabelen zijn meegenomen (model 5b). Dit model kwam uit de modevaluatie naar voren als het model met de beste modelfit. Model 5b biedt inzicht in hoe de variabelen elkaar mogelijk beïnvloeden en welke effecten significant zijn wanneer voor alle overige variabelen gecontroleerd wordt. Dit helpt ook mogelijke schijnverbanden te identificeren. Model 5b laat overeenkomende effecten zien ten opzichte van model 1b. Dit model bevestigt dat er geen effect wordt gevonden van uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen.

Model 1b (Tabel 4) toont aan dat opleidingsniveau wél een significant effect heeft op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie, waarbij gecontroleerd wordt voor leeftijd, geslacht en uren betaald werk ($b = -0.21$; $p = 0.003$). De dummyvariabele D1opleidinglaag laat het verschil zien in gemiddelde score op de bereidheid om mantelzorg te verlenen tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden (referentiegroep). Hoogopgeleiden lijken minder bereid mantelzorg te verlenen aan familie dan laagopgeleiden. De helling is niet erg groot, maar laat wel een significant verschil zien tussen laag- en hoogopgeleiden. Het effect is minder groot en niet significant voor mantelzorg aan vrienden/buren ($b = -0.07$; $p = 0.340$). Opleidingsniveau lijkt een grotere rol te spelen bij de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie dan aan vrienden/buren. In het complete model (model 5b) verdwijnt dit effect (familie: $b = -0.14$;

$p=0.060$; vrienden/buren: $b=-0.03$; $p=0.680$). Dit kan komen doordat andere variabelen mogelijk sterkere voorspellers zijn.

Hypothese 2 (*het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hoger inkomen hebben*) wordt getoetst aan de hand van model 2b (Tabel 4 en 5). Voor beide afhankelijke variabelen is het modererende effect van inkomen zeer minimaal en niet significant, waarbij gecontroleerd wordt voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en uren betaald werk (familie: $b<0.01$; $p=0.397$; vrienden/buren: $b<-0.01$; $p=0.338$). Het complete model (model 5b) toont overeenkomende verwaarloosbare effecten. De invloed van het aantal werkuren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is nagenoeg gelijk voor mensen met verschillende inkomens. De gevonden resultaten bieden geen ondersteuning voor de hypothese.

Hypothese 3 (*het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt zwakker naarmate mensen meer controle hebben over hun werkuren*) wordt getoetst aan de hand van model 3b. Tabel 4 en 5 tonen aan dat de interactieterm een verwaarloosbaar effect heeft, waarbij wordt gecontroleerd voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, uren betaald werk en controle over werkuren. Dit geldt zowel voor mantelzorg aan familie als aan vrienden/buren (familie: $b<0.01$; $p=0.642$; vrienden/buren: $b<-0.01$; $p=0.337$). Het complete model (model 5b) toont overeenkomende minimale en niet significante effecten. De invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is vrijwel gelijk, ongeacht of mensen veel of weinig controle hebben over hun werkuren. De gevonden resultaten bieden geen ondersteuning voor de hypothese.

Het modererende effect van controle over werkuren is verwaarloosbaar, maar de resultaten laten zien dat er wel sprake is van een direct effect. Model 3a toont het directe effect van controle over werkuren op de mantelzorgbereidheid, waarbij wordt gecontroleerd voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en uren betaald werk. Het hebben van controle over werkuren lijkt effect te hebben op de bereidheid om mantelzorg te verlenen, zowel aan familie ($b=0.06$; $p<0.001$) als aan vrienden/buren ($b=0.07$; $p<0.001$). De schaal van controle over werkuren en mantelzorgbereidheid loopt van 1 tot 5. Een hogere mate van controle over werkuren kan leiden tot een maximale toename van 0.35 in de bereidheid om mantelzorg te verlenen. De hellingen zijn niet erg groot, maar laten wel een significant verschil zien tussen mensen met veel of weinig controle over hun werkuren. In het complete model (model 5b) blijft dit effect zichtbaar (familie: $b=0.06$; $p<0.001$; vrienden/buren: $b=0.07$; $p<0.001$). Dit betekent dat mensen met meer controle

over hun werkuren over het algemeen eerder bereid zijn mantelzorg te verlenen, zowel aan familie als aan vrienden/buren.

Hypothese 4 (*het negatieve verband tussen uren betaald werk en de bereidheid om mantelzorg te verlenen wordt sterker naarmate mensen een hogere werkdruk ervaren*) wordt getoetst aan de hand van model 4b (Tabel 4 en 5). Voor beide afhankelijke variabelen heeft de interactieterm een verwaarloosbaar effect, waarbij wordt gecontroleerd voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, uren betaald werk en werkdruk (familie: $b < 0.01$; $p = 0.165$; vrienden/buren: $b < 0.01$; $p = 0.072$). De effecten blijven vrijwel gelijk in het complete model (model 5b). Het ervaren van een hoge of juist lage werkdruk lijkt geen invloed te hebben op het verband tussen werkuren en mantelzorgbereidheid. De gevonden resultaten bieden geen ondersteuning voor de hypothese.

Om een compleet beeld te krijgen van de onderzochte verbanden zijn in model 5a alle modererende variabelen samen toegevoegd. Dit model laat geen relevante veranderingen zien in de effecten ten opzichte van de voorgaande modellen. In model 5b zijn hier de drie interactietermen aan toegevoegd. Dit model laat overeenkomende effecten zien ten opzichte van de eerdere modellen. Het hoofdverband (model 1b) en de effecten van de drie interactietermen (model 2b, 3b en 4b) blijven verwaarloosbaar.

Opvallend is dat in het complete model (Tabel 5) de invloed van geslacht op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren, gecontroleerd voor de overige onderzoeksvariabelen, is toegenomen en significant is ($b = 0.13$; $p = 0.003$). Dit betekent dat vrouwen over het algemeen een grotere bereidheid hebben om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren dan mannen. Dit verschil is echter niet significant wanneer het gaat over de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie ($b = 0.07$; $p = 0.059$). Deze resultaten impliceren dat vrouwen eerder geneigd zijn mantelzorg te verlenen aan mensen buiten de directe familiekring. Het verschil tussen mannen en vrouwen lijkt weg te vallen wanneer het gaat over het verlenen van mantelzorg aan familie. In het complete model is er ook een klein maar significant effect van leeftijd zichtbaar (familie: $b = -0.01$; $p < 0.001$; vrienden/buren: $b < -0.01$; $p = 0.004$). Deze resultaten impliceren dat de bereidheid om mantelzorg te verlenen afneemt naarmate mensen ouder worden.

Hypothese 5 (*de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen is minder sterk wanneer het gaat om mantelzorg aan familie*) wordt geëvalueerd door de verschillende modellen uit Tabel 4 en 5 met elkaar te vergelijken. Er is nagenoeg geen verschil te zien tussen het effect van werkuren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren. Er is wel een klein verschil te zien bij het directe effect van inkomen. Dit effect (model 2a) is minimaal, maar wanneer het gaat over het verlenen van mantelzorg aan familie ligt de p-waarde net boven de gehanteerde significantiedrempel ($b=0.02$; $p=0.020$). De p-waarde ligt een stuk hoger bij het effect van inkomen op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren ($b=0.01$; $p=0.420$). Deze resultaten suggereren dat inkomen een iets grotere rol lijkt te spelen bij de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie dan aan vrienden/buren. Waarbij mensen met een hoger inkomen een hogere bereidheid tonen om mantelzorg te verlenen aan familie. Deze verschillen blijven zichtbaar in het complete model (model 5b).

Model 3a en 5b tonen aan dat er een positief en significant direct effect is van controle over werkuren op mantelzorgbereidheid (familie: $b=0.06$; $p<0.001$; vrienden/buren: $b=0.07$; $p<0.001$). De verschillen zijn minimaal. De drie onderzochte modererende effecten (inkomen, controle over werkuren en werkdruk) zijn allemaal zeer minimaal en niet significant. De resultaten zijn nagenoeg gelijk voor de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of aan vrienden/buren. Er is wel een verschil te zien in de significantiewaarde van het directe effect van inkomen. Dit effect is echter voor zowel familie als vrienden/buren erg klein, waardoor het verschil in significantie minder relevant is. Er wordt geen duidelijk verschil gevonden in het daadwerkelijke effect van inkomen.

Deze resultaten suggereren dat er geen duidelijke verschillen te zien zijn in het effect van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of aan vrienden/buren. De minimale verschillen tonen aan dat de relatie tussen mantelzorger en zorgbehoevende geen effect lijkt te hebben op hoe werkgerelateerde factoren de mantelzorgbereidheid beïnvloeden. De vijfde hypothese wordt niet ondersteund door de resultaten.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

Nederland heeft te maken met vergrijzing; de oudere leeftijdsgroepen worden groter en de werkende bevolking neemt af (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023b). Door de vergrijzing neemt enerzijds de vraag naar zorg toe en anderzijds neemt de krapte op de arbeidsmarkt toe. Om de gevolgen van de vergrijzing tegen te gaan heeft de overheid twee beleidsmaatregelen hoog op de agenda staan. Ten eerste wil de overheid de druk op de zorg verminderen door meer informele zorgverleners, ook wel mantelzorgers, in te zetten (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). Ten tweede wil de overheid mensen stimuleren meer uren te gaan werken, om zo de krapte op de arbeidsmarkt aan te pakken (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2023; SER, 2022). In dit onderzoek is gekeken of deze twee verwachtingen samengaan. Dit is gedaan door te kijken naar de invloed van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het verlenen van mantelzorg aan verwanten en niet-verwanten. De volgende twee onderzoeksvragen stonden centraal in dit onderzoek: *wat is de invloed van het aantal uren betaald werk op de bereidheid om mantelzorg te verlenen en hoe beïnvloeden de werkgerelateerde factoren inkomen, controle over werkuren en werkdruk dit verband? Zijn er verschillen te zien afhankelijk van de relatie tussen mantelzorg en zorgbehoevende?*

Een opvallende en belangrijke bevinding uit dit onderzoek is de aanzienlijke bereidheid van mensen in Friesland om mantelzorg te verlenen. De resultaten tonen aan dat mensen over het algemeen zeer bereid zijn om mantelzorg te verlenen aan naasten, waarbij de bereidheid hoger is voor familieleden dan voor vrienden en burens. Hoewel bereidheid niet direct betekent dat mensen het ook daadwerkelijk zullen doen, is deze bevinding wel zeer positief. Het benadrukt de potentie van het inzetten van mantelzorgers om de druk op de zorg te verminderen.

Op basis van het literatuuronderzoek werd verwacht dat mensen die meer uren betaald werk verrichten minder bereid zijn om mantelzorg te verlenen. Wanneer mensen meer uren werken zijn ze simpelweg minder uren beschikbaar om mantelzorg te verlenen (Carrino et al., 2022; He & McHenry, 2015; Soldo & Hill, 1995). Vanuit het oogpunt van de sociale productiefunctie theorie werd verwacht dat mensen de mentale en fysieke belasting van het combineren van veel uren werk met mantelzorg zullen vermijden, om zo hun welzijn te behouden (De Jong et al., 2022). Daarnaast halen mensen sociaal welbevinden uit hun werk en werd verwacht dat mensen dit minder snel in mantelzorg of vrijwilligerswerk zullen zoeken (Stukas et al., 2014). De bevindingen uit het onderzoek komen niet overeen met deze verwachting. Uit de resultaten komt

naar voren dat het aantal uren dat de Friese bevolking werkt geen invloed heeft op de mantelzorgbereidheid, dit geldt zowel voor mantelzorg aan familie als aan vrienden/buren.

Naast de invloed van werkuren op de mantelzorgbereidheid zijn er drie factoren onderzocht die naar verwachting het verband tussen uren betaald werk en mantelzorgbereidheid beïnvloeden. Vanuit de sociale productiefunctie theorie (Lindenberg, 1996; Steverink, 2009) werd verwacht dat voor mensen met een hoger inkomen het aantal uren dat ze werken een sterkere negatieve invloed heeft op de bereidheid om mantelzorg te verlenen. Daarnaast werd verwacht dat wanneer iemand meer controle heeft over zijn of haar werkuren het makkelijker is om veel werkuren en mantelzorgtaken te combineren. Tot slot is het effect van werkdruk onderzocht, waarbij werd verwacht dat voor mensen die een hogere werkdruk ervaren het aantal uren dat ze werken een sterkere negatieve invloed heeft op hun bereidheid om mantelzorg te verlenen. De bevindingen uit dit onderzoek komen echter niet overeen met deze verwachtingen. De resultaten tonen aan dat geen van deze factoren invloed heeft op hoe het aantal werkuren de bereidheid om mantelzorg te verlenen beïnvloedt.

Hoewel er geen direct effect verwacht werd, blijkt uit de analyse dat mensen die meer controle hebben over hun werkuren over het algemeen een grotere bereidheid tonen om mantelzorg te verlenen, zowel aan familie als aan vrienden en buren. Een interessante bevinding die aantoont dat niet het objectieve aantal uren bepalend is voor de mantelzorgbereidheid van de Friese bevolking, maar eerder de mate waarin mensen het gevoel hebben controle te hebben over hun werkuren. Een mogelijke verklaring voor deze bevinding kan zijn dat werkenden die meer controle over hun werkuren hebben een zekere mate van flexibiliteit ervaren, waardoor het combineren van werk en mantelzorgtaken makkelijker wordt. Werkenden hoeven hierdoor niet meer te kiezen tussen werk of het helpen van naasten, maar kunnen beide taken op elkaar afstemmen. Het combineren van werk en mantelzorg wordt hierdoor vaak als een minder zware fysieke belasting ervaren (Arksey & Morée, 2008; Bijnsdorp et al., 2019; Carmichael et al., 2008; Oldenkamp et al., 2017; Zuba & Schneider, 2012).

De invloed van werkgerelateerde factoren is onderzocht voor het verlenen van mantelzorg aan familie en aan vrienden en buren. De verwachting was dat de invloed van werkgerelateerde factoren minder sterk zou zijn wanneer het gaat om mantelzorg voor familie. Er werd verwacht dat mensen eerder bereid zouden zijn om hun fysiek welbevinden op te geven om familie te helpen dan vrienden of buren. Ze zullen hun bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie

minder laten afhangen van hun situatie op hun werk, zoals het aantal werkuren, inkomen of de werkdruk die ze ervaren (Ferolino & Labaclado, 2016; Rachlin & Jones, 2008). De resultaten tonen echter aan dat er geen duidelijke verschillen te zien zijn in het effect van werkgerelateerde factoren op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie of aan vrienden en buren. Deze bevindingen suggereren dat de bereidheid om anderen te helpen niet zozeer afhankelijk is van verwantschap, maar meer van de emotionele band die mensen hebben met elkaar.

Deze bevindingen vragen om een verfijning van het analytisch kader dat, gebaseerd op de sociale productiefunctie theorie, geschetst is in het theoretisch kader. De verwachting dat werkuren de belangrijkste voorspeller is voor mantelzorgbereidheid, is gebaseerd op twee centrale aannames. Ten eerste werd aangenomen dat werk een belangrijke multifunctionele bron is voor het algemeen welzijn van mensen (status, gedragsbevestiging, sociale interacties, stimulatie, inkomen). Ten tweede werd verondersteld dat de negatieve gevolgen van het combineren van werk en mantelzorg voor het algemeen welzijn toenemen wanneer mensen meer uren werken, gezien de zware fysieke en mentale belasting.

De bevindingen laten zien dat bij deze redenering onvoldoende rekening is gehouden met de voordelen van het verlenen van mantelzorg voor het algemeen welzijn van mensen. Een mogelijke verklaring kan zijn dat binnen het analytisch kader te weinig rekening is gehouden is met de multifunctionele rol van het verlenen van mantelzorg aan naasten. De resultaten laten zien dat een aantal factoren niet voldoende zijn meegenomen in de redenering. De voordelen die mensen halen uit het verlenen van mantelzorg, of beter gezegd de nadelen die mensen ondervinden wanneer ze naasten niet helpen, lijken onderschat te zijn. Mensen kunnen te maken krijgen met afwijzingen of meningen van anderen wanneer ze ervoor kiezen hun naasten niet te helpen (Oarga et al., 2015; Poulin et al., 2010). De negatieve impact hiervan op zowel het sociaal als fysiek welbevinden lijkt onderschat te zijn.

Vanuit het oogpunt van de sociale productiefunctie theorie zal de ‘relatieve prijs’ van de investeringen van mensen in werk of mantelzorg een rol spelen in de afweging die ze maken om wel of niet mantelzorg te verlenen. De zorgbehoevenden zijn vaak ‘significant others’ voor de mantelzorger. Dit betekent dat deze mensen ook een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van de mantelzorger. De emotionele band tussen mensen is vaak multifunctioneel en zorgt voor de vervulling van meerdere behoeften (Hatteberg, 2020). Een naaste is een bron van stimulatie, comfort, affectie, gedragsbevestiging en soms zelfs status. Daarnaast zijn er ook

solidariteitsnormen van toepassing op deze relaties. Mensen kunnen een verplichting voelen vanuit hun sociale omgeving om steun te bieden aan naasten. Een sterke emotionele band, een gevoel van verantwoordelijkheid of angst voor afwijzingen en meningen van anderen kunnen hier een belangrijke rol in spelen (Oarga et al., 2015; Poulin et al., 2010). Het helpen van dierbaren kan resulteren in een beter herstel voor de hulpbehoevende, dit draagt ook bij aan het welzijn van de mantelzorger (Poulin et al., 2010).

Dit betekent dat, wanneer mensen enigszins controle hebben over hun werkuren, ze bereid zijn om mantelzorg te verlenen, ongeacht het aantal werkuren. Een gevonden verklaring hiervoor is dat het helpen van naasten ook een belangrijke positieve bijdrage levert aan het realiseren van sociaal en fysiek welbevinden (Oarga et al., 2015; Poulin et al., 2010; Thoits & Hewitt, 2001).

Het onderhouden van sterke persoonlijke relaties met bijvoorbeeld familie, vrienden of buren speelt een belangrijke rol op verschillende domeinen. Deze relaties bieden liefde, emotionele steun, sociale waardering en zingeving. Daarnaast zijn onze naasten vaak belangrijke hulpbronnen voor ons fysiek welbevinden, zoals financiële afhankelijkheid van een partner. Het hebben van goede sociale relaties heeft vaak een diepere en meer directe impact op het sociaal en fysiek welbevinden in vergelijking met het hebben van werk (Holt-Lunstad, 2017; Mertika et al., 2020).

Deze interpretatie wordt ondersteund door het feit dat vrouwen eerder bereid zijn mantelzorg te verlenen aan vrienden en buren dan mannen, terwijl deze bereidheid voor familie gelijk is. Dit zou kunnen komen door sociale normen (genderrollen), maar vanuit de sociale productiefunctie theorie zou dit betekenen dat de bereidheid van vrouwen mogelijk groter is, doordat vrienden en buren voor vrouwen een belangrijkere bron zijn voor het sociaal en fysiek welzijn.

De bereidheid om mantelzorg te verlenen lijkt niet afhankelijk te zijn van het aantal werkuren, maar eerder van de controle die mensen hebben over hun werkuren. Wanneer mensen hun werkuren flexibel kunnen aanpassen aan mantelzorgtaken, lijken ze beter in staat en meer bereid om beide verantwoordelijkheden op zich te nemen. Dit benadrukt het belang van flexibiliteit op de werkvloer, om zo het combineren van werk en mantelzorg te bevorderen.

5.2 Discussie

5.2.1 Kritische evaluatie

Ter afsluiting van dit onderzoek wordt met een kritische blik teruggekeken op de uitvoering van het onderzoek en op de gevonden resultaten. Allereerst is het belangrijk om te benoemen dat mantelzorg een gevoelig onderwerp kan zijn voor mensen. Dit onderzoek richt zich op de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen aan familie of vrienden/buren. Niet iedereen heeft echter de vrije keuze om wel of niet mantelzorg te verlenen. Voor sommige mensen is het noodzaak om zich als mantelzorger in te zetten, zelfs als dit ten koste gaat van hun welzijn.

Voordat de beperkingen van het onderzoek besproken worden is het belangrijk om te benoemen dat de relatief grote onderzoeksgroep (N=1435) bijdraagt aan het verminderen van de kans op toevallige resultaten. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de conclusies aanzienlijk.

Dit onderzoek kent echter ook enkele beperkingen die besproken moeten worden. Ten eerste is de groep 60-plussers enigszins oververtegenwoordigd in de steekproef, dit leidt echter niet tot vertekeningen van de resultaten aangezien enkel de respondenten met een betaalde baan zijn meegenomen in het onderzoek. Het grootste deel ouderen (gepensioneerden) valt hierdoor buiten de steekproef, waardoor de oververtegenwoordiging van ouderen redelijk gecompenseerd wordt. Daarnaast is er een ondervertegenwoordiging van laagopgeleiden en een oververtegenwoordiging van hoogopgeleiden in de onderzoeksgroep. De originele paneldata, zonder de bewerkingen, toont aan dat de verdeling van opleidingsniveaus redelijk overeenkomt met de landelijke verdeling. De grote verschillen met de landelijke percentages zijn pas zichtbaar bij de opgeschoonde data. Dit zou kunnen komen doordat de steekproef enkel bestaat uit mensen met een betaalde baan en mensen met een betaalde baan mogelijk gemiddeld hoger opgeleid zijn. Dit zou ervoor gezorgd kunnen hebben dat de verdeling van opleidingsniveaus afwijkt van de landelijke verdeling. Deze beperking kan ertoe leiden dat de onderzoeksgroep een minder goede afspiegeling is van de populatie.

Een volgende beperking is de schending van de assumptie normaliteit. Schending van assumpties kan resulteren in vertekende resultaten en minder betrouwbare conclusies. Om deze onzekerheid te verminderen is ervoor gekozen om strenger te gaan toetsen en het significantieniveau te verlagen naar 0.01. Hierdoor wordt de kans op type I-fouten verkleind, maar dit neemt niet alle onzekerheid weg rondom de resultaten en conclusies. Het is belangrijk om hier alsnog bij stil te staan bij het interpreteren van de resultaten.

Tot slot zorgt het meten van het concept 'bereidheid' altijd voor extra onzekerheid. Mensen kunnen zeggen dat ze bereid zijn om mantelzorg te verlenen, maar dit betekent niet direct dat zij dit ook daadwerkelijk zullen doen als de situatie zich voordoet. Hoewel iemand een hoge bereidheid kan ervaren, kan het in de praktijk blijken dat de zorgtaken niet te combineren zijn met alle bestaande verplichtingen. De kloof tussen bereidheid en het daadwerkelijk doen maakt het lastig om conclusies te kunnen trekken over de inzetbaarheid van mantelzorgers. Om deze kloof te verkleinen is in de vragenlijst mantelzorgbereidheid uitgevraagd aan de hand van meerdere stellingen waarin duidelijk wordt wat er precies van die persoon verwacht wordt. Op deze manier kan de respondent zich beter inbeelden in hoeverre hij of zij daadwerkelijk bereid is deze taken uit te voeren. Op deze manier is geprobeerd het concept bereidheid zo betrouwbaar mogelijk te meten.

5.2.2 Praktische implicaties en beleid

Ondanks de beperkingen van dit onderzoek, bieden de resultaten waardevolle inzichten. Met de toenemende zorgvraag enerzijds en de krapte op de arbeidsmarkt anderzijds, benadrukken de bevindingen de behoefte aan een nieuwe beleidsaanpak. Het onderzoek toont aan dat de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen niet afhangt van het aantal uren dat ze werken, maar dat de mantelzorgbereidheid wel toeneemt wanneer mensen meer controle hebben over hun werkuren. Dit resultaat biedt een aanknopingspunt voor het ontwikkelen van beleid om de mantelzorgbereidheid te vergroten en daarnaast de krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Er is behoefte aan meer aandacht voor flexibiliteit op de werkvloer, vooral voor werknemers die hun werk willen combineren met mantelzorgtaken.

Beleidsmakers en werkgevers zouden meer focus moeten leggen op het aanbieden van flexibele werkregelingen op het moment dat werknemers hier behoefte aan hebben. Beleidsmakers spelen een belangrijke rol in het stimuleren van bedrijven om mogelijkheden aan te bieden die zowel voor werkgevers als werknemers van belang zijn. Dit kan bijvoorbeeld door bedrijven te informeren over het belang van mantelzorg en de voordelen die flexibele werkregelingen zowel voor hen als voor de werknemers met zich meebrengen.

Werkgevers kunnen verschillende mogelijkheden aanbieden, zoals flexibelere werkuren of de mogelijkheid om thuis te werken. Deze flexibiliteit stelt werknemers in staat om mantelzorgtaken te combineren met hun werk, zonder dat ze hun werkuren hoeven te verminderen. Voor werkgevers biedt dit ook voordelen. Werknemers kunnen hun taken blijven uitvoeren, ook al is

dit soms op een ander tijdstip of buiten de reguliere werktijden. Daarnaast draagt een mantelzorgvriendelijke werkomgeving bij aan het welzijn van de werknemers die deze twee taken moeten of willen combineren. De flexibiliteit zal de stress van het combineren van werk en mantelzorg kunnen verminderen. Dit zal uiteindelijk ook leiden tot een lager ziekteverzuim voor de werkgever.

Vanuit de rijksoverheid is vastgesteld dat mensen per twaalf maanden recht hebben op zorgverlof van maximaal twee keer het aantal werkuren dat iemand in een week werkt. Hierbij wordt echter duidelijk benoemd dat wanneer er andere afspraken in de cao staan met betrekking tot zorgverlof, deze altijd voorrang hebben (Ministerie van Algemene Zaken, 2023b). Werkgevers kunnen er dus zelf voor kiezen welke zorgverlofregelingen zij wel of niet aanbieden. Om de inzet van mantelzorgers te vergroten en de focus te leggen op het combineren van werk en mantelzorg, is het van groot belang deze regelingen omtrent zorgverlof te verplichten voor alle werkgevers.

Naast de controle die mensen hebben over hun werkuren lijkt de invloed van andere werkgerelateerde factoren op de mantelzorgbereidheid minimaal. Vervolgonderzoek moet uitwijzen welke factoren wel invloed hebben op de bereidheid van mensen om mantelzorg te verlenen. De focus zal hierbij meer moeten liggen op sociaal-emotionele factoren, om zo beter te begrijpen hoe persoonlijke relaties en emotionele verbondenheid de bereidheid om mantelzorg te verlenen beïnvloeden. Zo zou er gekeken kunnen worden naar de emotionele en relationele voordelen van het verlenen van mantelzorg en in welke mate deze voordelen opwegen tegen de fysieke en mentale belasting. Kwalitatief onderzoek kan hierbij waardevolle inzichten opleveren door dieper in te gaan op de beweegredenen van mensen die mantelzorg verlenen, net zoals de redenen waarom mensen hier bewust van afzien. Door middel van interviews of focusgroepen kan inzichtelijk gemaakt worden welke persoonlijke waarden en sociale verwachtingen een rol spelen in de beslissingen die mensen maken omtrent mantelzorg. Deze input kan gebruikt worden om, aanvullend op het bestaande zorgverlofbeleid, meer op maat gemaakte mogelijkheden te creëren om de bereidheid om mantelzorg te verlenen te vergroten zonder dat dit ten koste gaat van het welzijn van de mantelzorger.

Literatuurlijst

- Arksey, H., & Morée, M. (2008). Supporting working carers: do policies in England and The Netherlands reflect 'doulia rights'? *Health & Social Care in the Community*, 649–657.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2008.00791.x>
- Bauer, J. M., & Sousa-Poza, A. (2015). Impacts of informal caregiving on caregiver employment, health, and family. *Journal of Population Ageing (Online)*, 8(3), 113–145.
<https://doi.org/10.1007/s12062-015-9116-0>
- Becker, G. S. (1965). A theory of the allocation of time. *The Economic Journal*, 75(299), 493–517.
<https://doi.org/10.2307/2228949>
- Bertogg, A., & Strauß, S. (2018). Spousal care-giving arrangements in Europe. The role of gender, socio-economic status and the welfare state. *Ageing and Society*, 40(4), 735–758.
<https://doi.org/10.1017/s0144686x18001320>
- Bijnsdorp, F. M., Van Der Beek, A. J., Pasma, H. R. W., Boot, C. R. L., De Boer, A. H., Plaisier, I., & Onwuteaka-Philipsen, B. D. (2019). Home care for terminally ill patients: the experiences of family caregivers with and without paid work. *BMJ Supportive & Palliative Care*, 1–10. <https://doi.org/10.1136/bmjspcare-2019-001949>
- Boaz, R. F. (1996). Full-Time employment and informal caregiving in the 1980s. *Medical Care*, 34(6), 524–536. <https://doi.org/10.1097/00005650-199606000-00003>
- Bremmers, S. (2023). (G)een plek in het verpleeghuis. *Zorgvisie*, 53(3), 20–23.
<https://doi.org/10.1007/s41187-023-1916-x>
- Bruggink, C. R. J. (2024, 27 maart). 4. *Aantal mantelzorgers en ervaren belasting*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 6 juni 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2024/vader-en-moeder-op-leeftijd/4-aantal-mantelzorgers-en-ervaren-belasting#:~:text=De%20meeste%20mantelzorg%20wordt%20gegeven,%2D%20tot%20060%2Djarigen%20mantelzorg>.

Carmichael, F., Charles, S. T., & Hulme, C. (2010). Who will care? Employment participation and willingness to supply informal care. *Journal of Health Economics*, 29(1), 182–190.

<https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2009.11.003>

Carmichael, F., Hulme, C., Sheppard, S., & Connell, G. (2008). Work – life imbalance: informal care and paid employment in the UK. *Feminist Economics*, 14(2), 3–35.

<https://doi.org/10.1080/13545700701881005>

Carrino, L., Nafilyan, V., & Avendaño, M. (2022). Should I care or should I work? The impact of work on informal care. *Journal of Policy Analysis and Management (Print)*, 42(2), 424–455.

<https://doi.org/10.1002/pam.22457>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023a). *Arbeidsmarkt zorg en welzijn*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 22 februari 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/arbeidsmarkt-zorg-en-welzijn#:~:text=Eind%202022%20werkten%20ruim%201,pedagogisch%20medewerkers%2C%20verpleegkundigen%20en%20verzorgenden>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023b). *Ouderen*. Centraal Bureau Voor de Statistiek.

Geraadpleegd op 22 februari 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/ouderen>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023c, maart 9). *Twee keer zoveel vrouwen als mannen van 55-plus krijgen mantelzorg*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 5 maart 2024, van

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/10/twee-keer-zoveel-vrouwen-als-mannen-van-55-plus-krijgen-mantelzorg>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023d, november 28). *Mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg*.

Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 27 februari 2024, van

<https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2023/mantelzorg-en-vrijwilligerswerk-in-de->

zorg?onepage=true#:~:text=Mantelzorg%3A%20Mantelzorg%20is%20zorg%20die,ziek%2C%20hulpbehoevend%20of%20gehandicapt%20is.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023e). *Gezondheid, leefstijl, zorggebruik en -aanbod, doodsoorzaken; kerncijfers* [Dataset]. Statline. Geraadpleegd op 28 februari 2024, van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/81628NED/table?dl=A10C5>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024a). *Arbeidsparticipatie naar leeftijd en geslacht*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 27 maart 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werkenden/arbeidsparticipatie-naar-leeftijd-en-geslacht#:~:text=In%20het%20vierde%20kwartaal%20van%202023%20was%20de%20nettoarbeidsparticipatie%20onder,mannen%200%2C6%20procentpunt%20lager.>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024b). *Arbeidsdeelname; kerncijfers seizoengecorrigeerd* [Dataset]. Statline. Geraadpleegd op 13 mei 2024, van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85224NED/table?dl=9E971>

De Beer, J. (2020). *De demografische toekomst van Nederland: wat weten we, en wat is nog onzeker?* Nidi. Geraadpleegd op 13 mei 2024, van <https://nidi.nl/wp-content/uploads/2020/03/demos-36-03.pdf>

De Groot, K., De Veer, A., & Francké, A. L. (2016). Verpleegkundigen in de thuiszorg houden zich goed staande in de veranderende zorg. *TVZ - Verpleegkunde in Praktijk en Wetenschap*, 126(4), 32–33. <https://doi.org/10.1007/s41184-016-0087-2>

De Jong, L., Schmidt, T., Stahmeyer, J. T., Eberhard, S., Zeidler, J., & Damm, K. (2022). Willingness to provide informal care to older adults in Germany: a discrete choice experiment. *The European Journal of Health Economics*, 24(3), 425–436. <https://doi.org/10.1007/s10198-022-01483-5>

De Klerk, M., De Boer, A., & Plaisier, I. (2021). Determinants of informal care-giving in various social relationships in the Netherlands. *Health & Social Care in the Community*, 29(6), 1779–1788. <https://doi.org/10.1111/hsc.13286>

- De Klerk, M., De Boer, A., Plaisier, I., & Schyns, P. (2017). *Voor elkaar?: Stand van de informele hulp in 2016*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 20 maart 2024, van <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2017/12/19/voor-elkaar/Voor+elkaar.pdf>
- Dykstra, P. A., & Fokkema, T. (2012). Norms of filial obligation in the Netherlands. *Population*, 67(1), 97–122. <https://doi.org/10.3917/pope.1201.0097>
- Dykstra, P. A., & Van Der Putten, A. (2010). Mantelzorgende mannen: een kwestie van moeten, kunnen of willen. *TSG. Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen/TSG*, 88(6), 320–328. <https://doi.org/10.1007/bf03089643>
- Evans, J., & Repper, J. (2000). Employment, social inclusion and mental health. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 7(1), 15–24. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2850.2000.00260.x>
- Fast, J., Williamson, D. L., & Keating, N. (1999). The hidden costs of informal elder care. *Journal of Family and Economic Issues*, 20(3), 301–326. <https://doi.org/10.1023/a:1022909510229>
- Ferolino, A. P., & Labaclado, R. (2016). Helping among kin vs. non-kin: the role of psychological closeness. *International Journal of Research Studies in Psychology*, 5(3), 3–11. <https://doi.org/10.5861/ijrsp.2016.1409>
- Gielen, H. D. W. (2022, 16 november). *Werkdruk en arbeidstevredenheid in de zorg*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 22 februari 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/werkdruk-en-arbeidstevredenheid-in-de-zorg?onpage=true#:~:text=1.-,Inleiding,naar%20zorg%20nog%20verder%20groeien>.
- Gino, F., Norton, M. I., & Weber, R. A. (2016). Motivated Bayesians: feeling moral while acting egoistically. *The Journal of Economic Perspectives*, 30(3), 189–212. <https://doi.org/10.1257/jep.30.3.189>
- Hassink, W., & Van Den Berg, B. (2011). Time-bound opportunity costs of informal care: consequences for access to professional care, caregiver support, and labour supply

- estimates. *Social Science & Medicine*, 73(10), 1508–1516.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.08.027>
- Hatteberg, S. J. (2020). A tale of many mources: the perceived benefits of significant other, similar other, and significant and similar other social support. *Sociological Perspectives*, 64(1), 37–57. <https://doi.org/10.1177/0731121420908885>
- He, D., & McHenry, P. (2015). Does formal employment reduce informal caregiving? *Health Economics*, 25(7), 829–843. <https://doi.org/10.1002/hec.3185>
- Heitink, E., Heerkens, Y., & Engels, J. (2017). Informal care, employment and quality of life: barriers and facilitators to combining informal care and work participation for healthcare professionals. *Work*, 58(2), 215–231. <https://doi.org/10.3233/wor-172607>
- Henz, U. (2004). The effects of informal care on paid-work participation in Great Britain: a lifecourse perspective. *Ageing and Society*, 24(6), 851–880.
<https://doi.org/10.1017/s0144686x04002351>
- Hodson, R. (2004). Work life and social fulfillment: does social affiliation at work reflect a carrot or a stick? *Social Science Quarterly*, 85(2), 221–239. <https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2004.08502001.x>
- Holt-Lunstad, J. (2017). Why social relationships are important for physical health: a systems approach to understanding and modifying risk and protection. *Annual Review of Psychology*, 69(1), 437–458. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011902>
- Houtman, I., Hooftman, W., & De Vroome, E. (2017). Duurzame inzetbaarheid van werknemers in de sector zorg en welzijn. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 33(2), 126–144.
<https://doi.org/10.5117/2017.033.002.004>
- Josten, E., & De Boer, A. (2015). *Concurrentie tussen mantelzorg en betaald werk*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 23 april 2024, van <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2015/03/15/concurrentie->

tussen-mantelzorg-en-betaald-
werk/Concurrentie+tussen+mantelzorg+en+betaald+werk.pdf

Kooiker, S., De Jong, A., Verbeek-Oudijk, D., & De Boer, A. (2019). *Toekomstverkenning mantelzorg aan ouderen in 2040: Een verkenning van de regionale ontwikkelingen voor de komende 20 jaar*.

Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 25 maart 2024, van

[https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2019/11/08/toekomstverkenning-mantelzorg-aan-ouderen-in-](https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2019/11/08/toekomstverkenning-mantelzorg-aan-ouderen-in-2040/Toekomstverkenning+mantelzorg+aan+ouderen+in+2040.pdf)

[2040/Toekomstverkenning+mantelzorg+aan+ouderen+in+2040.pdf](https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2019/11/08/toekomstverkenning-mantelzorg-aan-ouderen-in-2040/Toekomstverkenning+mantelzorg+aan+ouderen+in+2040.pdf)

Lindenberg, S. (1996). Continuities in the theory of social production functions. In Lindenberg SM, Ganzeboom HBG (Red.), *Verklarende sociologie: opstellen voor Reinhard Wippler* (pp. 169–184). Amsterdam: Thesis

Publishers. <https://research.rug.nl/en/publications/continuities-in-the-theory-of-social-production-functions>

Machan, T. (2016). The morality of gregarious egoism. *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, 8(2), 7–29. <https://doi.org/10.22381/crlsj8220161>

Madsen, E. A., Tunney, R. J., Fieldman, G., Plotkin, H. C., Dunbar, R. I. M., Richardson, J., & McFarland, D. (2007). Kinship and altruism: A cross-cultural experimental study. *British Journal of Psychology*, 98(2), 339–359. <https://doi.org/10.1348/000712606x129213>

Menting, J., Van Schelven, F., Grosscurt, R., Spreeuwenberg, P., & Heijmans, M. (2019). *Zorgmonitor 2019: Ontwikkelingen in de zorg voor mensen met een chronische ziekte: 2005-2018*.

Nivel. Geraadpleegd op 28 februari 2024, van

<https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/1003626.pdf>

Mertika, A., Mitskidou, P., & Stalikas, A. (2020). “Positive relationships” and their impact on wellbeing: a review of current literature. *Psychology the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 25(1), 115–127. https://doi.org/10.12681/psy_hps.25340

Michaud, P., Heitmueller, A., & Nazarov, Z. (2010). A dynamic analysis of informal care and employment in England. *Labour Economics*, 17(3), 455–465.

<https://doi.org/10.1016/j.labeco.2010.01.001>

Miller, D. T. (1999). The norm of self-interest. *The American Psychologist*, 54(12), 1053–1060.

<https://doi.org/10.1037/0003-066x.54.12.1053>

Ministerie van Algemene Zaken. (2023a, november 8). *Wanneer ben ik mantelzorger?* Rijksoverheid.

Geraadpleegd op 20 maart 2024, van

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/mantelzorg/vraag-en-antwoord/wanneer-ben-ik-mantelzorger>

Ministerie van Algemene Zaken. (2023b, november 9). *Hoe lang kan ik zorgverlof opnemen?*

Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorgverlof/vraag-en-antwoord/duur->

[zorgverlof#:~:text=Hoe%20lang%20kortdurend%20zorgverlof&text=Dus%20als%20u%2032%20uur,het%20maximum%20aantal%20uren%20heengaan.](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorgverlof/vraag-en-antwoord/duur-zorgverlof#:~:text=Hoe%20lang%20kortdurend%20zorgverlof&text=Dus%20als%20u%2032%20uur,het%20maximum%20aantal%20uren%20heengaan.)

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023). *Aanvullende maatregelen aanpak*

arbeidsmarktcrachte. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 17 april 2024, van

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-8a4474fc8a196acd493d5912dfdbf3c8454f99e9/pdf>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2021, 6 juli). *Knelpunten in de zorg voor zelfstandig*

wonende ouderen zijn hardnekkig. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau.

Geraadpleegd op 25 maart 2024, van

<https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2021/07/08/knelpunten-in-de-zorg-voor-zelfstandig-wonende-ouderen-zijn-hardnekkig>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022). *Programma wonen, ondersteuning en zorg*

voor ouderen. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 20 maart 2024, van

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-63e851f8e45b8662a4d04b1d5832b98231d40670/pdf>

Mustofa, A. Z. (2022). Hierarchy of human needs: a humanistic psychology approach of Abraham Maslow. *Kavanua International Journal of Multicultural Studies*, 3(2), 30–35. <https://doi.org/10.30984/kijms.v3i2.282>

Nidi. (2020, 13 januari). *Demografie in het kort: vergrijzing - NIDI*. NIDI. Geraadpleegd op 28 februari 2024, van <https://nidi.nl/demos/demografie-in-het-kort-vergrijzing/#:~:text=De%20sterfteontwikkeling%20is%20feitelijk%20de,het%20terugdringen%20van%20besmettelijke%20ziekten>.

NOS. (2022, 17 mei). “Zorg moet rigoureuus veranderen”, luidt boodschap campagne Zorginstituut. NOS. Geraadpleegd op 22 februari 2024, van <https://nos.nl/artikel/2429129-zorg-moet-rigoureuus-veranderen-luidt-boodschap-campagne-zorginstituut>

NOS. (2023a, april 12). Na een diploma fulltime werken? “Ouderwets” en “werkdruk al hoog genoeg”. NOS. Geraadpleegd op 13 mei 2024, van <https://nos.nl/artikel/2471164-na-een-diploma-fulltime-werken-ouderwets-en-werkdruk-al-hoog-genoege>

NOS. (2023b, mei 26). Ouderen moeten het straks vooral zelf, thuis en digitaal gaan oplossen. NOS. Geraadpleegd op 20 maart 2024, van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2476575-ouderen-moeten-het-straks-vooral-zelf-thuis-en-digitaal-gaan-oplossen>

NOS. (2023c, december 19). Roep om terugkeer verzorgingshuis steeds luider: “Thuis wonen is doorgeslagen”. NOS. Geraadpleegd op 25 maart 2024, van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2502199-roep-om-terugkeer-verzorgingshuis-steeds-luider-thuis-wonen-is-doorgeslagen>

Oarga, C., Stavrova, O., & Fetchenhauer, D. (2015). When and why is helping others good for well-being? The role of belief in reciprocity and conformity to society’s expectations. *European Journal of Social Psychology*, 45(2), 242–254. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2092>

- Oldenkamp, M., Bültmann, U., Wittek, R., Stolk, R. P., Hagedoorn, M., & Smidt, N. (2017). Combining informal care and paid work: the use of work arrangements by working adult-child caregivers in the Netherlands. *Health & Social Care in the Community*, 26(1), 122–131. <https://doi.org/10.1111/hsc.12485>
- Plaisier, I., Van Groenou, M. B., & Keuzenkamp, S. (2014). Combining work and informal care: the importance of caring organisations. *Human Resource Management Journal*, 25(2), 267–280. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12048>
- Poulin, M. J., Brown, S. L., Ubel, P. A., Smith, D. M., Jankovic, A., & Langa, K. M. (2010). Does a helping hand mean a heavy heart? Helping behavior and well-being among spouse caregivers. *Psychology and Aging*, 25(1), 108–117. <https://doi.org/10.1037/a0018064>
- Quashie, N. T., Wagner, M., Verbakel, E., & Deindl, C. (2021). Socioeconomic differences in informal caregiving in Europe. *European Journal of Ageing*, 19(3), 621–632. <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00666-y>
- Rachlin, H., & Jones, B. A. (2008). Altruism among relatives and non-relatives. *Behavioural Processes*, 79(2), 120–123. <https://doi.org/10.1016/j.beproc.2008.06.002>
- Rijksoverheid. (2022). *Integraal Zorgakkoord: samen werken aan gezonde zorg*. Geraadpleegd op 4 maart 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/09/16/integraal-zorgakkoord-samen-werken-aan-gezonde-zorg>
- Roth, D. L., Fredman, L., & Haley, W. E. (2015). Informal caregiving and its impact on health: a reappraisal from population-based Studies. *The Gerontologist*, 55(2), 309–319. <https://doi.org/10.1093/geront/gnu177>
- Safuta, A., Noack, K., Gottschall, K., & Rothgang, H. (2022). Migrants to the rescue? Care workforce migrantisation on the example of elder care in Germany. *Global Dynamics of Social Policy*, 303–334. https://doi.org/10.1007/978-3-030-91088-4_10
- Schneider, U., Trukeschitz, B., Mühlmann, R., & Ponocny, I. (2012). “Do I stay or do I go?”—Job change and labor market exit intentions of employees providing informal care to

- older adults. *Health Economics (Print)*, 22(10), 1230–1249.
<https://doi.org/10.1002/hec.2880>
- Skinner, N., & Pocock, B. (2008). Work—life conflict: is work time or work overload more important? *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 46(3), 303–315.
<https://doi.org/10.1177/1038411108095761>
- Soldo, B. J., & Hill, M. S. (1995). Family structure and transfer measures in the health and retirement study: background and overview. *Journal of Human Resources*, 30, 108–137.
<https://doi.org/10.2307/146280>
- Souren, M., & Kromhout, J. (2024, 14 februari). *Arbeidsduur: hoeveel uren werken mensen in Nederland?* Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 3 september 2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2024/arbeidsduur-hoeveel-uren-werken-mensen-in-nederland-?onepage=true>
- Steuerink, N. (2009). Gelukkig en gezond ouder worden: welbevinden, hulpbronnen en zelfmanagementvaardigheden. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 40(6), 244–252.
<https://doi.org/10.1007/bf03088518>
- Suanet, B., & Antonucci, T. C. (2016). Cohort differences in received social support in later life: the role of network type. *The Journals of Gerontology: Series B*, 706–715.
<https://doi.org/10.1093/geronb/gbw075>
- Thoits, P. A., & Hewitt, L. N. (2001). Volunteer work and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 42(2), 115–131. <https://doi.org/10.2307/3090173>
- Van de Klundert, M., & Schrader, M. (2022, 15 december). Duizenden ouderen hebben acuut verpleeghuisbed nodig, tekort groeit snel. NOS. Geraadpleegd op 25 maart 2024, van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2456521-duizenden-ouderen-hebben-acuut-verpleeghuisbed-nodig-tekort-groeit-snel>
- Van Der Meer, P. (2022). Tekorten op de arbeidsmarkt: wat doe je eraan? *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 38(3), 446–447. <https://doi.org/10.5117/tva2022.3.008.meer>

- Van Doorne-Huiskes, A., & Schippers, J. (2010). Vrouwen op de arbeidsmarkt: een succesvolle worsteling. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 26(4), 400–416.
<https://doi.org/10.5117/2010.026.004.006>
- Van Groenou, M. B., & De Boer, A. (2016). Providing informal care in a changing society. *European Journal of Ageing*, 13(3), 271–279. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0370-7>
- Van Houtven, C. H., Coe, N. B., & Skira, M. (2013). The effect of informal care on work and wages. *Journal of Health Economics*, 32(1), 240–252.
<https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2012.10.006>
- Van Oostrom, S. H., Gijsen, R., Stirbu, I., Korevaar, J. C., Schellevis, F. G., Picavet, H., & Hoeymans, N. (2017). Toename in chronische ziekten en multimorbiditeit : Veroudering van de bevolking verklaart maar een deel van de toename. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 161(34), 1–14. <https://research.vumc.nl/en/publications/time-trends-in-prevalence-of-chronic-diseases-and-multimorbidity--2>
- Vicente, J., McKee, K. J., Magnusson, L., Johansson, P., Ekman, B., & Hanson, E. (2022). Informal care provision among male and female working carers: findings from a Swedish national survey. *PloS One*, 17(3), 1–21. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263396>
- Volksgezondheid en Zorg. (2024, 22 februari). *Sociaaleconomische status | Opleiding*. Geraadpleegd op 3 september 2024, van [https://www.vzinfo.nl/sociaaleconomische-status/opleiding#:~:text=Ruim%20een%20derde%20van%20de,vrouwen%20\(25%20tegenover%2027%25\)](https://www.vzinfo.nl/sociaaleconomische-status/opleiding#:~:text=Ruim%20een%20derde%20van%20de,vrouwen%20(25%20tegenover%2027%25).).
- Woittiez, Í., Ras, M., Eggink, E., & Verbeek-Oudijk, D. (2021). Vraag naar publieke zorg zal extra stijgen door achterblijven aanbod informele hulp. *TSG - Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 99(2), 47–53. <https://doi.org/10.1007/s12508-021-00295-x>
- Zarzycki, M., & Morrison, V. (2021). Getting back or giving back: understanding caregiver motivations and willingness to provide informal care. *Health Psychology and Behavioral Medicine*, 9(1), 636–661. <https://doi.org/10.1080/21642850.2021.1951737>

Zarzycki, M., Seddon, D., Bei, E., & Morrison, V. (2022). Why do they care? A qualitative systematic review and meta-synthesis of personal and relational motivations for providing informal care. *Health Psychology Review, 17*(2), 344–376.

<https://doi.org/10.1080/17437199.2022.2058581>

Zuba, M., & Schneider, U. (2012). What helps working informal caregivers? The role of workplace characteristics in balancing work and Adult-Care responsibilities. *Journal of Family and Economic Issues, 34*(4), 460–469. <https://doi.org/10.1007/s10834-012-9347-7>

Bijlage I: toelichting op de operationalisaties

*Bijlage 1: oorspronkelijke items (frequentietabel en histogram/staafdiagram).

FREQUENCIES VARIABLES=V15_1

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/HISTOGRAM

/ORDER=ANALYSIS.

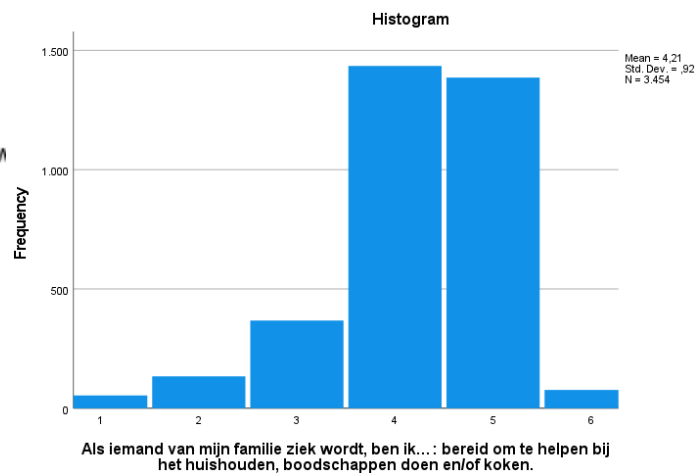
Bereidheid mantelzorg familie (v15_1, v15_2, v15_3, v15_4, v15_5, v15_6)

Oorspronkelijke items

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens (1), mee oneens (2), niet mee oneens, niet mee eens (3), mee eens (4), helemaal mee eens (5), weet ik niet (6).

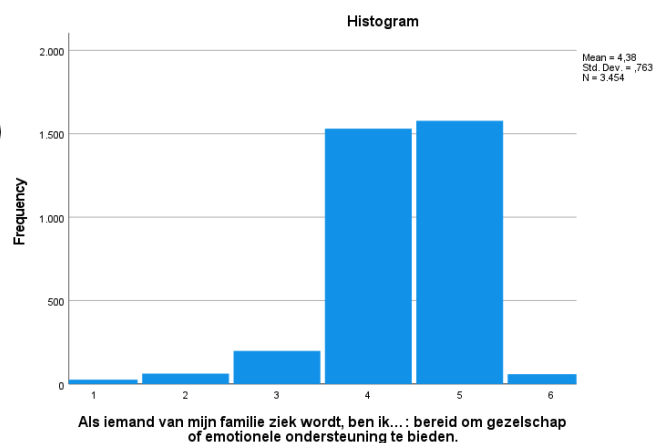
v16_1 bereid om te helpen bij het huishouden, boodschappen doen en/of koken.

Statistics		
Als iemand van mijn familie ziek v		
N	Valid	3454
	Missing	279
Mean		4,21
Median		4,00
Std. Deviation		,920
Minimum		1
Maximum		6



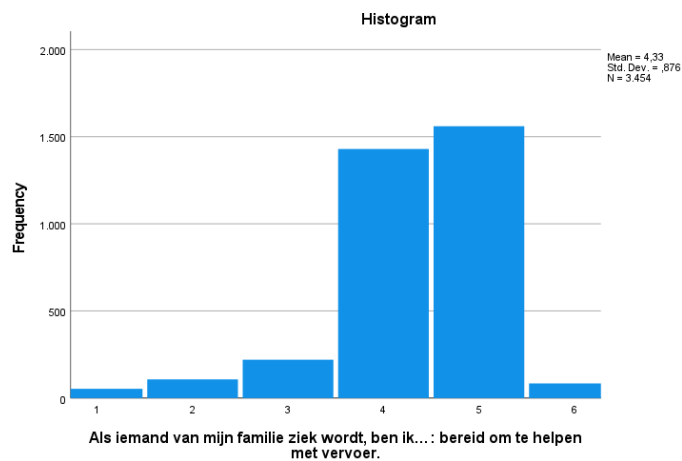
v15_2 bereid om gezelschap of emotionele ondersteuning te bieden.

Statistics		
Als iemand van mijn familie ziek v		
N	Valid	3454
	Missing	279
Mean		4,38
Median		4,00
Std. Deviation		,763
Minimum		1
Maximum		6



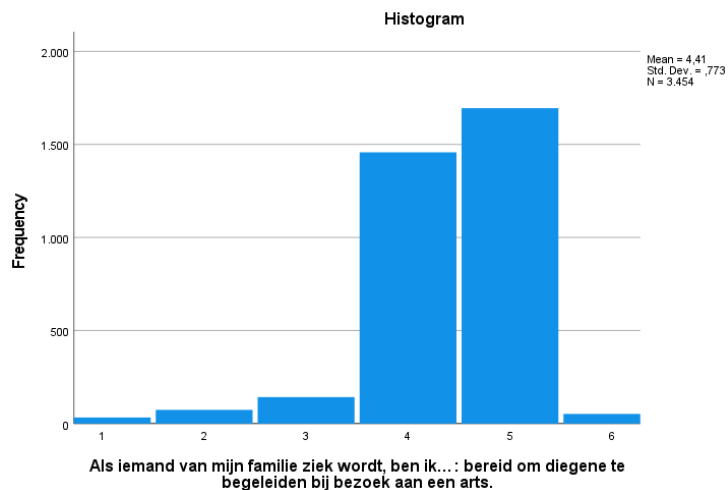
v15_3 bereid om te helpen met vervoer.

Statistics		
Als iemand van mijn familie ziek w		
N	Valid	3454
	Missing	279
Mean		4,33
Median		4,00
Std. Deviation		,876
Minimum		1
Maximum		6



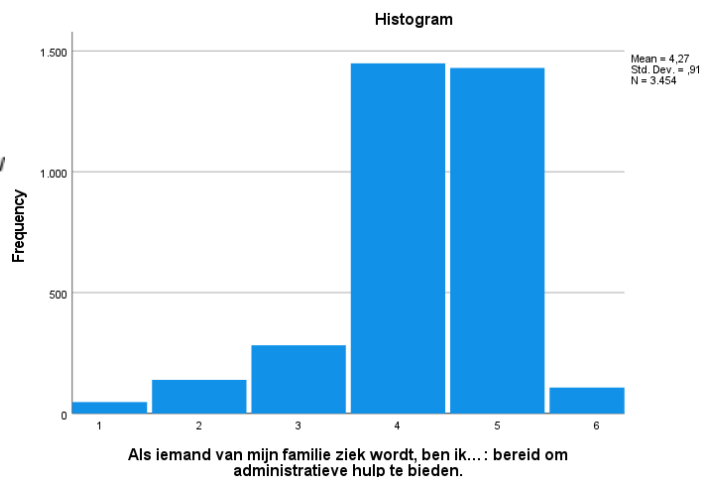
v15_4 bereid om diegene te begeleiden bij bezoek aan een arts.

Statistics		
Als iemand van mijn familie ziek v		
N	Valid	3454
	Missing	279
Mean		4,41
Median		5,00
Std. Deviation		,773
Minimum		1
Maximum		6

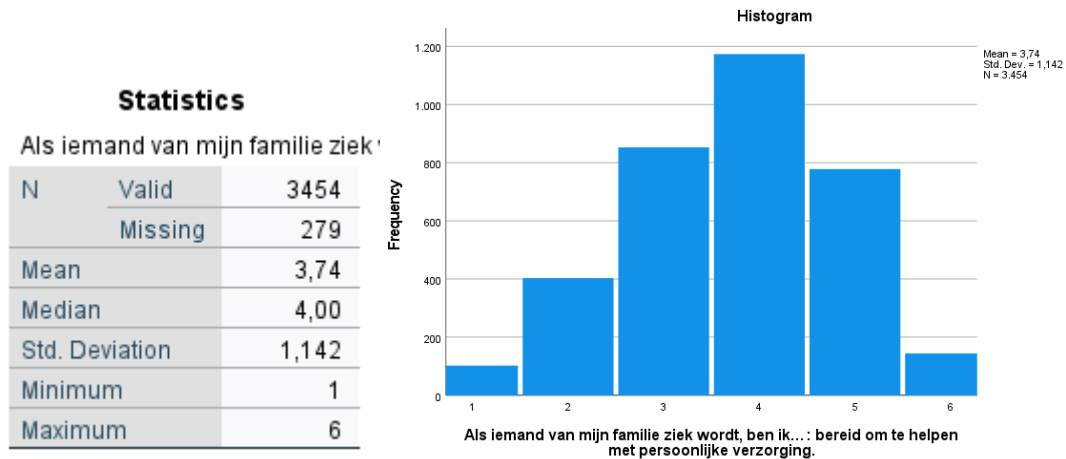


v15_5 bereid om administratieve hulp te bieden.

Statistics		
Als iemand van mijn familie ziek w		
N	Valid	3454
	Missing	279
Mean		4,27
Median		4,00
Std. Deviation		,910
Minimum		1
Maximum		6



v15_6 bereid om te helpen met persoonlijke verzorging.



Bewerkingen

De antwoordoptie ‘weet ik niet’ is gecodeerd als missende waarde (bij alle items):

```
RECODE V15_6 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (ELSE=SYSMIS) INTO V15_6G.
```

```
EXECUTE.
```

De zes items moeten samengevoegd worden tot de variabele ‘bereidheid verlenen mantelzorg aan familie’. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach’s Alpha:

```
RELIABILITY
```

```
/VARIABLES=V15_1G V15_2G V15_3G V15_4G V15_5G V15_6G
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```

Reliability Statistics			Item Statistics			
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Mean	Std. Deviation	N	
,895	,902	6	V15_1G	4,18	,887	3203
			V15_2G	4,35	,739	3203
			V15_3G	4,30	,838	3203
			V15_4G	4,40	,754	3203
			V15_5G	4,23	,865	3203
			V15_6G	3,65	1,055	3203

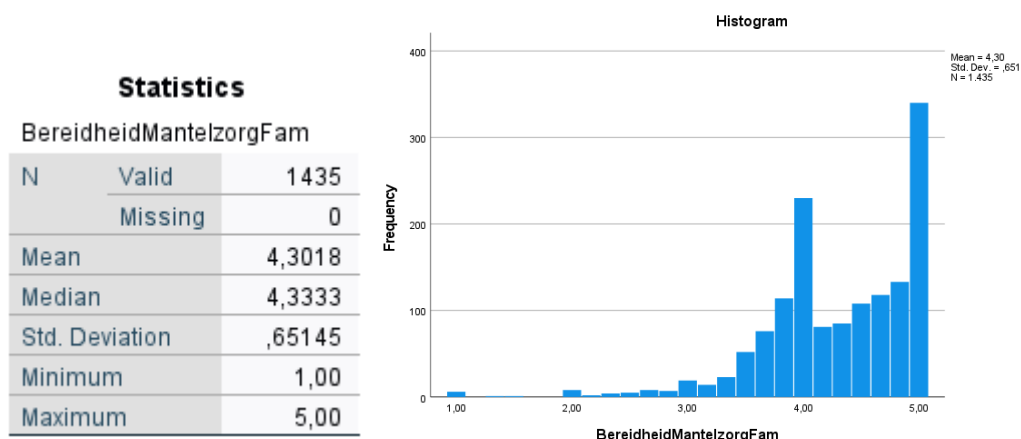
Na het controleren van de interne betrouwbaarheid door te kijken naar de Cronbach's Alpha is er een schaalconstructie gemaakt van de zes items. De zes losse items zijn geconstrueerd tot de variabele 'BereidheidMantelzorgFam':

COMPUTE BereidheidMantelzorgFam=MEAN.5(V15_1G, V15_2G, V15_3G, V15_4G, V15_5G, V15_6G).

EXECUTE.

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens (1), mee oneens (2), niet mee oneens, niet mee eens (3), mee eens (4), helemaal mee eens (5).

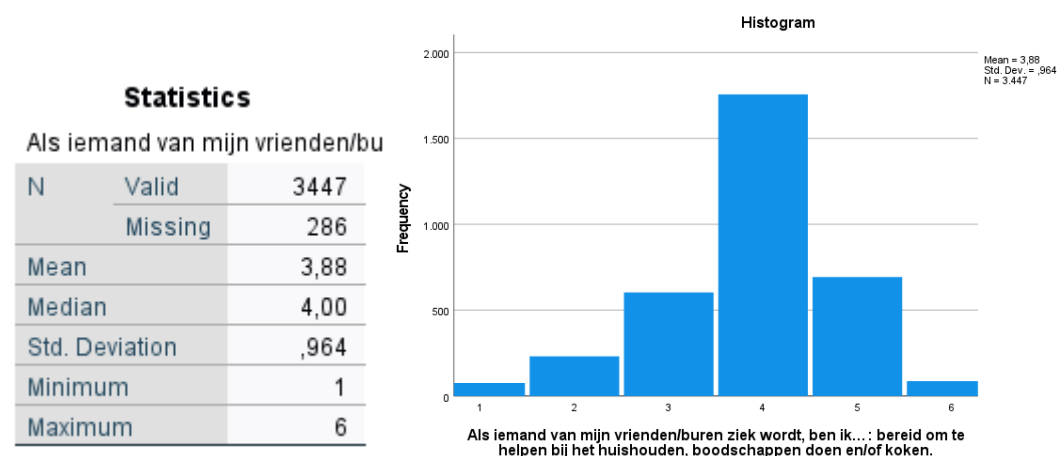


Bereidheid mantelzorg vrienden/buren (v16_1, v16_2, v16_3, v16_4, v16_5, v16_6)

Oorspronkelijke items

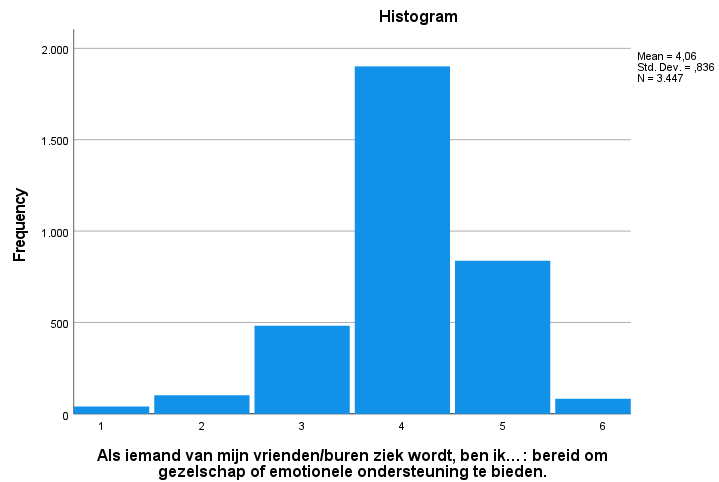
Antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens (1), mee oneens (2), niet mee oneens, niet mee eens (3), mee eens (4), helemaal mee eens (5), weet ik niet (6).

v16_1 bereid om te helpen bij het huishouden, boodschappen doen en/of koken.



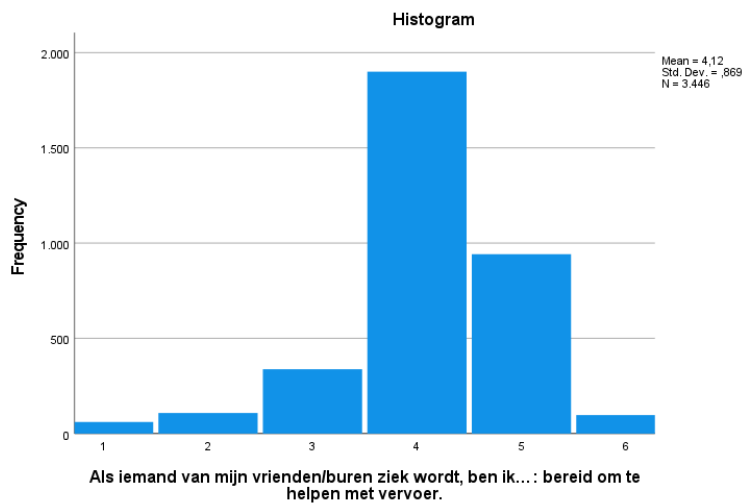
v16_2 bereid om gezelschap of emotionele ondersteuning te bieden.

Statistics		
Als iemand van mijn vrienden/bu		
N	Valid	3447
	Missing	286
Mean		4,06
Median		4,00
Std. Deviation		,836
Minimum		1
Maximum		6



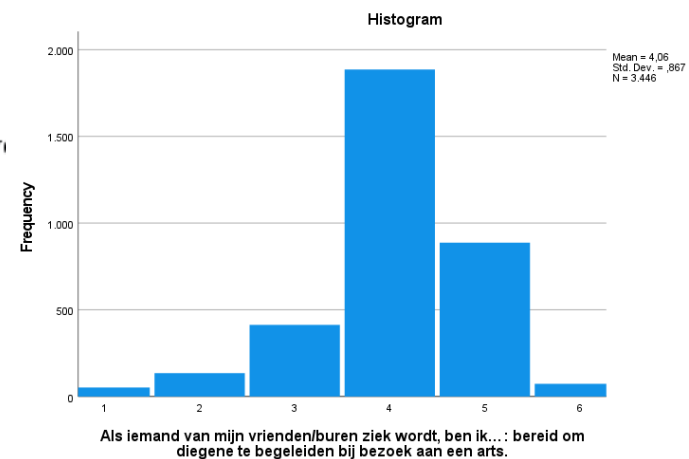
v16_3 bereid om te helpen met vervoer.

Statistics		
Als iemand van mijn vrienden/bur		
N	Valid	3446
	Missing	287
Mean		4,12
Median		4,00
Std. Deviation		,869
Minimum		1
Maximum		6

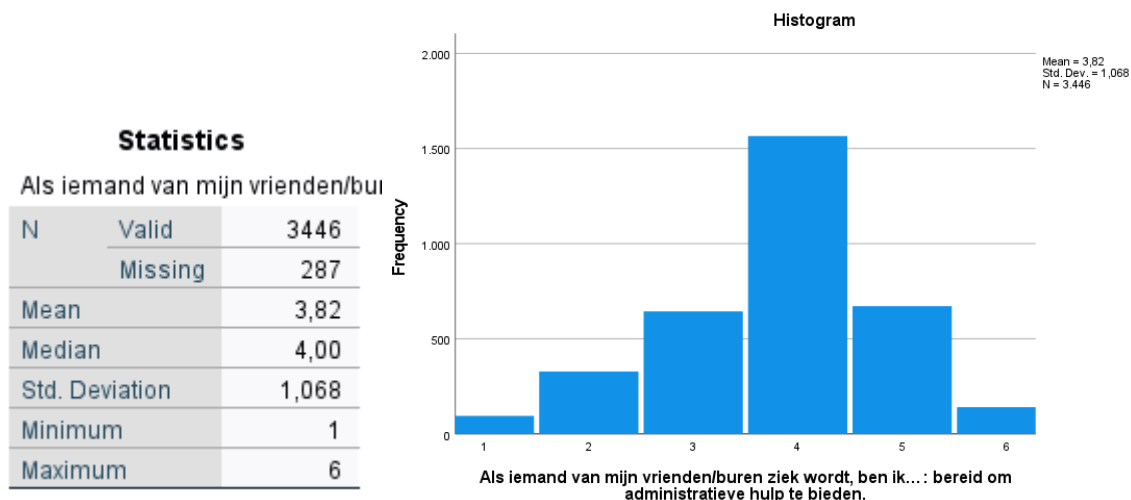


v16_4 bereid om diegene te begeleiden bij bezoek aan een arts.

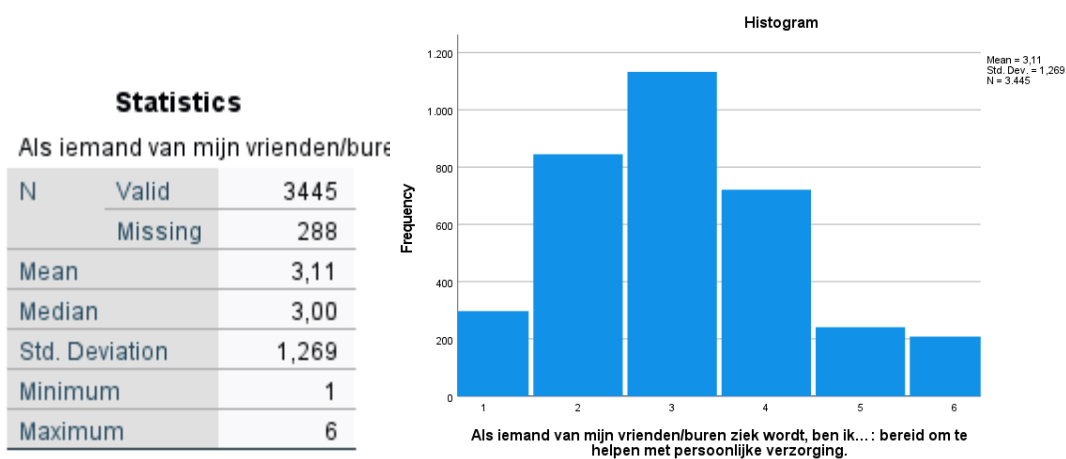
Statistics		
Als iemand van mijn vrienden/bur		
N	Valid	3446
	Missing	287
Mean		4,06
Median		4,00
Std. Deviation		,867
Minimum		1
Maximum		6



v16_5 bereid om administratieve hulp te bieden.



v16_6 bereid om te helpen met persoonlijke verzorging.



Bewerkingen

De antwoordoptie ‘weet ik niet’ is gecodeerd als missende waarde:

```
RECODE V16_6 (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (ELSE=SYSMIS) INTO V16_6G.
```

```
EXECUTE.
```

De zes items moeten samengevoegd worden tot de variabele ‘bereidheid verlenen mantelzorg aan vrienden/buren’. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach’s Alpha:

```
RELIABILITY
```

```
  /VARIABLES=V16_1G V16_2G V16_3G V16_4G V16_5G V16_6G
```

```
  /SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
  /MODEL=ALPHA
```

```
  /STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR
```

```
  /SUMMARY=TOTAL.
```


Reliability Statistics			Item Statistics			
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Mean	Std. Deviation	N	
,867	,874	6	V16_1G	3,82	,918	3126
			V16_2G	4,01	,795	3126
			V16_3G	4,06	,821	3126
			V16_4G	4,01	,835	3126
			V16_5G	3,72	,992	3126
			V16_6G	2,93	1,064	3126

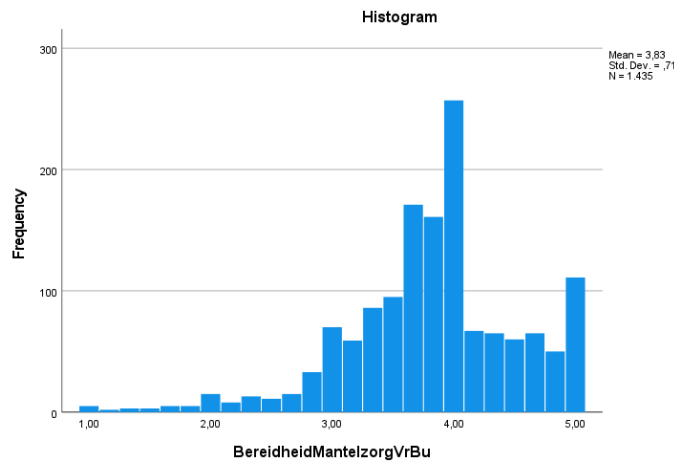
Na het controleren van de interne betrouwbaarheid door te kijken naar de Cronbach's Alpha is er een schaalconstructie gemaakt van de zes items. De zes losse items zijn geconstrueerd tot de variabele 'BereidheidMantelzorgVrBu':

```
COMPUTE BereidheidMantelzorgVrBu=MEAN.5(V16_1G, V16_2G, V16_3G, V16_4G,
V16_5G, V16_6G).
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee oneens (1), mee oneens (2), niet mee oneens, niet mee eens (3), mee eens (4), helemaal mee eens (5).

Statistics		
BereidheidMantelzorgVrBu		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		3,8264
Median		3,8333
Std. Deviation		,70984
Minimum		1,00
Maximum		5,00

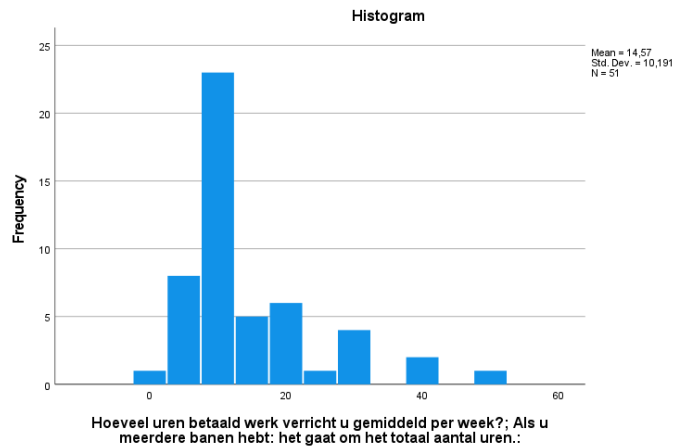


Uren betaald werk

Oorspronkelijke items

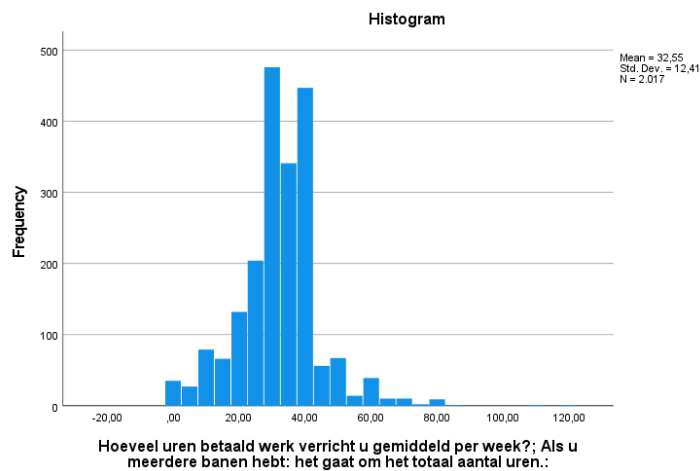
Werkuren student

Statistics		
Hoeveel uren betaald werk verric		
N	Valid	51
	Missing	3682
Mean		14,57
Median		12,00
Std. Deviation		10,191
Minimum		0
Maximum		48



Werkuren

Statistics		
Hoeveel uren betaald werk verricht		
N	Valid	2017
	Missing	1716
Mean		32,5538
Median		32,0000
Std. Deviation		12,41048
Minimum		,00
Maximum		120,00



Bewerkingen

De werkuren zijn los uitgevraagd voor studenten en niet-studenten. Deze twee losse items moeten samengevoegd worden om zo alle werkuren van zowel studenten als niet-studenten samen te krijgen. Dit is gedaan door de maximale waarde van de twee items te laten gelden, hiervoor moesten alle missende waarden wel eerst gecodeerd worden als de waarde 0:

*Bijlage 1: samenvoegen werkuren studenten en werkuren niet-studenten.

```
RECODE werkuren_student (1 thru Highest=Copy) (ELSE=0) INTO WerkurenS.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE werkuren (1 thru Highest=Copy) (ELSE=0) INTO WerkurenNS.
```

```
EXECUTE.
```

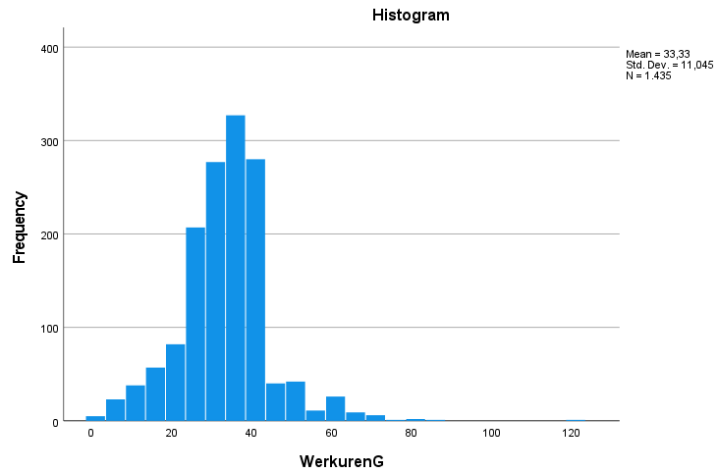
```
COMPUTE Werkuren_=MAX(WerkurenNS,WerkurenS).
```

```
EXECUTE.
```

RECODE Werkuren_ (1 thru Highest=Copy) (ELSE=SYSMIS) INTO WerkurenG.
EXECUTE.

Uiteindelijke variabele

Statistics		
WerkurenG		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		33,33
Median		34,00
Std. Deviation		11,045
Minimum		1
Maximum		120

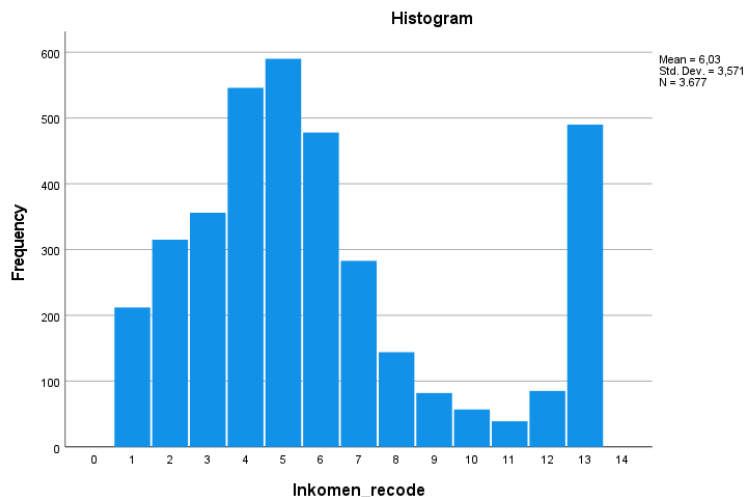


Inkomen

Oorspronkelijke item

Antwoordmogelijkheden: € 1.000 of minder (1), € 1.000 tot € 1.500 (2), € 1.500 tot € 2.000 (3), € 2.000 tot € 2.500 (4), € 2.500 tot € 3.000 (5), € 3.000 tot € 3.500 (6), € 3.500 tot € 4.000 (7), € 4.000 tot € 4.500 (8), € 4.500 tot € 5.000 (9), € 5.000 tot € 5.500 (10), € 5.500 tot € 6.000 (11), Meer dan € 6.000 (12), weet ik niet/wil ik niet zeggen (13).

Statistics		
Inkomen_recode		
N	Valid	3677
	Missing	56
Mean		6,03
Median		5,00
Std. Deviation		3,571
Minimum		1
Maximum		13



Bewerkingen

De antwoordoptie 'weet ik niet/wil ik niet zeggen' is gecodeerd als missende waarde:

RECODE Inkomen_recode (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (6=6) (7=7) (8=8) (9=9) (10=10)
(11=11) (12=12)

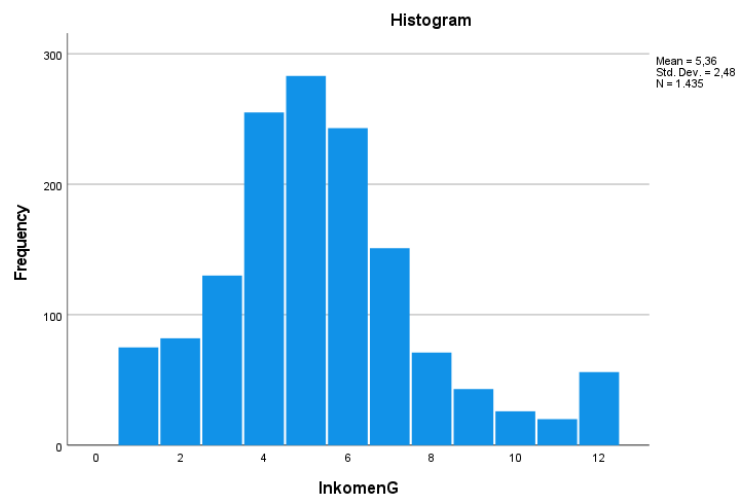
(ELSE=SYSMIS) INTO InkomenG.

EXECUTE.

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: € 1.000 of minder (1), € 1.000 tot € 1.500 (2), € 1.500 tot € 2.000 (3), € 2.000 tot € 2.500 (4), € 2.500 tot € 3.000 (5), € 3.000 tot € 3.500 (6), € 3.500 tot € 4.000 (7), € 4.000 tot € 4.500 (8), € 4.500 tot € 5.000 (9), € 5.000 tot € 5.500 (10), € 5.500 tot € 6.000 (11), Meer dan € 6.000 (12).

Statistics		
InkomenG		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		5,36
Median		5,00
Std. Deviation		2,480
Minimum		1
Maximum		12



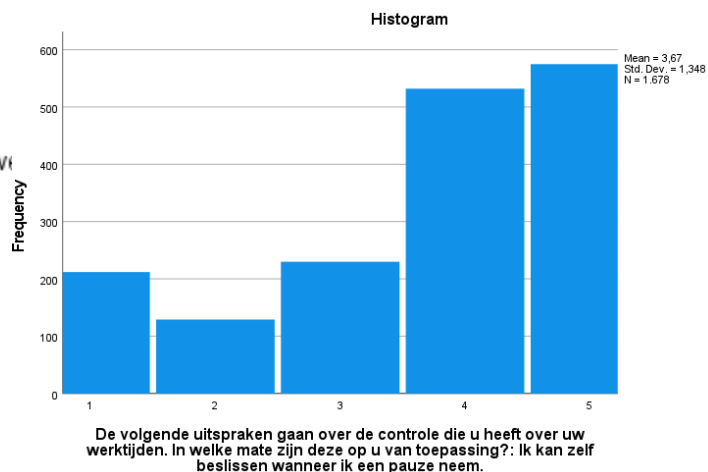
Controle werkuren (v17_1, v17_2, v17_3, v17_4)

Oorspronkelijke items

Antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

v17_1 Ik kan zelf beslissen wanneer ik een pauze neem.

Statistics		
De volgende uitspraken gaan over de controle die u heeft over uw werktijden. In welke mate zijn deze op u van toepassing?: Ik kan zelf beslissen wanneer ik een pauze neem.		
N	Valid	1678
	Missing	2055
Mean		3,67
Median		4,00
Std. Deviation		1,348
Minimum		1
Maximum		5

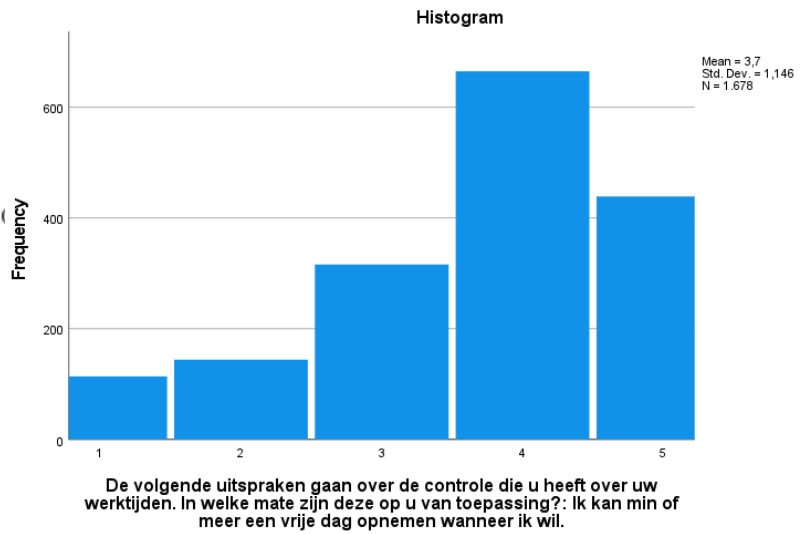


v17_2 Ik kan min of meer een vrije dag opnemen wanneer ik wil.

Statistics

De volgende uitspraken gaan over (

N	Valid	1678
	Missing	2055
Mean		3,70
Median		4,00
Std. Deviation		1,146
Minimum		1
Maximum		5

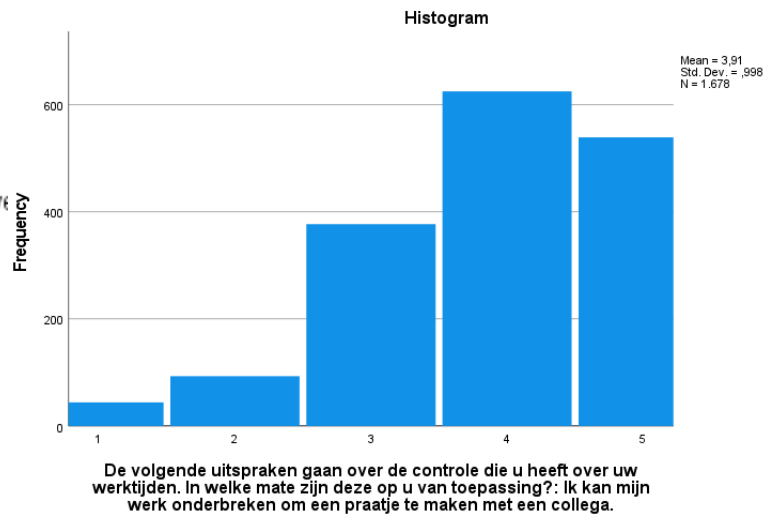


v17_3 Ik kan mijn werk onderbreken om een praatje te maken met een collega.

Statistics

De volgende uitspraken gaan over

N	Valid	1678
	Missing	2055
Mean		3,91
Median		4,00
Std. Deviation		,998
Minimum		1
Maximum		5

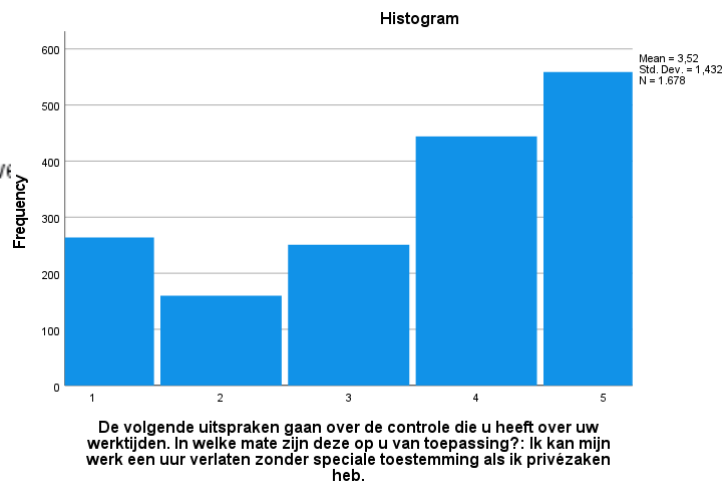


v17_4 Ik kan mijn werk een uur verlaten zonder speciale toestemming als ik privé zaken heb.

Statistics

De volgende uitspraken gaan over

N	Valid	1678
	Missing	2055
Mean		3,52
Median		4,00
Std. Deviation		1,432
Minimum		1
Maximum		5



Bewerkingen

De vier items moeten samengevoegd worden tot de variabele ‘controle over werkuren’. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach’s Alpha:

Reliability Statistics			Item Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Mean	Std. Deviation	N
,841	,846	4	V17_1	3,67	1,348
			V17_2	3,70	1,146
			V17_3	3,91	,998
			V17_4	3,52	1,432

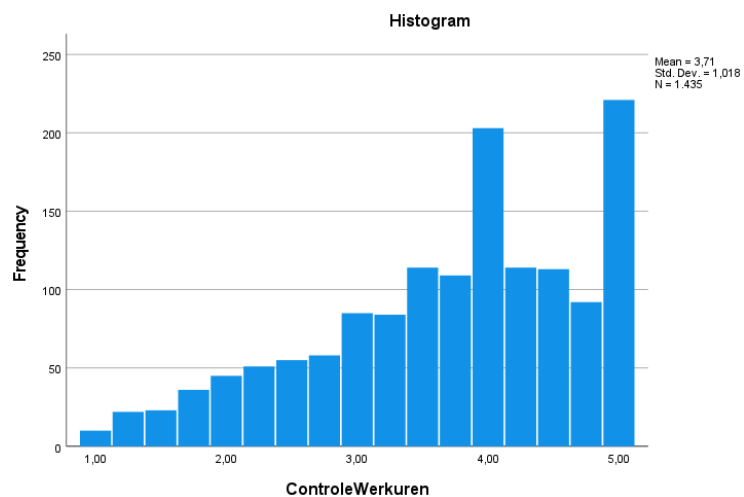
Na het controleren van de interne betrouwbaarheid door te kijken naar de Cronbach’s Alpha is er een schaalconstructie gemaakt van de vier items. De zes losse items zijn geconstrueerd tot de variabele ‘ControleWerkuren’:

```
COMPUTE ControleWerkuren=MEAN.3(V17_1, V17_2, V17_3, V17_4).
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

Statistics		
ControleWerkuren		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		3,7070
Median		4,0000
Std. Deviation		1,01777
Minimum		1,00
Maximum		5,00



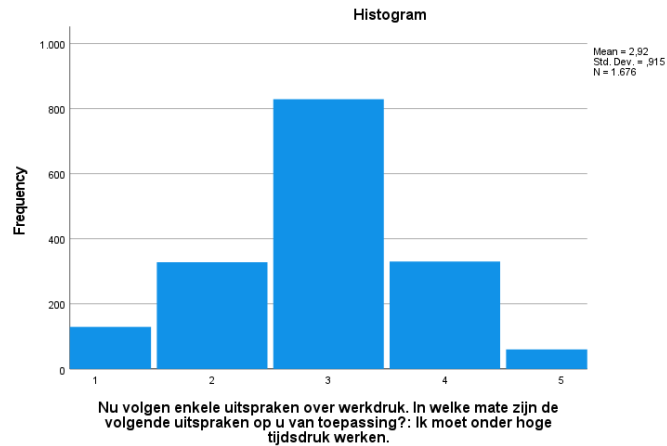
Werkdruk (v18_1, v18_2, v18_3, v18_4, v18_5)

Oorspronkelijke items

Antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

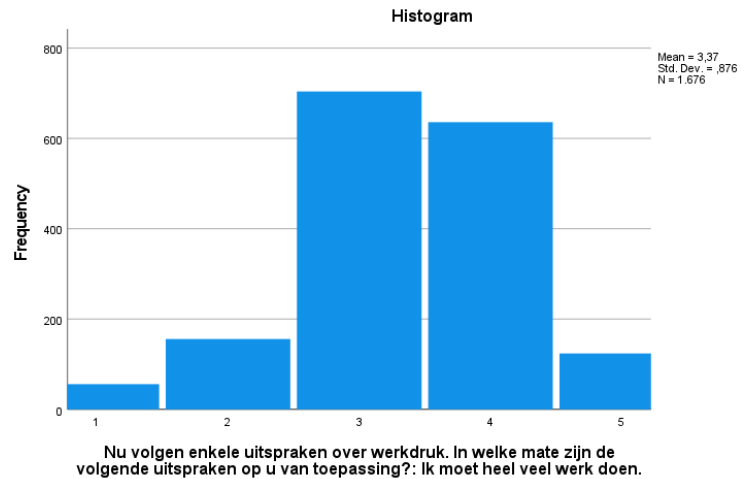
v18_1 Ik moet onder hoge tijdsdruk werken.

Statistics		
Nu volgen enkele uitspraken ove		
N	Valid	1676
	Missing	2057
Mean		2,92
Median		3,00
Std. Deviation		,915
Minimum		1
Maximum		5



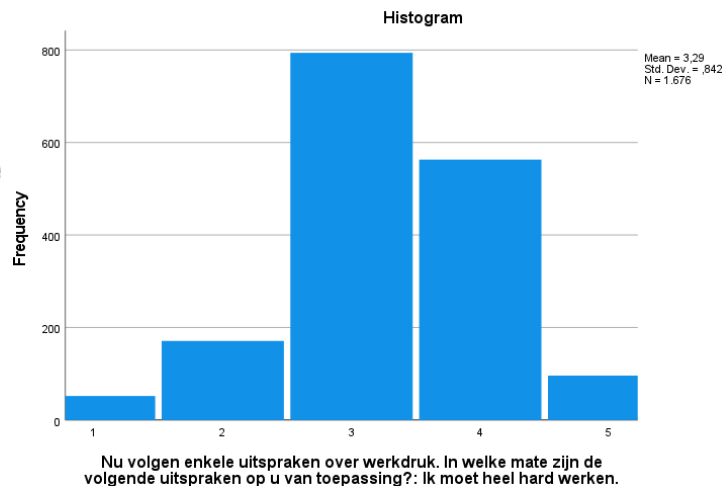
v18_2 Ik moet heel veel werk doen.

Statistics		
Nu volgen enkele uitspraken ove		
N	Valid	1676
	Missing	2057
Mean		3,37
Median		3,00
Std. Deviation		,876
Minimum		1
Maximum		5

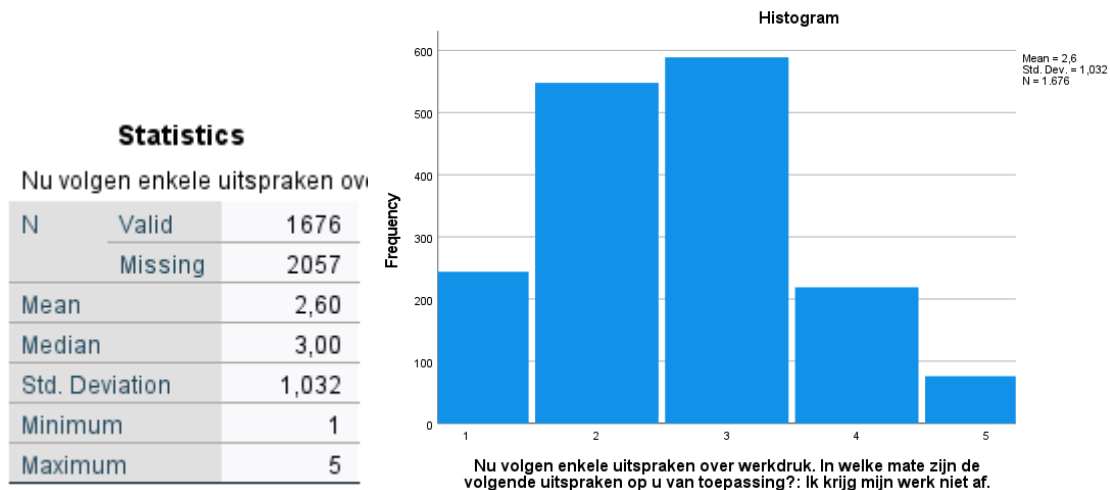


v18_3 Ik moet heel hard werken.

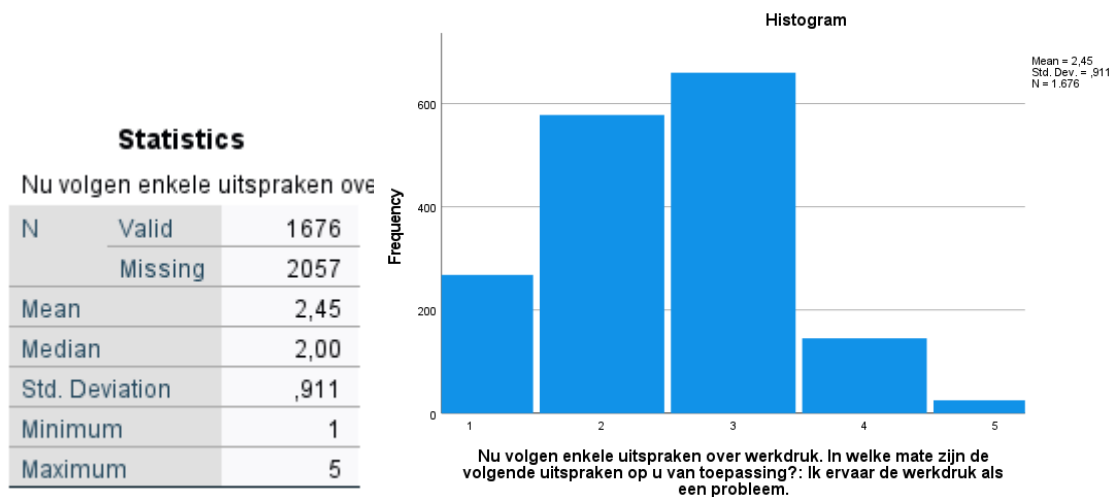
Statistics		
Nu volgen enkele uitspraken ove		
N	Valid	1676
	Missing	2057
Mean		3,29
Median		3,00
Std. Deviation		,842
Minimum		1
Maximum		5



v18_4 Ik krijg mijn werk niet af.



v18_5 Ik ervaar de werkdruk als een probleem.



Bewerkingen

De vijf items moeten samengevoegd worden tot de variabele 'ervaren werkdruk'. Voordat de items samengevoegd kunnen worden is er eerst een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. Voor de betrouwbaarheidsanalyse is gekeken naar de Cronbach's Alpha:

RELIABILITY

```
/VARIABLES=V18_1 V18_2 V18_3 V18_4 V18_5
```

```
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
```

```
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE CORR
```

```
/SUMMARY=TOTAL.
```


Reliability Statistics			Item Statistics			
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items	Mean	Std. Deviation	N	
,824	,829	5	V18_1	2,92	,915	1676
			V18_2	3,37	,876	1676
			V18_3	3,29	,842	1676
			V18_4	2,60	1,032	1676
			V18_5	2,45	,911	1676

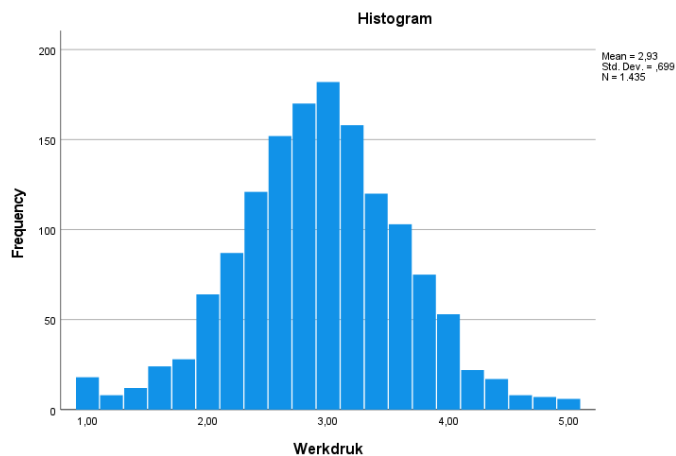
Na het controleren van de interne betrouwbaarheid door te kijken naar de Cronbach's Alpha is er een schaalconstructie gemaakt van de vijf items. De zes losse items zijn geconstrueerd tot de variabele 'Werkdruk':

```
COMPUTE Werkdruk=MEAN.4(V18_1,V18_2, V18_3, V18_4, V18_5).
EXECUTE.
```

Uiteindelijke variabele

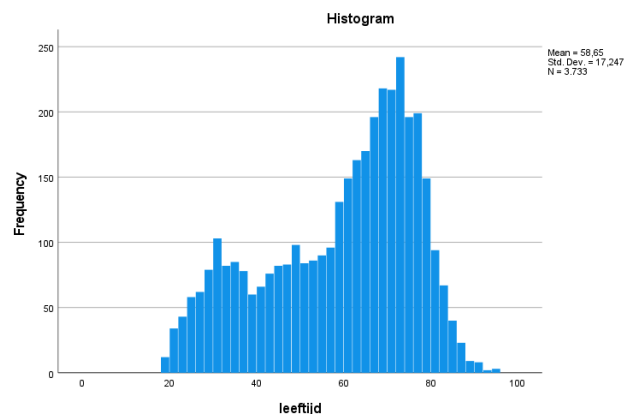
Antwoordmogelijkheden: nooit (1), zelden (2), soms (3), vaak (4), altijd (5).

Statistics		
Werkdruk		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		2,9332
Median		3,0000
Std. Deviation		,69854
Minimum		1,00
Maximum		5,00



Leeftijd

Statistics		
leeftijd		
N	Valid	3733
	Missing	0
Mean		58,65
Median		63,00
Std. Deviation		17,247
Minimum		19
Maximum		95



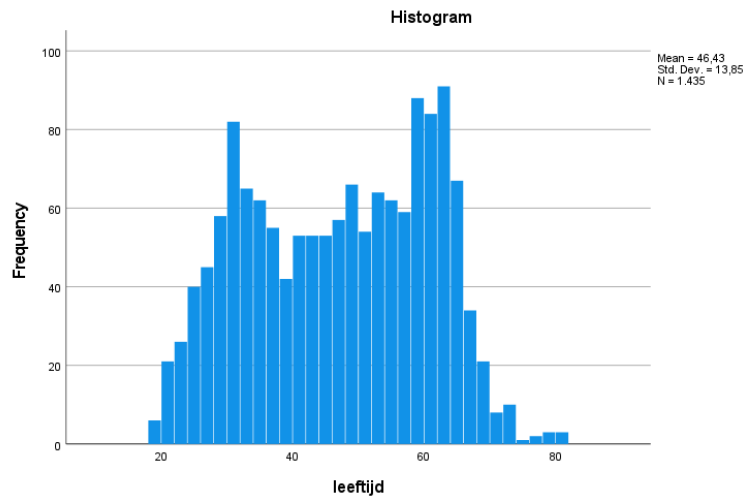
Bewerkingen

Geen bewerkingen, geen missende waarden.

Uiteindelijke variabele

Statistics

leeftijd		
N	Valid	1435
	Missing	0
Mean		46,43
Median		47,00
Std. Deviation		13,850
Minimum		19
Maximum		80



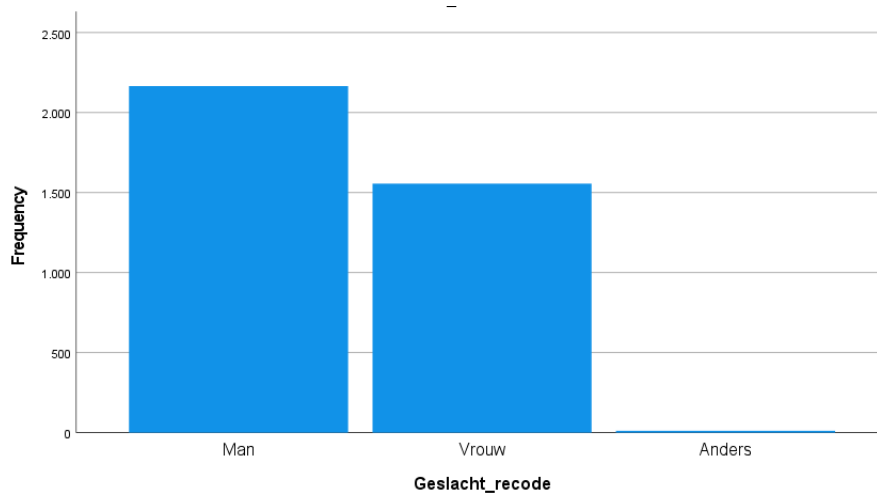
Geslacht

Oorspronkelijke item

Antwoordmogelijkheden: man (0), vrouw (1), anders (2).

Geslacht_recode

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	2166	58,0	58,0	58,0
	Vrouw	1556	41,7	41,7	99,7
	Anders	11	,3	,3	100,0
	Total	3733	100,0	100,0	



Bewerkingen

De antwoordoptie ‘anders’ is gecodeerd als missende waarde:

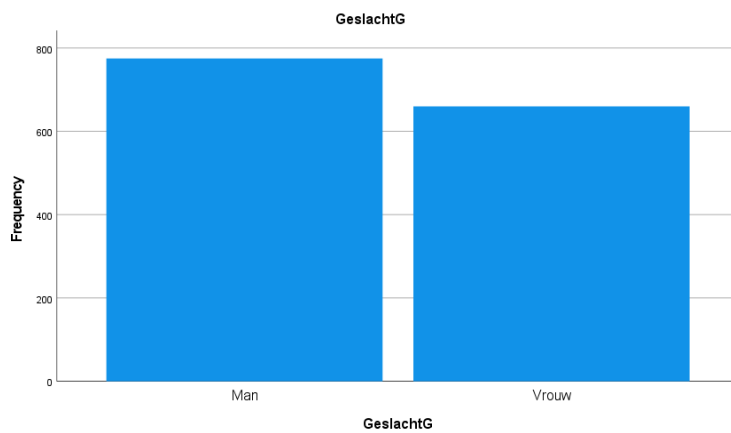
RECODE Geslacht_recode (0=0) (1=1) (ELSE=SYSMIS) INTO GeslachtG.
EXECUTE.

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: man (0), vrouw (1).

GeslachtG

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Man	775	54,0	54,0	54,0
	Vrouw	660	46,0	46,0	100,0
	Total	1435	100,0	100,0	



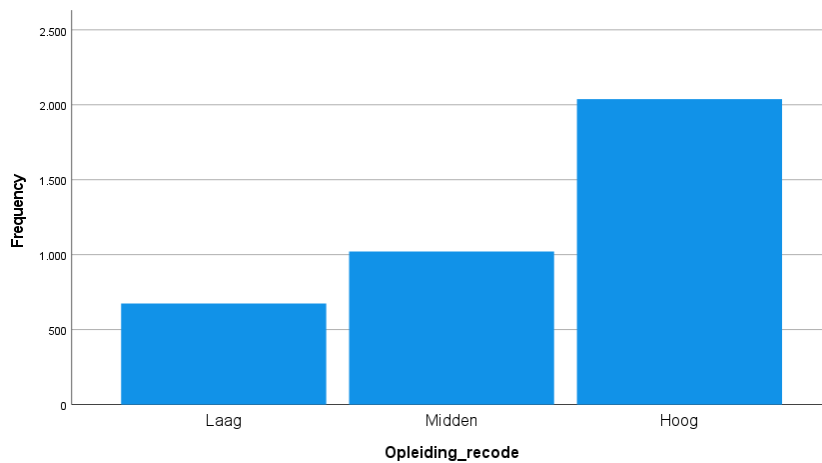
Opleidingsniveau

Oorspronkelijke item

Antwoordmogelijkheden: laag (1), midden (2), hoog (3).

Opleiding_recode

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Laag	674	18,1	18,1	18,1
	Midden	1021	27,4	27,4	45,4
	Hoog	2038	54,6	54,6	100,0
	Total	3733	100,0	100,0	



Bewerkingen

Dit item heeft geen missende waarden, dus er zijn geen system missing coderingen gedaan. Wel is dit item gedummyficeerd. De derde groep (hoog) is de referentiegroep.

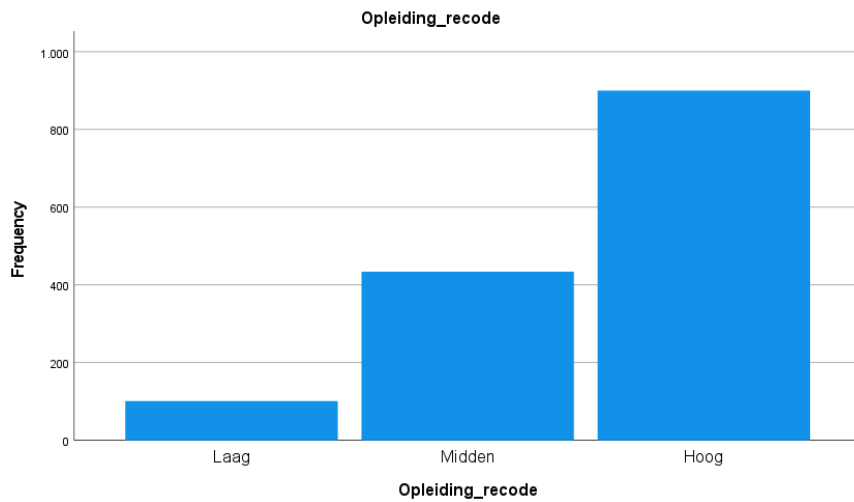
RECODE Opleiding_recode (1=1) (SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=0) INTO D1opleidinglaag.
EXECUTE.

RECODE Opleiding_recode (2=1) (SYSMIS=SYSMIS) (ELSE=0) INTO D2opleidingmidden.
EXECUTE.

Uiteindelijke variabele

Antwoordmogelijkheden: laag (1), midden (2), hoog (3).

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Laag	101	7,0	7,0	7,0
	Midden	434	30,2	30,2	37,3
	Hoog	900	62,7	62,7	100,0
	Total	1435	100,0	100,0	



Bijlage II: analyseresultaten

Beschrijvende statistieken: bivariate statistieken

Samenhang continue variabelen aan de hand van Pearson correlatie:

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=BereidheidMantelzorgFam BereidheidMantelzorgVrBu WerkurenG InkomenG
ControleWerkuren
Werkdruk leeftijd
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/MISSING=PAIRWISE.
    
```

		Correlations						
		BereidheidMan telzorgFam	BereidheidMan telzorgVrBu	WerkurenG	InkomenG	ControleWerku ren	Werkdruk	leeftijd
BereidheidMantelzorgFam	Pearson Correlation	1	,640**	-,017	,040	,081**	,030	-,093**
	Sig. (2-tailed)		<,001	,515	,127	,002	,263	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
BereidheidMantelzorgVrBu	Pearson Correlation	,640**	1	-,029	-,013	,077**	-,003	-,081**
	Sig. (2-tailed)	<,001		,280	,625	,003	,896	,002
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
WerkurenG	Pearson Correlation	-,017	-,029	1	,468**	,168**	,207**	,056*
	Sig. (2-tailed)	,515	,280		<,001	<,001	<,001	,035
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
InkomenG	Pearson Correlation	,040	-,013	,468**	1	,237**	,109**	,246**
	Sig. (2-tailed)	,127	,625	<,001		<,001	<,001	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
ControleWerkuren	Pearson Correlation	,081**	,077**	,168**	,237**	1	-,164**	,114**
	Sig. (2-tailed)	,002	,003	<,001	<,001		<,001	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
Werkdruk	Pearson Correlation	,030	-,003	,207**	,109**	-,164**	1	-,052*
	Sig. (2-tailed)	,263	,896	<,001	<,001	<,001		,049
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
leeftijd	Pearson Correlation	-,093**	-,081**	,056*	,246**	,114**	-,052*	1
	Sig. (2-tailed)	<,001	,002	,035	<,001	<,001	,049	
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Samenhang continue en categorische variabele door middel van de correlatie uit de ANOVA-tabel (wortel van de R square):

```

UNIANOVA BereidheidMantelzorgFam BY Opleiding_recode
    
```

```

/METHOD=SSTYPE(3)
    
```

```

/INTERCEPT=INCLUDE
    
```

```

/CRITERIA=ALPHA(0.05)
    
```

```

/DESIGN=Opleiding_recode.
    
```

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	6,299 ^a	2	3,149	7,488	<,001
Intercept	12114,963	1	12114,963	28805,492	,000
Opleiding_recode	6,299	2	3,149	7,488	<,001
Error	602,268	1432	,421		
Total	27163,508	1435			
Corrected Total	608,567	1434			

a. R Squared = ,010 (Adjusted R Squared = ,009)

BereidheidMantelzorgFam Mean		
Opleiding_recode	Laag	4,09
	Midden	4,27
	Hoog	4,34

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	1,538 ^a	2	,769	1,527	,217
Intercept	9724,593	1	9724,593	19314,117	,000
Opleiding_recode	1,538	2	,769	1,527	,217
Error	721,007	1432	,503		
Total	21732,731	1435			
Corrected Total	722,545	1434			

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,001)

BereidheidMantelzorgVrBu Mean		
Opleiding_recode	Laag	3,72
	Midden	3,81
	Hoog	3,85

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: WerkurenG

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	372,549 ^a	2	186,274	1,528	,217
Intercept	759169,166	1	759169,166	6228,230	,000
Opleiding_recode	372,549	2	186,274	1,528	,217
Error	174548,821	1432	121,892		
Total	1768677,000	1435			
Corrected Total	174921,370	1434			

a. R Squared = ,002 (Adjusted R Squared = ,001)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: InkomenG

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	915,316 ^a	2	457,658	82,919	<,001
Intercept	16264,831	1	16264,831	2946,871	,000
Opleiding_recode	915,316	2	457,658	82,919	<,001
Error	7903,718	1432	5,519		
Total	49986,000	1435			
Corrected Total	8819,034	1434			

a. R Squared = ,104 (Adjusted R Squared = ,103)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: ControleWerkuren

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	27,877 ^a	2	13,939	13,695	<,001
Intercept	8968,015	1	8968,015	8810,944	,000
Opleiding_recode	27,877	2	13,939	13,695	<,001
Error	1457,528	1432	1,018		
Total	21204,625	1435			
Corrected Total	1485,405	1434			

a. R Squared = ,019 (Adjusted R Squared = ,017)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Werkdruk

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	17,824 ^a	2	8,912	18,715	<,001
Intercept	5411,315	1	5411,315	11363,833	,000
Opleiding_recode	17,824	2	8,912	18,715	<,001
Error	681,900	1432	,476		
Total	13046,320	1435			
Corrected Total	699,724	1434			

a. R Squared = ,025 (Adjusted R Squared = ,024)

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: leeftijd

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	11698,729 ^a	2	5849,365	31,805	<,001
Intercept	1625797,473	1	1625797,473	8840,023	,000
Opleiding_recode	11698,729	2	5849,365	31,805	<,001
Error	263363,798	1432	183,913		
Total	3369109,000	1435			
Corrected Total	275062,527	1434			

a. R Squared = ,043 (Adjusted R Squared = ,041)

Samenhang continue en dummy variabele aan de hand van Pearson correlatie:

CORRELATIONS

/VARIABLES=BereidheidMantelzorgFam BereidheidMantelzorgVrBu WerkurenG InkomenG

ControleWerkuren

Werkdruk leeftijd GeslachtG

/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

		BereidheidMan telzorgFam	BereidheidMan telzorgVrBu	WerkurenG	InkomenG	ControleWerku ren	Werkdruk	leeftijd	GeslachtG
BereidheidMantelzorgFam	Pearson Correlation	1	,640**	-,017	,040	,081**	,030	-,093**	,051
	Sig. (2-tailed)		<,001	,515	,127	,002	,263	<,001	,052
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
BereidheidMantelzorgVrBu	Pearson Correlation	,640**	1	-,029	-,013	,077**	-,003	-,081**	,078**
	Sig. (2-tailed)	<,001		,280	,625	,003	,896	,002	,003
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
WerkurenG	Pearson Correlation	-,017	-,029	1	,468**	,168**	,207**	,056*	-,387**
	Sig. (2-tailed)	,515	,280		<,001	<,001	<,001	,035	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
InkomenG	Pearson Correlation	,040	-,013	,468**	1	,237**	,109**	,246**	-,356**
	Sig. (2-tailed)	,127	,625	<,001		<,001	<,001	<,001	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
ControleWerkuren	Pearson Correlation	,081**	,077**	,168**	,237**	1	-,164**	,114**	-,227**
	Sig. (2-tailed)	,002	,003	<,001	<,001		<,001	<,001	<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
Werkdruk	Pearson Correlation	,030	-,003	,207**	,109**	-,164**	1	-,052*	,070**
	Sig. (2-tailed)	,263	,896	<,001	<,001	<,001		,049	,008
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
leeftijd	Pearson Correlation	-,093**	-,081**	,056*	,246**	,114**	-,052*	1	-,178**
	Sig. (2-tailed)	<,001	,002	,035	<,001	<,001	,049		<,001
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435
GeslachtG	Pearson Correlation	,051	,078**	-,387**	-,356**	-,227**	,070**	-,178**	1
	Sig. (2-tailed)	,052	,003	<,001	<,001	<,001	,008	<,001	
	N	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435	1435

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

		BereidheidMan telzorgFam Mean	BereidheidMan telzorgVrBu Mean
GeslachtG	Man	4,27	3,78
	Vrouw	4,34	3,89

Samenhang dummy en categorische variabele aan de hand van Cramer's V (nominale correlatie)

CROSSTABS

/TABLES=GeslachtG BY Opleiding_recode

/FORMAT=AVALUE TABLES

/STATISTICS=CHISQ PHI CORR

/CELLS=COUNT

/COUNT ROUND CELL.

GeslachtG * Opleiding_recode Crosstabulation

Count

		Opleiding_recode			Total
		Laag	Midden	Hoog	
GeslachtG	Man	69	238	468	775
	Vrouw	32	196	432	660
Total		101	434	900	1435

Symmetric Measures

		Value	Asymptotic Standard Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,083			,007
	Cramer's V	,083			,007
Interval by Interval	Pearson's R	,073	,026	2,772	,006 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,063	,026	2,392	,017 ^c
N of Valid Cases		1435			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Centreren en interactieterm

Centreren

DESCRIPTIVES VARIABLES=WerkurenG ControleWerkuren Werkdruk InkomenG
/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
WerkurenG	1435	1	120	33,33	11,045
ControleWerkuren	1435	1,00	5,00	3,7070	1,01777
Werkdruk	1435	1,00	5,00	2,9332	,69854
InkomenG	1435	1	12	5,36	2,480
Valid N (listwise)	1435				

COMPUTE WerkurenG_c=WerkurenG - 33.326132.

EXECUTE.

COMPUTE InkomenG_c=InkomenG - 5.356098.

EXECUTE.

COMPUTE ControleWerkuren_c=ControleWerkuren - 3.706969.

EXECUTE.

COMPUTE Werkdruk_c=Werkdruk - 2.933240.

EXECUTE.

Interactieterm

COMPUTE Werkuren_cXinkomen_c=WerkurenG_c * InkomenG_c.

EXECUTE.

COMPUTE Werkuren_cXcontrolewerkuren_c=WerkurenG_c *ControleWerkuren_c.

EXECUTE.

COMPUTE Werkuren_cXwerkdruk_c=WerkurenG_c *Werkdruk_c.

EXECUTE.

Modellschattingen

Analyse 1: bereidheid verlenen mantelzorg aan familie

Hypothese 1

Model 1a: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau}

Model 1b: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk}

Hypothese 2

Model 2a: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen}

Model 2b: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + interactie_{urenbetaaldwerk*inkomen}

Hypothese 3

Model 3a: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M2_{controlewerkuren}

Model 3b: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M2_{controlewerkuren} + interactie_{urenbetaaldwerk*controlewerkuren}

Hypothese 4

Model 4a: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M3_{werkdruk}

Model 4b: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M3_{werkdruk} + interactie_{urenbetaaldwerk*werkdruk}

Complete model (hypothese 2/3/4)

Model 5a: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + M2_{controlewerkuren} + M3_{werkdruk}

Model 5b: bereidheid verlenen mantelzorg familie + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +
X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + M2_{controlewerkuren} + M3_{werkdruk} + interactie_{urenbetaaldwerk*inkomen} +
interactie_{urenbetaaldwerk*controlewerkuren} + interactie_{urenbetaaldwerk*werkdruk}

Analyse 2: bereidheid verlenen mantelzorg aan vrienden/buren

Hypothese 1

Model 1a: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau}

Model 1b: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk}

Hypothese 2

Model 2a: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen}

Model 2b: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + interactie_{urenbetaaldwerk*inkomen}

Hypothese 3

Model 3a: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M2_{controlewerkuren}

Model 3b: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M2_{controlewerkuren} + interactie_{urenbetaaldwerk*controlewerkuren}

Hypothese 4

Model 4a: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M3_{werkdruk}

Model 4b: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M3_{werkdruk} + interactie_{urenbetaaldwerk*werkdruk}

Complete model (hypothese 2/3/4)

Model 5a: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + M2_{controlewerkuren} + M3_{werkdruk}

Model 5b: bereidheid verlenen mantelzorg vrienden/buren + C1_{leeftijd} + C2_{geslacht} + C3_{opleidingsniveau} +

X_{urenbetaaldwerk} + M1_{inkomen} + M2_{controlewerkuren} + M3_{werkdruk} + interactie_{urenbetaaldwerk*inkomen} +

interactie_{urenbetaaldwerk*controlewerkuren} + interactie_{urenbetaaldwerk*werkdruk}

Modelschattingen

y= bereidheid verlenen mantelzorg aan familie

Model 1a, 1b, 2a, 2b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER InkomenG_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXinkomen_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,133 ^a	,018	,015	,64660	,018	6,396	4	1430	<,001
2	,133 ^b	,018	,014	,64683	,000	,002	1	1429	,962
3	,146 ^c	,021	,017	,64583	,004	5,403	1	1428	,020
4	,148 ^d	,022	,017	,64589	,000	,720	1	1427	,396

a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd

b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c

c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, InkomenG_c

d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, InkomenG_c, Werkuren_cXinkomen_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta				Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,486	,068			66,345	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076		-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,035	,031		1,156	,248	,051	,031	,030	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081		-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,075	,038	-,053		-1,992	,047	-,032	-,053	-,052	,963	1,039
2	(Constant)	4,487	,068			65,823	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076		-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,038	,030		1,048	,295	,051	,028	,027	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081		-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,076	,038	-,053		-1,991	,047	-,032	-,053	-,052	,960	1,042
	WerkurenG_c	-7,974E-5	,002	-,001		-,047	,962	-,017	-,001	-,001	,848	1,180
3	(Constant)	4,500	,068			65,882	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,092		-3,288	,001	-,093	-,087	-,086	,872	1,147
	GeslachtG	,060	,039	,046		1,539	,124	,051	,041	,040	,781	1,280
	D1opleidinglaag	-,164	,072	-,064		-2,288	,022	-,089	-,060	-,060	,867	1,153
	D2opleidingmidden	-,043	,040	-,031		-1,072	,284	-,032	-,028	-,028	,846	1,182
	WerkurenG_c	-,002	,002	-,031		-,989	,323	-,017	-,026	-,026	,707	1,414
	InkomenG_c	,021	,009	,079		2,324	,020	,040	,061	,061	,600	1,665
4	(Constant)	4,493	,069			65,306	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,091		-3,233	,001	-,093	-,085	-,085	,869	1,151
	GeslachtG	,059	,039	,045		1,514	,130	,051	,040	,040	,781	1,281
	D1opleidinglaag	-,165	,072	-,065		-2,311	,021	-,089	-,061	-,061	,866	1,154
	D2opleidingmidden	-,046	,040	-,032		-1,132	,258	-,032	-,030	-,030	,842	1,188
	WerkurenG_c	-,002	,002	-,029		-,935	,350	-,017	-,025	-,024	,705	1,419
	InkomenG_c	,020	,009	,078		2,297	,022	,040	,061	,060	,600	1,667
	Werkuren_cXinkomen_c	,000	,000	,022		,848	,396	,027	,022	,022	,985	1,015

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

Model 3a en 3b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER ControleWerkuren_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXcontrolewerkuren_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,133 ^a	,018	,015	,64660	,018	6,396	4	1430	<,001
2	,133 ^b	,018	,014	,64683	,000	,002	1	1429	,962
3	,161 ^c	,026	,022	,64429	,008	12,275	1	1428	<,001
4	,162 ^d	,026	,021	,64447	,000	,216	1	1427	,642

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,486	,068		66,345	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,035	,031	1,156	,248	,051	,031	,030	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081	-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,075	,038	-,053	-1,992	,047	-,032	-,053	-,052	,963	1,039
2	(Constant)	4,487	,068		65,823	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,038	,030	1,048	,295	,051	,028	,027	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081	-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,076	,038	-,053	-1,991	,047	-,032	-,053	-,052	,960	1,042
3	(Constant)	4,486	,068		66,070	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,084	-3,078	,002	-,093	-,081	-,080	,924	1,082
	GeslachtG	,063	,038	,048	1,648	,100	,051	,044	,043	,797	1,255
	D1opleidinglaag	-,187	,069	-,073	-2,701	,007	-,089	-,071	-,071	,925	1,081
	D2opleidingmidden	-,057	,038	-,041	-1,507	,132	-,032	-,040	-,039	,942	1,061
4	(Constant)	4,485	,068		65,978	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,083	-3,070	,002	-,093	-,081	-,080	,924	1,082
	GeslachtG	,062	,038	,048	1,631	,103	,051	,043	,043	,796	1,257
	D1opleidinglaag	-,186	,069	-,073	-2,692	,007	-,089	-,071	-,070	,924	1,082
	D2opleidingmidden	-,058	,038	-,041	-1,525	,128	-,032	-,040	-,040	,941	1,063
4	WerkurenG_c	-,001	,002	-,010	-,342	,732	-,017	-,009	-,009	,842	1,188
	ControleWerkuren_c	,061	,017	,096	3,504	<,001	,081	,092	,092	,914	1,094
	Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	,001	,002	,012	,465	,642	,002	,012	,012	,970	1,031

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

Model 4a en 4b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER Werkdruk_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,133 ^a	,018	,015	,64660	,018	6,396	4	1430	<,001
2	,133 ^b	,018	,014	,64683	,000	,002	1	1429	,962
3	,133 ^c	,018	,014	,64702	,000	,151	1	1428	,698
4	,138 ^d	,019	,014	,64681	,001	1,934	1	1427	,165

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, Werkdruk_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, Werkdruk_c, Werkuren_cXwerkdruk_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,486	,068		66,345	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,035	,031	1,156	,248	,051	,031	,030	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081	-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,075	,038	-,053	-1,992	,047	-,032	-,053	-,052	,963	1,039
2	(Constant)	4,487	,068		65,823	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,038	,030	1,048	,295	,051	,028	,027	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081	-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,076	,038	-,053	-1,991	,047	-,032	-,053	-,052	,960	1,042
3	(Constant)	4,487	,068		65,798	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,781	,005	-,093	-,073	-,073	,930	1,076
	GeslachtG	,037	,038	,029	,978	,328	,051	,026	,026	,803	1,245
	D1opleidinglaag	-,204	,070	-,080	-2,926	,003	-,089	-,077	-,077	,917	1,091
	D2opleidingmidden	-,074	,038	-,052	-1,942	,052	-,032	-,051	-,051	,950	1,052
4	(Constant)	4,483	,068		65,729	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,077	-2,831	,005	-,093	-,075	-,074	,928	1,077
	GeslachtG	,041	,038	,031	1,072	,284	,051	,028	,028	,800	1,251
	D1opleidinglaag	-,200	,070	-,079	-2,872	,004	-,089	-,076	-,075	,916	1,092
	D2opleidingmidden	-,074	,038	-,052	-1,939	,053	-,032	-,051	-,051	,950	1,052
4	WerkurenG_c	,000	,002	,002	,063	,950	-,017	,002	,002	,777	1,287
	Werkdruk_c	,012	,026	,013	,472	,637	,030	,012	,012	,906	1,104
	Werkuren_cXwerkdruk_c	,003	,002	,037	1,391	,165	,033	,037	,036	,966	1,035

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

Model 5a en 5b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER InkomenG_c ControleWerkuren_c Werkdruk_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXinkomen_c Werkuren_cXcontrolewerkuren_c
Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,133 ^a	,018	,015	,64660	,018	6,396	4	1430	<,001
2	,133 ^b	,018	,014	,64683	,000	,002	1	1429	,962
3	,172 ^c	,030	,024	,64354	,012	5,875	3	1426	<,001
4	,177 ^d	,031	,024	,64369	,002	,779	3	1423	,505

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkdruk_c, InkomenG_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkdruk_c, InkomenG_c, Werkuren_cXinkomen_c, Werkuren_cXwerkdruk_c, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta				Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,486	,068			66,345	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076		-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,035	,031		1,156	,248	,051	,031	,030	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081		-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,075	,038	-,053		-1,992	,047	-,032	-,053	-,052	,963	1,039
2	(Constant)	4,487	,068			65,823	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076		-2,792	,005	-,093	-,074	-,073	,930	1,075
	GeslachtG	,040	,038	,030		1,048	,295	,051	,028	,027	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,207	,069	-,081		-3,000	,003	-,089	-,079	-,079	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,076	,038	-,053		-1,991	,047	-,032	-,053	-,052	,960	1,042
3	WerkurenG_c	-,7974E-5	,002	-,001		-,047	,962	-,017	-,001	-,001	,848	1,180
	(Constant)	4,497	,068			66,062	,000					
	leeftijd	-,005	,001	-,097		-3,472	<,001	-,093	-,092	-,091	,869	1,151
	GeslachtG	,074	,039	,057		1,893	,059	,051	,050	,049	,753	1,329
	D1opleidinglaag	-,139	,072	-,055		-1,928	,054	-,089	-,051	-,050	,849	1,178
4	D2opleidingmidden	-,025	,041	-,018		-,618	,537	-,032	-,016	-,016	,827	1,209
	WerkurenG_c	-,003	,002	-,043		-1,358	,175	-,017	-,036	-,035	,665	1,503
	InkomenG_c	,018	,009	,068		2,011	,045	,040	,053	,052	,596	1,679
	ControleWerkuren_c	,062	,018	,097		3,470	<,001	,081	,092	,091	,869	1,151
	Werkdruk_c	,028	,026	,030		1,079	,281	,030	,029	,028	,871	1,148
4	(Constant)	4,487	,069			65,412	,000					
	leeftijd	-,005	,001	-,097		-3,462	<,001	-,093	-,091	-,090	,864	1,158
	GeslachtG	,076	,039	,058		1,929	,054	,051	,051	,050	,749	1,335
	D1opleidinglaag	-,136	,072	-,053		-1,884	,060	-,089	-,050	-,049	,845	1,183
	D2opleidingmidden	-,028	,041	-,019		-,677	,498	-,032	-,018	-,018	,824	1,214
	WerkurenG_c	-,002	,002	-,040		-1,216	,224	-,017	-,032	-,032	,645	1,551
	InkomenG_c	,018	,009	,070		2,053	,040	,040	,054	,054	,586	1,707
	ControleWerkuren_c	,062	,018	,097		3,429	<,001	,081	,091	,089	,853	1,173
	Werkdruk_c	,029	,026	,031		1,111	,267	,030	,029	,029	,864	1,158
	Werkuren_cXinkomen_c	,000	,001	,020		,717	,474	,027	,019	,019	,903	1,107
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	,001	,002	,016		,559	,576	,002	,015	,015	,874	1,145	
Werkuren_cXwerkdruk_c	,002	,002	,029		1,076	,282	,033	,029	,028	,912	1,096	

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

y= bereidheid verlenen mantelzorg aan vrienden/buren

Model 1a, 1b, 2a, 2b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER InkomenG_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXinkomen_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,109 ^a	,012	,009	,70660	,012	4,296	4	1430	,002
2	,109 ^b	,012	,008	,70684	,000	,001	1	1429	,979
3	,111 ^c	,012	,008	,70693	,000	,649	1	1428	,420
4	,114 ^d	,013	,008	,70695	,001	,918	1	1427	,338

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, InkomenG_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, InkomenG_c, Werkuren_cXinkomen_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,963	,074		53,624	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,038	,063	2,372	,018	,078	,063	,062	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,026	-,988	,323	-,016	-,026	-,026	,963	1,039
2	(Constant)	3,963	,074		53,200	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,041	,063	2,177	,030	,078	,058	,057	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,027	-,988	,324	-,016	-,026	-,026	,960	1,042
3	(Constant)	3,968	,075		53,068	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,073	-2,593	,010	-,081	-,068	-,068	,872	1,147
	GeslachtG	,098	,042	,068	2,302	,021	,078	,061	,061	,781	1,280
	D1opleidinglaag	-,056	,078	-,020	-,709	,479	-,040	-,019	-,019	,867	1,153
	D2opleidingmidden	-,029	,044	-,019	-,650	,516	-,016	-,017	-,017	,846	1,182
4	(Constant)	3,977	,075		52,803	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,075	-2,645	,008	-,081	-,070	-,070	,869	1,151
	GeslachtG	,099	,042	,069	2,329	,020	,078	,062	,061	,781	1,281
	D1opleidinglaag	-,053	,078	-,019	-,681	,496	-,040	-,018	-,018	,866	1,154
	D2opleidingmidden	-,026	,044	-,017	-,578	,563	-,016	-,015	-,015	,842	1,188
4	WerkurenG_c	-,001	,002	-,013	-,410	,682	-,029	-,011	-,011	,705	1,419
	InkomenG_c	,008	,010	,028	,835	,404	-,013	,022	,022	,600	1,667
	Werkuren_cXinkomen_c	-,001	,001	-,025	-,958	,338	-,018	-,025	-,025	,985	1,015

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Model 3a en 3b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER ControleWerkuren_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXcontrolewerkuren_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,109 ^a	,012	,009	,70660	,012	4,296	4	1430	,002
2	,109 ^b	,012	,008	,70684	,000	,001	1	1429	,979
3	,148 ^c	,022	,018	,70353	,010	14,497	1	1428	<,001
4	,150 ^d	,022	,018	,70355	,001	,924	1	1427	,337

a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd

b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c

c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c

d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,963	,074		53,624	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,038	,063	2,372	,018	,078	,063	,062	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,026	-,988	,323	-,016	-,026	-,026	,963	1,039
2	(Constant)	3,963	,074		53,200	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,041	,063	2,177	,030	,078	,058	,057	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,027	-,988	,324	-,016	-,026	-,026	,960	1,042
3	(Constant)	3,962	,074		53,437	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,783	,005	-,081	-,073	-,073	,924	1,082
	GeslachtG	,118	,042	,083	2,819	,005	,078	,074	,074	,797	1,255
	D1opleidinglaag	-,048	,076	-,017	-,629	,529	-,040	-,017	-,016	,925	1,081
	D2opleidingmidden	-,020	,042	-,013	-,468	,640	-,016	-,012	-,012	,942	1,061
	WerkurenG_c	-,001	,002	-,010	-,347	,729	-,029	-,009	-,009	,842	1,188
4	(Constant)	3,965	,074		53,431	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,076	-2,796	,005	-,081	-,074	-,073	,924	1,082
	GeslachtG	,119	,042	,084	2,850	,004	,078	,075	,075	,796	1,257
	D1opleidinglaag	-,049	,076	-,018	-,645	,519	-,040	-,017	-,017	,924	1,082
	D2opleidingmidden	-,018	,042	-,012	-,427	,669	-,016	-,011	-,011	,941	1,063
	WerkurenG_c	,000	,002	-,007	-,247	,805	-,029	-,007	-,006	,833	1,201
	ControleWerkuren_c	,070	,019	,101	3,649	<,001	,077	,096	,096	,899	1,113
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	-,002	,002	-,026	-,961	,337	-,034	-,025	-,025	,970	1,031	

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Model 4a en 4b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER Werkdruk_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,109 ^a	,012	,009	,70660	,012	4,296	4	1430	,002
2	,109 ^b	,012	,008	,70684	,000	,001	1	1429	,979
3	,110 ^c	,012	,008	,70698	,000	,433	1	1428	,511
4	,120 ^d	,014	,010	,70643	,002	3,241	1	1427	,072

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, Werkdruk_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, Werkdruk_c, Werkuren_cXwerkdruk_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,963	,074		53,624	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,038	,063	2,372	,018	,078	,063	,062	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,026	-,988	,323	-,016	-,026	-,026	,963	1,039
2	(Constant)	3,963	,074		53,200	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,041	,063	2,177	,030	,078	,058	,057	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,027	-,988	,324	-,016	-,026	-,026	,960	1,042
3	(Constant)	3,963	,075		53,193	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,068	-2,485	,013	-,081	-,066	-,065	,930	1,076
	GeslachtG	,094	,042	,066	2,251	,025	,078	,059	,059	,803	1,245
	D1opleidinglaag	-,078	,076	-,028	-1,029	,304	-,040	-,027	-,027	,917	1,091
	D2opleidingmidden	-,044	,042	-,028	-1,048	,295	-,016	-,028	-,028	,950	1,052
4	(Constant)	3,958	,074		53,137	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,070	-2,551	,011	-,081	-,067	-,067	,928	1,077
	GeslachtG	,099	,042	,070	2,371	,018	,078	,063	,062	,800	1,251
	D1opleidinglaag	-,073	,076	-,026	-,959	,337	-,040	-,025	-,025	,916	1,092
	D2opleidingmidden	-,043	,042	-,028	-1,043	,297	-,016	-,028	-,027	,950	1,052
4	WerkurenG_c	,001	,002	,012	,403	,687	-,029	,011	,011	,777	1,287
	Werkdruk_c	-,015	,028	-,015	-,548	,584	-,003	-,015	-,014	,906	1,104
	Werkuren_cXwerkdruk_c	,004	,002	,048	1,800	,072	,044	,048	,047	,966	1,035

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Model 5a en 5b.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden
/METHOD=ENTER WerkurenG_c
/METHOD=ENTER InkomenG_c ControleWerkuren_c Werkdruk_c
/METHOD=ENTER Werkuren_cXinkomen_c Werkuren_cXcontrolewerkuren_c
Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,109 ^a	,012	,009	,70660	,012	4,296	4	1430	,002
2	,109 ^b	,012	,008	,70684	,000	,001	1	1429	,979
3	,148 ^c	,022	,016	,70396	,010	4,908	3	1426	,002
4	,156 ^d	,024	,017	,70386	,002	1,142	3	1423	,331

- a. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd
- b. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c
- c. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkdruk_c, InkomenG_c
- d. Predictors: (Constant), D2opleidingmidden, GeslachtG, D1opleidinglaag, leeftijd, WerkurenG_c, ControleWerkuren_c, Werkdruk_c, InkomenG_c, Werkuren_cXinkomen_c, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,963	,074		53,624	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,038	,063	2,372	,018	,078	,063	,062	,965	1,036
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,026	-,988	,323	-,016	-,026	-,026	,963	1,039
2	(Constant)	3,963	,074		53,200	,000					
	leeftijd	-,003	,001	-,067	-2,471	,014	-,081	-,065	-,065	,930	1,075
	GeslachtG	,090	,041	,063	2,177	,030	,078	,058	,057	,822	1,217
	D1opleidinglaag	-,072	,076	-,026	-,954	,340	-,040	-,025	-,025	,932	1,073
	D2opleidingmidden	-,041	,041	-,027	-,988	,324	-,016	-,026	-,026	,960	1,042
	WerkurenG_c	-4,880E-5	,002	-,001	-,027	,979	-,029	-,001	-,001	,848	1,180
3	(Constant)	3,965	,074		53,244	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,079	-2,814	,005	-,081	-,074	-,074	,869	1,151
	GeslachtG	,121	,043	,085	2,824	,005	,078	,075	,074	,753	1,329
	D1opleidinglaag	-,037	,079	-,013	-,466	,642	-,040	-,012	-,012	,849	1,178
	D2opleidingmidden	-,012	,044	-,008	-,267	,790	-,016	-,007	-,007	,827	1,209
	WerkurenG_c	-,001	,002	-,017	-,522	,602	-,029	-,014	-,014	,665	1,503
	InkomenG_c	,005	,010	,016	,481	,631	-,013	,013	,013	,596	1,679
	ControleWerkuren_c	,072	,020	,104	3,691	<,001	,077	,097	,097	,869	1,151
	Werkdruk_c	,003	,029	,003	,106	,915	-,003	,003	,003	,871	1,148
4	(Constant)	3,970	,075		52,930	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,082	-2,902	,004	-,081	-,077	-,076	,864	1,158
	GeslachtG	,126	,043	,089	2,934	,003	,078	,078	,077	,749	1,335
	D1opleidinglaag	-,033	,079	-,012	-,412	,680	-,040	-,011	-,011	,845	1,183
	D2opleidingmidden	-,009	,045	-,006	-,207	,836	-,016	-,005	-,005	,824	1,214
	WerkurenG_c	-,001	,002	-,010	-,291	,771	-,029	-,008	-,008	,645	1,551
	InkomenG_c	,005	,010	,017	,492	,623	-,013	,013	,013	,586	1,707
	ControleWerkuren_c	,068	,020	,097	3,422	<,001	,077	,090	,090	,853	1,173
	Werkdruk_c	,005	,029	,005	,162	,871	-,003	,004	,004	,864	1,158
	Werkuren_cXinkomen_c	,000	,001	-,023	-,852	,394	-,018	-,023	-,022	,903	1,107
	Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	-,001	,002	-,013	-,476	,634	-,034	-,013	-,012	,874	1,145
Werkuren_cXwerkdruk_c	,003	,002	,041	1,478	,140	,044	,039	,039	,912	1,096	

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Bijlage III: controle assumpties

REGRESSION

```
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N  
/MISSING LISTWISE  
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE  
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)  
/NOORIGIN  
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam  
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden WerkurenG_c  
InkomenG_c  
ControleWerkuren_c Werkdruk_c Werkuren_cXinkomen_c  
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c Werkuren_cXwerkdruk_c  
/PARTIALPLOT ALL  
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)  
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)  
/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.
```

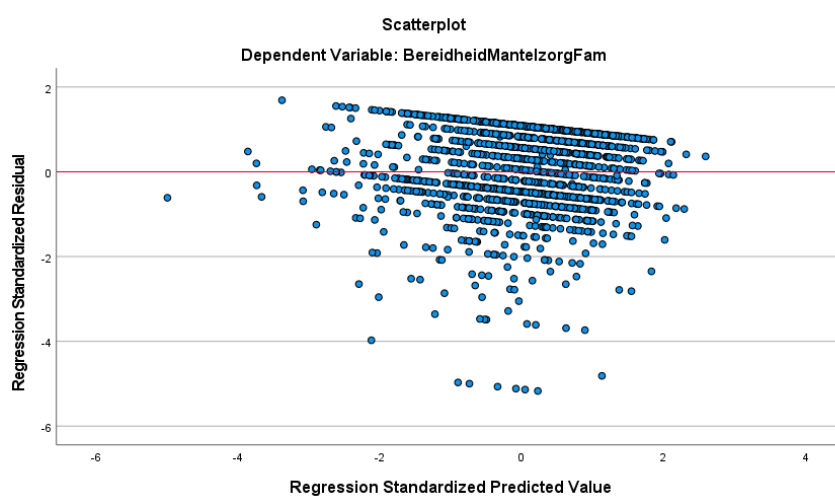
Controle assumpties (y=bereidheid mantelzorg familie)

1) De eerste assumptie is onafhankelijkheid. Deze assumptie heeft als vereiste dat het onderzoek gebaseerd is op een aselecte steekproef met onafhankelijke observaties. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het panel van Planbureau Fryslân. Het panel wordt gevormd door een willekeurige steekproef te trekken binnen de gehele onderzoekspopulatie. Om representativiteit te waarborgen worden de verschillende steekproeven per gemeente en per leeftijdsgroep getrokken. Binnen dit onderzoek heeft de hele onderzoekspopulatie een gelijke kans gehad om deel uit te maken van de steekproef. De grote steekproefgrootte zorgt ervoor dat er aangenomen kan worden dat de observaties onafhankelijk zijn van elkaar en dat respondenten dus niet worden beïnvloed door elkaar. Er kan vanuit gegaan worden dat de assumptie onafhankelijkheid niet geschonden wordt binnen dit onderzoek.

2) De tweede assumptie is lineariteit. Deze assumptie veronderstelt een lineair verband tussen de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (afhankelijke variabele) en het aantal uren betaald werk (onafhankelijke variabele). Het spreidingsdiagram van de residuen laat zien of deze assumptie geschonden wordt (Figuur A). Er is sprake van een lineair verband wanneer de gestandaardiseerde residuen willekeurig verspreid liggen rondom de rode nullijn (ongeveer

evenveel punten boven als onder de lijn voor elke x-waarde). Dit zou betekenen dat de gemiddelde waarde voor elke set x-waarden gelijk is aan nul. Een lineair verband stelt namelijk dat de invloed van x op y even groot is bij elke waarde van x. In Figuur A is te zien dat de punten niet volledig willekeurig verspreid liggen rondom de nullijn. Gezien het feit dat er niet opvallend meer punten onder of boven de nullijn liggen, en er dus geen systematisch patroon te zien is, kan er vanuit gegaan worden dat de assumptie lineariteit waarschijnlijk niet geschonden wordt.

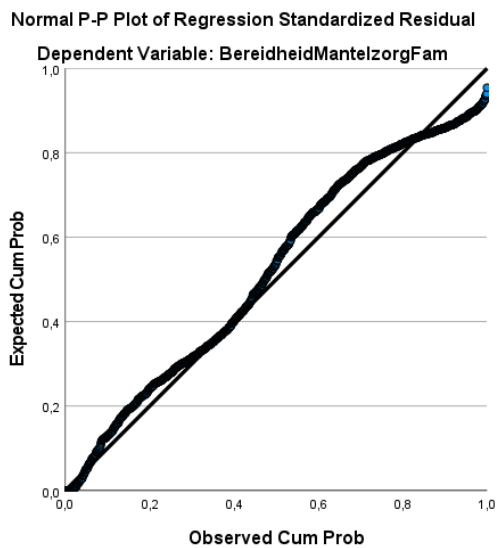
3) De derde assumptie is homoscedasticiteit. Homoscedasticiteit betekent dat voor elke set x-waarden de standaarddeviatie van de residuen constant is. Bij het controleren van deze assumptie wordt ook gebruik gemaakt van de spreidingsdiagram van de residuen (Figuur A). De standaarddeviatie van de residuen is constant wanneer de afstand tussen het laagste en het hoogste punt gelijk is voor elke set x-waarden. In Figuur A is de zien dat de afstand tussen het laagste en hoogste punt kleiner is aan de uiteinden van de puntenwolk en groter is in het midden. Dit kan erop wijzen dat de standaarddeviatie van de residuen niet overal helemaal gelijk is. Er is echter geen duidelijk systematisch patroon te zien in de puntenwolk. Er kan vanuit gegaan worden dat de assumptie homoscedasticiteit waarschijnlijk niet of licht geschonden wordt.



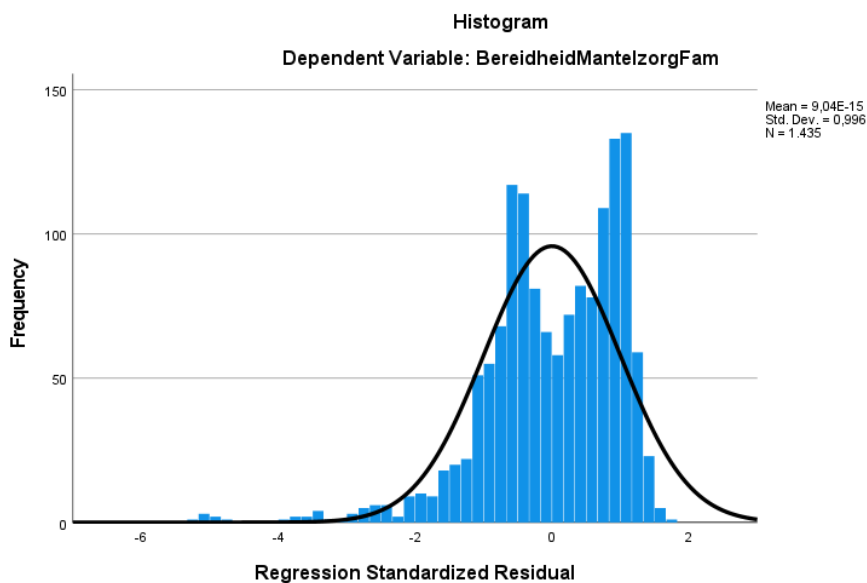
Figuur A: spreidingsdiagram residuen

4) de vierde assumptie is normaliteit. Deze assumptie stelt dat de conditionele verdeling van y normaal verdeeld is (verdeling van de residuen normaal). Om de assumptie normaliteit te checken wordt gekeken naar een pp-plot (Figuur B) en het histogram van gestandaardiseerde residuen (Figuur C). Er is sprake van normaliteit wanneer de punten allemaal ongeveer op de lijn liggen in de pp-plot. De pp-plot in Figuur B laat een duidelijke s-curve zien. Dit kan duiden op een te gepiekte of te platte verdeling. Om een meer gedetailleerd beeld te krijgen van de verdeling kan

gekeken worden naar het histogram van gestandaardiseerde residuen. Figuur C laat zien dat er sprake is van een te gepiekte verdeling met twee hoge pieken. Daarnaast vallen de staarten van het histogram (vooral rechts) niet goed in de normale curve. Dit wijst op een duidelijke schending van de assumptie normaliteit. Deze schending kan van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de p-waarden en betrouwbaarheidsintervallen. Dit kan ervoor zorgen dat er onterecht geconcludeerd wordt dat bepaalde waarden significant zijn, terwijl dit in werkelijkheid niet zo is (type I-fout). Bij grotere steekproeven heeft schending van de assumptie normaliteit minder impact op de accuraatheid van de resultaten.



Figuur B: pp-plot



Figuur C: histogram gestandaardiseerde residuen

REGRESSION

```
/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden WerkurenG_c
InkomenG_c
  ControleWerkuren_c Werkdruk_c Werkuren_cXinkomen_c
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c Werkuren_cXwerkdruk_c
/PARTIALPLOT ALL
/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)
/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID) NORMPROB(ZRESID)
/SAVE ZPRED COOK LEVER ZRESID DFBETA DFFIT.
```

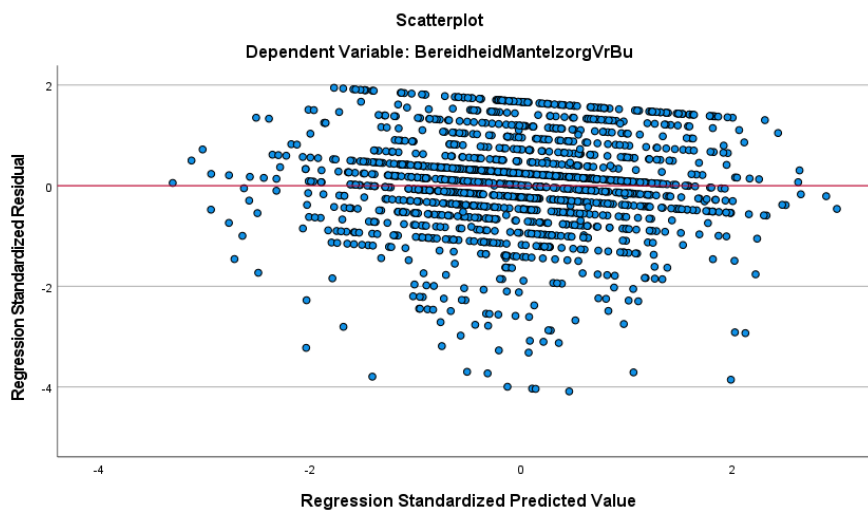
Controle assumpties (y=bereidheid mantelzorg vrienden/buren)

1) De eerste assumptie is onafhankelijkheid. Deze assumptie heeft als vereiste dat het onderzoek gebaseerd is op een aselechte steekproef met onafhankelijke observaties. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het panel van Planbureau Fryslân. Het panel wordt gevormd door een willekeurige steekproef te trekken binnen de gehele onderzoekspopulatie. Om representativiteit te waarborgen worden de verschillende steekproeven per gemeente en per leeftijdsgroep getrokken. Binnen dit onderzoek heeft de hele onderzoekspopulatie een gelijke kans gehad om deel uit te maken van de steekproef. De grote steekproefgrootte zorgt ervoor dat er aangenomen kan worden dat de observaties onafhankelijk zijn van elkaar en dat respondenten dus niet worden beïnvloed door elkaar. Er kan vanuit gegaan worden dat de assumptie onafhankelijkheid niet geschonden wordt binnen dit onderzoek.

2) De tweede assumptie is lineariteit. Deze assumptie veronderstelt een lineair verband tussen de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie (afhankelijke variabele) en het aantal uren betaald werk (onafhankelijke variabele). Het spreidingsdiagram van de residuen laat zien of deze assumptie geschonden wordt (Figuur D). Er is sprake van een lineair verband wanneer de gestandaardiseerde residuen willekeurig verspreid liggen rondom de rode nullijn (ongeveer evenveel punten boven als onder de lijn voor elke x-waarde). Dit zou betekenen dat de

gemiddelde waarde voor elke set x-waarden gelijk is aan nul. Een lineair verband stelt namelijk dat de invloed van x op y even groot is bij elke waarde van x. In Figuur D is te zien dat de punten redelijk willekeurig verspreid liggen rondom de nullijn. Gezien het feit dat er niet opvallend meer punten onder of boven de nullijn liggen, en er dus geen systematisch patroon te zien is, kan er vanuit gegaan worden dat de assumptie lineariteit waarschijnlijk niet geschonden wordt.

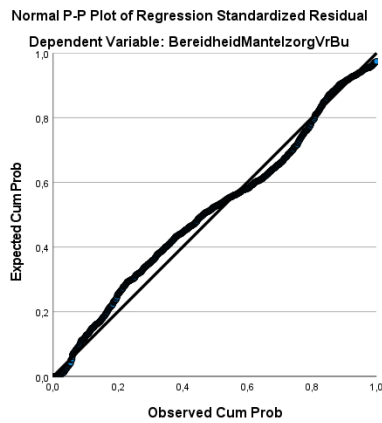
3) De derde assumptie is homoscedasticiteit. Homoscedasticiteit betekent dat voor elke set x-waarden de standaarddeviatie van de residuen constant is. Bij het controleren van deze assumptie wordt ook gebruik gemaakt van de spreidingsdiagram van de residuen (Figuur D). De standaarddeviatie van de residuen is constant wanneer de afstand tussen het laagste en het hoogste punt gelijk is voor elke set x-waarden. In Figuur D is de zien dat de afstand tussen het laagste en hoogste punt iets kleiner is aan het linker uiteinde van de puntenwolk. Verder is de afstand tussen het laagste en hoogste punt overal redelijk gelijk. Er kan vanuit gegaan worden dat de assumptie homoscedasticiteit waarschijnlijk niet geschonden wordt.



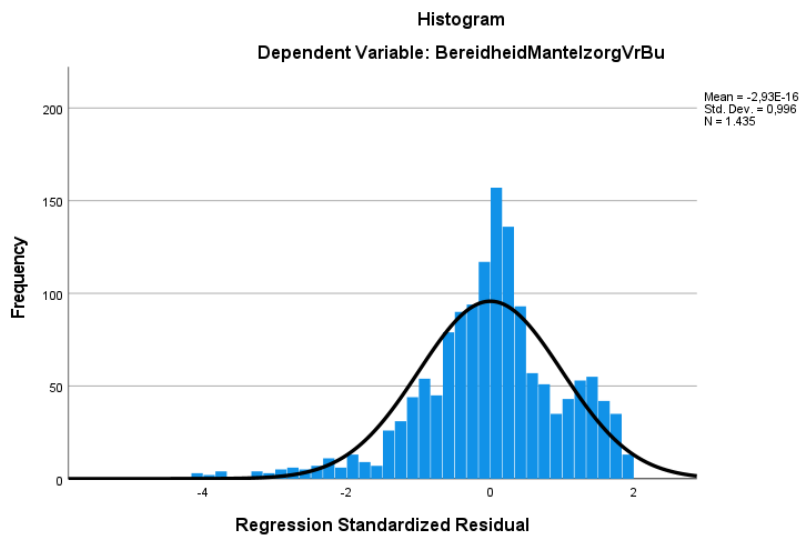
Figuur D: spreidingsdiagram residuen

4) de vierde assumptie is normaliteit. Deze assumptie stelt dat de conditionele verdeling van y normaal verdeeld is (verdeling van de residuen normaal). Om de assumptie normaliteit te checken wordt gekeken naar een pp-plot (Figuur E) en het histogram van gestandaardiseerde residuen (Figuur F). Er is sprake van normaliteit wanneer de punten allemaal ongeveer op de lijn liggen in de pp-plot. De pp-plot in Figuur B laat een duidelijke s-curve zien. Dit kan duiden op een te gepiekte of te platte verdeling. Om een meer gedetailleerd beeld te krijgen van de verdeling kan gekeken worden naar het histogram van gestandaardiseerde residuen. Figuur F laat zien dat er sprake is van een te gepiekte verdeling met één hoge piek. Daarnaast vallen de staarten van het histogram (vooral rechts) niet goed in de normale curve. Dit wijst op een duidelijke schending

van de assumptie normaliteit. Deze schending kan van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de p-waarden en betrouwbaarheidsintervallen. Dit kan ervoor zorgen dat er onterecht geconcludeerd wordt dat bepaalde waarden significant zijn, terwijl dit in werkelijkheid niet zo is (type I-fout). Bij grotere steekproeven heeft schending van de assumptie normaliteit minder impact op de accuraatheid van de resultaten.



Figuur E: pp-plot



Figuur F: histogram gestandaardiseerde residuen

Bijlage IV: multicollineariteit en uitbijters

VIF-waarden y= bereidheid verlenen mantelzorg aan familie

		Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF	
1	(Constant)	4,486	,068		66,345	,000						
	leeftijd	-.004	,001	-.076	-2,792	,005	-.093	-.074	-.073	,930	1,075	
	GeslachtG	,040	,035	,031	1,156	,248	,051	,031	,030	,965	1,036	
	D1opleidinglaag	-.207	,069	-.081	-3,000	,003	-.089	-.079	-.079	,932	1,073	
	D2opleidingmidden	-.075	,038	-.053	-1,992	,047	-.032	-.053	-.052	,963	1,039	
	(Constant)	4,487	,068		65,823	,000						
2	leeftijd	-.004	,001	-.076	-2,792	,005	-.093	-.074	-.073	,930	1,075	
	GeslachtG	,040	,038	,030	1,048	,295	,051	,028	,027	,822	1,217	
	D1opleidinglaag	-.207	,069	-.081	-3,000	,003	-.089	-.079	-.079	,932	1,073	
	D2opleidingmidden	-.076	,038	-.053	-1,991	,047	-.032	-.053	-.052	,960	1,042	
	WerkurenG_c	-7,974E-5	,002	-.001	-.047	,962	-.017	-.001	-.001	,848	1,180	
	(Constant)	4,497	,068		66,062	,000						
3	leeftijd	-.005	,001	-.097	-3,472	<,001	-.093	-.092	-.091	,869	1,151	
	GeslachtG	,074	,039	,057	1,893	,059	,051	,050	,049	,753	1,329	
	D1opleidinglaag	-.139	,072	-.055	-1,928	,054	-.089	-.051	-.050	,849	1,178	
	D2opleidingmidden	-.025	,041	-.018	-.618	,537	-.032	-.016	-.016	,827	1,209	
	WerkurenG_c	-.003	,002	-.043	-1,358	,175	-.017	-.036	-.035	,665	1,503	
	InkomenG_c	,018	,009	,068	2,011	,045	,040	,053	,052	,596	1,679	
	ControleWerkuren_c	,062	,018	,097	3,470	<,001	,081	,092	,091	,869	1,151	
	Werkdruk_c	,028	,026	,030	1,079	,281	,030	,029	,028	,871	1,148	
	(Constant)	4,487	,069		65,412	,000						
	leeftijd	-.005	,001	-.097	-3,462	<,001	-.093	-.091	-.090	,864	1,158	
	GeslachtG	,076	,039	,058	1,929	,054	,051	,051	,050	,749	1,335	
D1opleidinglaag	-.136	,072	-.053	-1,884	,060	-.089	-.050	-.049	,845	1,183		
D2opleidingmidden	-.028	,041	-.019	-.677	,498	-.032	-.018	-.018	,824	1,214		
WerkurenG_c	-.002	,002	-.040	-1,216	,224	-.017	-.032	-.032	,645	1,551		
InkomenG_c	,018	,009	,070	2,053	,040	,040	,054	,054	,586	1,707		
ControleWerkuren_c	,062	,018	,097	3,429	<,001	,081	,091	,089	,853	1,173		
Werkdruk_c	,029	,026	,031	1,111	,267	,030	,029	,029	,864	1,158		
Werkuren_cXinkomen_c	,000	,001	,020	,717	,474	,027	,019	,019	,903	1,107		
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	,001	,002	,016	,559	,576	,002	,015	,015	,874	1,145		
Werkuren_cXwerkdruk_c	,002	,002	,029	1,076	,282	,033	,029	,028	,912	1,096		

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

VIF-waarden y= bereidheid verlenen mantelzorg aan vrienden/buren

		Coefficients ^a										
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF	
1	(Constant)	3,963	,074		53,624	,000						
	leeftijd	-.003	,001	-.067	-2,471	,014	-.081	-.065	-.065	,930	1,075	
	GeslachtG	,090	,038	,063	2,372	,018	,078	,063	,062	,965	1,036	
	D1opleidinglaag	-.072	,076	-.026	-.954	,340	-.040	-.025	-.025	,932	1,073	
	D2opleidingmidden	-.041	,041	-.026	-.988	,323	-.016	-.026	-.026	,963	1,039	
	(Constant)	3,963	,074		53,200	,000						
2	leeftijd	-.003	,001	-.067	-2,471	,014	-.081	-.065	-.065	,930	1,075	
	GeslachtG	,090	,041	,063	2,177	,030	,078	,058	,057	,822	1,217	
	D1opleidinglaag	-.072	,076	-.026	-.954	,340	-.040	-.025	-.025	,932	1,073	
	D2opleidingmidden	-.041	,041	-.027	-.988	,324	-.016	-.026	-.026	,960	1,042	
	WerkurenG_c	-4,880E-5	,002	-.001	-.027	,979	-.029	-.001	-.001	,848	1,180	
	(Constant)	3,965	,074		53,244	,000						
3	leeftijd	-.004	,001	-.079	-2,814	,005	-.081	-.074	-.074	,869	1,151	
	GeslachtG	,121	,043	,085	2,824	,005	,078	,075	,074	,753	1,329	
	D1opleidinglaag	-.037	,079	-.013	-.466	,642	-.040	-.012	-.012	,849	1,178	
	D2opleidingmidden	-.012	,044	-.008	-.267	,790	-.016	-.007	-.007	,827	1,209	
	WerkurenG_c	-.001	,002	-.017	-.522	,602	-.029	-.014	-.014	,665	1,503	
	InkomenG_c	,005	,010	,016	,481	,631	-.013	,013	,013	,596	1,679	
	ControleWerkuren_c	,072	,020	,104	3,691	<,001	,077	,097	,097	,869	1,151	
	Werkdruk_c	,003	,029	,003	,106	,915	-.003	,003	,003	,871	1,148	
	(Constant)	3,970	,075		52,930	,000						
	leeftijd	-.004	,001	-.082	-2,902	,004	-.081	-.077	-.076	,864	1,158	
	GeslachtG	,126	,043	,089	2,934	,003	,078	,078	,077	,749	1,335	
D1opleidinglaag	-.033	,079	-.012	-.412	,680	-.040	-.011	-.011	,845	1,183		
D2opleidingmidden	-.009	,045	-.006	-.207	,836	-.016	-.005	-.005	,824	1,214		
WerkurenG_c	-.001	,002	-.010	-.291	,771	-.029	-.008	-.008	,645	1,551		
InkomenG_c	,005	,010	,017	,492	,623	-.013	,013	,013	,586	1,707		
ControleWerkuren_c	,068	,020	,097	3,422	<,001	,077	,090	,090	,853	1,173		
Werkdruk_c	,005	,029	,005	,162	,871	-.003	,004	,004	,864	1,158		
Werkuren_cXinkomen_c	,000	,001	-.023	-.852	,394	-.018	-.023	-.022	,903	1,107		
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	-.001	,002	-.013	-.476	,634	-.034	-.013	-.012	,874	1,145		
Werkuren_cXwerkdruk_c	,003	,002	,041	1,478	,140	,044	,039	,039	,912	1,096		

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVrBu

Uitbijters en invloedrijke punten

Er wordt gekeken naar vijf verschillende maten om uitbijters of invloedrijke punten te identificeren: Leverage, DFFIT, Cook's Distance, gestandaardiseerde residuen en DFBETA.

Als eerst hebben alle respondenten een casenummer gekregen. Zo kan goed gekeken worden welke respondenten op meerdere uitbijtermaten afwijkende scores hebben.

```
COMPUTE Case=$CASENUM.
```

```
EXECUTE.
```

Gestandaardiseerde residuen:

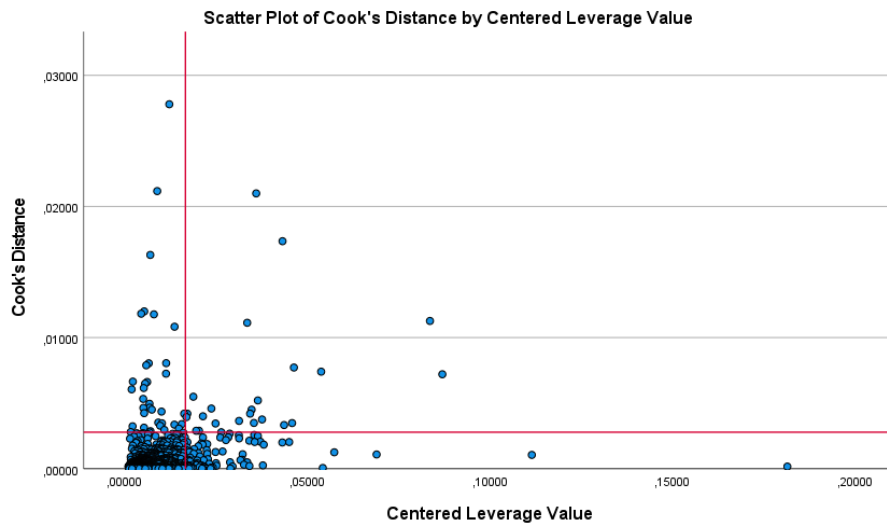
De gestandaardiseerde residuen laten zien hoe de geschatte waarden afwijken van de daadwerkelijke observaties. Deze residuen zijn omgezet naar standaardmaten. Een waarde onder de -3 of boven de 3 wordt gezien als mogelijke uitbijter. Er zijn 18 cases met een waarde lager dan -3 en 0 cases met een waarde hoger dan 3 (y =mantelzorgbereidheid familie). Er zijn 16 cases met een waarde lager dan -3 en 0 cases met een waarde hoger dan 3 (y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren). Tabel A en B laten de 10 cases zien met de hoogste en/of laagste waarden onder/boven de grens. Tabel A heeft betrekking op de analyse over de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie en Tabel B heeft betrekking op de analyse over de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/buren.

Leverage:

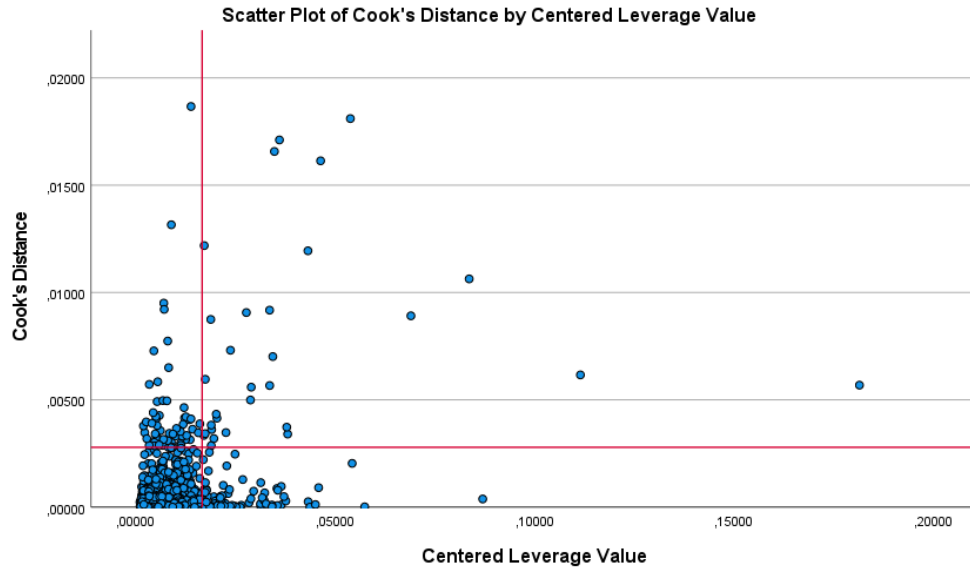
Leverage is een maat om uitbijters in de x-richting te identificeren. Deze uitbijters kunnen invloed hebben op de regressielijn. Dit heeft te maken met hoe veel een punt verschilt van het gemiddelde. Er wordt gebruikt gemaakt van de volgende vuistregel om punten die te veel invloed hebben op de regressielijn te identificeren: $\frac{2 \cdot p}{n}$. p =aantal geschatte parameters in het model. Er wordt dus een grenswaarde gehanteerd van $\frac{2 \cdot 12}{1435} = 0.01672$. Cases met een hogere waarde kunnen mogelijk een te grote invloed hebben. Bij beide analyses zijn er 110 cases met een hogere waarde (dit is gelijk voor beide analyses want Leverage kijkt alleen naar de onafhankelijke variabelen). De 10 hoogste waarden zijn terug te zien in Tabel A en B. Daarnaast is dit ook goed terug te zien in Figuur G (y =mantelzorgbereidheid familie) en Figuur H (y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren). De punten rechts van de verticale rode lijn vallen buiten de grenswaarde.

Cook's Distance:

Cook's Distance is een maatstaf voor uitbijters of invloedrijke punten die de invloed van een bepaalde case op de voorspelde waarden van alle observaties in de dataset beoordeelt. De waarde van de Cook's Distance wordt zowel beïnvloed door de gestandaardiseerde residuen als door de Leverage. Wanneer deze waarden (te) hoog zijn zal de Cook's Distance ook hoog zijn. Waarden boven de 1 vormen een probleem voor de analyses. Dit is echter een uitzonderlijk hoge waarde. Om andere mogelijk (te) hoge waarden te identificeren wordt binnen dit onderzoek een andere vuistregel gebruikt: $\frac{4}{n}$. Voor dit onderzoek betekent dat een grenswaarde gehanteerd wordt van $\frac{4}{1435}=0.00279$. Waarden hoger dan deze waarde kunnen mogelijk problemen veroorzaken. y =mantelzorgbereidheid familie 58 waarden boven de grens en y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren 87 waarden boven de grens. De 10 hoogste waarden zijn terug te zien in Tabel A en B. Daarnaast is dit ook goed terug te zien in Figuur G (y =mantelzorgbereidheid familie) en Figuur H (y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren). De punten boven de horizontale rode lijn vallen boven de grenswaarde.



Figuur G: spreidingsgrafiek Cook's Distance en Leverage (y =mantelzorgbereidheid familie)



Figuur H: spreidingsgrafiek Cook's Distance en Leverage (y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren)

DFFIT:

DFFIT identificeert uitbijters en invloedrijke punten door te kijken naar het effect van het weglaten van een bepaalde case op de modelfit. Een te hoge of lage DFFIT waarde kan problemen veroorzaken. Er is geen vuistregel voor een te hoge of lage waarde. Bij y =mantelzorgbereidheid familie lopen de waarden van minimaal -0.06198 tot maximaal 0.06875. Bij y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren lopen de waarden van minimaal -0.07303 tot maximaal 0.07846. Dit zijn allemaal redelijk lage waarden. Deze waarden zijn terug te vinden in Tabel A en B.

DFBETA:

DFBETA identificeert uitbijters en invloedrijke punten door te kijken naar het effect van het weglaten van een bepaalde case op de schatting van de regressie coëfficiënten. Voor DFBETA is ook geen vuistregel. Er zal dus enkel gekeken worden naar uitschieters met een enorm lage of hoge waarde. Deze waarden worden dus per parameter bekeken. De hoogste waarde die gevonden is is 0.01157 en de laagste waarde is -0.03583. Dit zijn lage waarden en er zijn geen hoge of lage uitschieters. De DFBETA waarden wijzen niet op uitbijters of invloedrijke punten.

Conclusie uitbijters en invloedrijke punten

De vijf verschillende uitbijtermaten hebben een beeld gegeven van mogelijke uitbijters. Cases die op drie of meer dan drie van de maten een te hoge/te lage waarde hebben worden geïdentificeerd als mogelijke uitbijters of invloedrijke punten. Er is voor gekozen om DFFIT en DFBETA niet mee te nemen in de uiteindelijke controle, doordat deze waarden niet beoordeeld kunnen worden aan de hand van een vaste vuistregel. Deze waarden zijn allemaal dusdanig laag dat dit waarschijnlijk geen of een minimale invloed heeft. Er wordt wel gekeken naar de cases die op zowel gestandaardiseerde residuen, Leverage en Cook's Distance overschrijdende waarden hebben.

Uitbijters gestandaardiseerde residuen (≥ 3) & Leverage & Cook's Distance.

```
DATASET COPY Uitbijters.
```

```
DATASET ACTIVATE Uitbijters.
```

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
SELECT IF (ZRE_2  $\geq$  3 & LEV_2 > 0.01672 & COO_2 > 0.00279).
```

```
EXECUTE.
```

Uitbijters gestandaardiseerde residuen (≤ -3) & Leverage & Cook's Distance.

```
DATASET COPY Uitbijters.
```

```
DATASET ACTIVATE Uitbijters.
```

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
SELECT IF (ZRE_2  $\leq$  -3 & LEV_2 > 0.01672 & COO_2 > 0.00279).
```

```
EXECUTE.
```

Deze controles laten zien dat er geen cases zijn die op alle drie de uitbijtermaten een te hoge of te lage waarde hebben.

Om de eventuele uitbijters en invloedrijke punten nog beter te onderzoeken is er ook nog gekeken naar cases die op Leverage en Cook's Distance een overschrijdende waarde hebben. In Figuur G en H is namelijk te zien dan er een aantal cases buiten beide rode lijnen vallen.

Uitbijters Leverage & Cook's Distance.

```
DATASET COPY UitbijtersLCD.
```

```
DATASET ACTIVATE UitbijtersLCD.
```

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
SELECT IF (LEV_1 > 0.01672 & COO_1 > 0.00279).
```

```
EXECUTE.
```

Bij y=mantelzorgbereidheid familie gaat het om 23 cases. Bij y=mantelzorgbereidheid vrienden/buren gaat het om 30 cases. Het controleren van uitbijters en invloedrijke punten is van groot belang, aangezien deze cases invloed kunnen hebben op de dataset en de analyses. Zo kunnen de resultaten van analyses vertekend worden, dit kan leiden tot onbetrouwbare conclusies. Daarnaast is het belangrijk om te vermelden dat uitbijters en invloedrijke punten ook niet zomaar verwijderd mogen worden. Zolang het geen foutieve data is horen de afwijkende cases ook bij het onderzoek. Uitbijters en invloedrijke punten kunnen ook juist hele relevante informatie bevatten. Om het effect van de uitbijters en invloedrijke punten te beoordelen worden de twee complete modellen nog eens opnieuw geschat, maar dan zonder de cases die op Leverage en Cook's Distance een overschrijdende waarde hebben.

Filteren uitbijters uit dataset.

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.
```

```
FILTER OFF.
```

```
USE ALL.
```

```
SELECT IF ((LEV_2 <= 0.01672 OR COO_2 <= 0.00279)).
```

```
EXECUTE.
```

Uitdraaien model 5B zonder de mogelijke uitbijters y=mantelzorgbereidheid familie.

```
REGRESSION
```

```
  /DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
```

```
  /MISSING LISTWISE
```

```
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
```

```
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
```

```
  /NOORIGIN
```

```
  /DEPENDENT BereidheidMantelzorgFam
```

```

/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden WerkurenG_c
InkomenG_c
  ControleWerkuren_c Werkdruk_c Werkuren_cXinkomen_c
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c
  Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Uitdraaien model 5B zonder de mogelijke uitbijters y=mantelzorgbereidheid vrienden/buren.

REGRESSION

```

/DESCRIPTIVES MEAN STDDEV CORR SIG N
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE ZPP
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT BereidheidMantelzorgVrBu
/METHOD=ENTER leeftijd GeslachtG D1opleidinglaag D2opleidingmidden WerkurenG_c
InkomenG_c
  ControleWerkuren_c Werkdruk_c Werkuren_cXinkomen_c
Werkuren_cXcontrolewerkuren_c
  Werkuren_cXwerkdruk_c.
    
```

Bij de analyse met betrekking op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan familie is te zien dat het percentage verklaarde variantie heel licht toeneemt na het verwijderen van de mogelijk invloedrijke punten. Dit percentage gaat van 3.1% naar 3.4%, beide percentages zijn erg laag en de toename is minimaal. Verder zijn er een aantal minimale verschillen te zien in de hellingen, maar deze verschillen zijn allemaal verschillen op drie decimalen. Het verwijderen van de mogelijk invloedrijke punten leidt niet tot grote veranderingen in de resultaten.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,183 ^a	,034	,026	,63776	,034	4,416	11	1400	<,001

a. Predictors: (Constant), Werkuren_cXwerkdruk_c, D2opleidingmidden, GeslachtG, Werkdruk_c, Werkuren_cXinkomen_c, leeftijd, D1opleidinglaag, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c, ControleWerkuren_c, WerkurenG_c, Inkomeng_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta	t		Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,495	,069		65,491	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,095	-3,365	<,001	-,091	-,090	-,088	,863	1,158
	GeslachtG	,057	,039	,044	1,446	,148	,051	,039	,038	,745	1,343
	D1opleidinglaag	-,162	,075	-,062	-2,168	,030	-,098	-,058	-,057	,844	1,185
	D2opleidingmidden	-,032	,041	-,023	-,792	,428	-,032	-,021	-,021	,826	1,211
	WerkurenG_c	-,004	,002	-,070	-2,145	,032	-,039	-,057	-,056	,648	1,544
	InkomenG_c	,019	,009	,072	2,090	,037	,036	,056	,055	,586	1,708
	ControleWerkuren_c	,065	,018	,102	3,573	<,001	,082	,095	,094	,854	1,171
	Werkdruk_c	,025	,027	,027	,951	,342	,024	,025	,025	,863	1,159
	Werkuren_cXinkomen_c	,000	,001	,025	,905	,366	,037	,024	,024	,888	1,127
	Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	,002	,002	,027	,953	,341	,020	,025	,025	,875	1,143
	Werkuren_cXwerkdruk_c	,000	,002	,002	,081	,935	,016	,002	,002	,903	1,107

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgFam

Bij de analyse met betrekking op de bereidheid om mantelzorg te verlenen aan vrienden/familie is te zien dat het percentage verklaarde variantie heel licht toeneemt na het verwijderen van de mogelijk invloedrijke punten. Dit percentage gaat van 2.4% naar 2.6%, beide percentages zijn erg laag en de toename is minimaal. Verder zijn er een aantal minimale verschillen te zien in de hellingen. De helling van geslacht neemt wat af van 0.13 naar 0.10. Ook de helling van D1opleidinglaag neemt licht af van -0.03 naar -0.01. Dit zijn allemaal minimale veranderingen. Ook hier leidt het verwijderen van de mogelijk invloedrijke punten niet tot grote veranderingen in de resultaten.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			
						F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,161 ^a	,026	,018	,69063	,026	3,381	11	1393	<,001

a. Predictors: (Constant), Werkuren_cXwerkdruk_c, GeslachtG, D2opleidingmidden, Werkdruk_c, Werkuren_cXinkomen_c, leeftijd, D1opleidinglaag, Werkuren_cXcontrolewerkuren_c, ControleWerkuren_c, WerkurenG_c, InkomenG_c

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta	t		Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	3,992	,075		52,893	,000					
	leeftijd	-,004	,001	-,085	-2,997	,003	-,081	-,080	-,079	,862	1,160
	GeslachtG	,104	,043	,075	2,420	,016	,077	,065	,064	,736	1,358
	D1opleidinglaag	-,010	,080	-,004	-,129	,897	-,033	-,003	-,003	,845	1,184
	D2opleidingmidden	-,007	,044	-,004	-,148	,882	-,017	-,004	-,004	,821	1,218
	WerkurenG_c	-,003	,002	-,040	-1,184	,237	-,043	-,032	-,031	,618	1,619
	InkomenG_c	,003	,010	,010	,277	,782	-,021	,007	,007	,592	1,689
	ControleWerkuren_c	,070	,020	,102	3,557	<,001	,080	,095	,094	,848	1,179
	Werkdruk_c	,022	,029	,022	,761	,447	,005	,020	,020	,855	1,169
	Werkuren_cXinkomen_c	-,001	,001	-,039	-1,357	,175	-,030	-,036	-,036	,866	1,155
	Werkuren_cXcontrolewerkuren_c	-,002	,002	-,031	-1,091	,275	-,051	-,029	-,029	,874	1,144
	Werkuren_cXwerkdruk_c	,002	,002	,022	,801	,423	,031	,021	,021	,897	1,115

a. Dependent Variable: BereidheidMantelzorgVRBU

Tabel A: uitbijters en invloedrijke punten (y =mantelzorgbereidheid familie)

Gestandaardiseerde residuen (case)	Leverage* (case)	Cook's distance** (case)	DFFIT (case)
-5.17004 (748)	0.18143 (1231)	0.02780 (974)	0.06875 (1179)
-5.13796 (519)	0.11151 (373)	0.02118 (91)	-0.06198 (364)
-5.11493 (394)	0.08703 (444)	0.02100 (364)	-0.06161 (762)
-5.06876 (91)	0.08364 (1179)	0.01735 (762)	-0.05606 (444)
-4.99775 (974)	0.06904 (261)	0.01631 (136)	0.04482 (1434)
-4.96913 (136)	0.05745 (935)	0.01200 (163)	-0.04358 (990)
-4.81361 (163)	0.05431 (1160)	0.01182 (519)	0.04252 (1149)
-3.97421 (369)	0.05387 (1434)	0.01178 (369)	-0.04241 (974)
-3.73501 (1296)	0.04641 (1149)	0.01127 (1179)	-0.03196 (91)
-3.68749 (742)	0.04591 (972)	0.01113 (990)	0.03106 (994)

* Mogelijk probleem bij waarde hoger dan $0.01672 \left(\frac{2*p}{n}\right)$; ** Mogelijk probleem bij waarde hoger dan $0.00279 \left(\frac{4}{n}\right)$

Tabel B: uitbijters en invloedrijke punten (y =mantelzorgbereidheid vrienden/buren)

Gestandaardiseerde residuen (case)	Leverage* (case)	Cook's distance** (case)	DFFIT (case)
-4.08765 (748)	0.18143 (1231)	0.01867 (1343)	0.07846 (1231)
-4.03763 (747)	0.11151 (373)	0.01810 (1434)	0.07663 (1434)
-4.03243 (519)	0.08703 (444)	0.01711 (364)	-0.07303 (1179)
-3.99569 (91)	0.08364 (1179)	0.01657 (987)	0.06722 (1149)
-3.85499 (1343)	0.06904 (261)	0.01614 (1149)	0.06412 (373)
-3.79438 (136)	0.05745 (935)	0.01316 (91)	-0.06117 (364)
-3.72932 (377)	0.05431 (1160)	0.01219 (1362)	-0.06080 (261)
-3.70990 (20)	0.05387 (1434)	0.01195 (335)	-0.05917 (987)
-3.69873 (394)	0.04641 (1149)	0.01064 (1179)	0.05586 (335)
-3.31682 (3)	0.04591 (972)	0.00951 (136)	-0.04328 (990)

* Mogelijk probleem bij waarde hoger dan $0.01672 \left(\frac{2*p}{n}\right)$; ** Mogelijk probleem bij waarde hoger dan $0.00279 \left(\frac{4}{n}\right)$